

Ο ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΗΓΕΜΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Μαρία Ευσταθίου

Επιβλέπων Καθηγητής: Χαράλαμπος Γκούσιος

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής:

Φωτεινή Ασδεράκη

Σπυρίδων Σιάκας

ΠΜΣ «Διεθνείς και
Ευρωπαϊκές Πολιτικές στην
Εκπαίδευση, Κατάρτιση
και Έρευνα»

Τμήμα Διεθνών και
Ευρωπαϊκών Σπουδών
Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Δεκέμβριος 2017

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η διπλωματική εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «*Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Πολιτικές στην Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Έρευνα*» του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Πολιτικές στην Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Έρευνα». Με την περάτωσή της, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Χαράλαμπο Γκούσιο, , καθώς και την καθηγήτριά μου κ. Φωτεινή Ασδεράκη για τις πολύτιμες συμβουλές τους, τη συνεχή υποστήριξη και καθοδήγησή τους.

Θα ήθελα να αφιερώσω την παρούσα διατριβή στο γιο μου Νικόλα, για την υπομονή του τις αμέτρητες ώρες μελέτης μου, αλλά και στη μνήμη του συζύγου μου, Γιώργου, που, αν και στο τέλος της ζωής του, με παρότρυνε για αυτό το εγχείρημα και που η σκέψη του με συντρόφευε σε όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διατριβή εξετάζει το πολυγλωσσικό καθεστώς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τον τρόπο εφαρμογής του στην ευρωπαϊκή διακυβέρνηση, αλλά και το φαινόμενο του γλωσσικού ηγεμονισμού μέσα στην Ένωση με την αγγλική γλώσσα να είναι η “*lingua franca*” της Ευρώπης. Η πολυγλωσσία στα θεσμικά και επικουρικά όργανα της Ε.Ε., οι εκπαιδευτικές πολιτικές για την πολυγλωσσία και τη γλωσσομάθεια που εφαρμόζονται από την Ε.Ε., η γλώσσα της μετάφρασης που λειτουργεί ως μέσο επικοινωνίας των ευρωπαϊκών θεσμών και λαών είναι όψεις της πολυγλωσσικής Ένωσης, που δεν μπορούν, όμως, να αναχαιτίσουν τον ηγεμονισμό της αγγλικής γλώσσας. Η ήπια ισχύς των Η.Π.Α., η επιτυχής άσκηση πολιτιστικής διπλωματίας του Βρετανικού Συμβουλίου και η παγκοσμιοποίηση είναι οι παράγοντες που έχουν οδηγήσει στον γλωσσικό ηγεμονισμό της αγγλικής μέσα στην Ε.Ε., που δύσκολα θα ανατραπεί από την επικείμενη αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ε.Ε. Εν τέλει, η Ευρώπη των 27 κρατών- μελών και των 23 επίσημων γλωσσών, θα είναι ένας οργανισμός που ουσιαστικά αμφιταλαντεύεται ενώ επιχειρεί να ισορροπήσει ανάμεσα στην πολυγλωσσία και τον ηγεμονισμό της αγγλικής γλώσσας.

Λέξεις- κλειδιά: πολυγλωσσία, γλωσσικός ηγεμονισμός, Ευρωπαϊκή Ένωση, αγγλική γλώσσα, μετάφραση, διερμηνεία, εκπαιδευτικές πολιτικές, ήπια ισχύς, παγκοσμιοποίηση, πολιτιστική διπλωματία, Η.Π.Α., Βρετανικό Συμβούλιο

ABSTRACT

The present dissertation examines the multilingual regime of the European Union and the way of its implementation in the European governance, as well as the phenomenon of the linguistic imperialism within the Union with the English language being the “*lingua franca*” of modern Europe. The multilingualism in the institutional and subsidiary bodies of the E.U., the educational policies on multilingualism that are implemented in the E.U., the language of translation that functions as a means of communication for the E.U. institutions and the E.U. people are aspects of the multilingual Union, that cannot, therefore, restrain the linguistic imperialism of the English language. The soft power of the U.S.A., the successful cultural diplomacy of the British Council are the factors that have led to the linguistic imperialism of the English language in the E.U., which is very unlikely to be tumbled by the imminent secession of the United Kingdom from the E.U. Finally, the Union with the 27 member states and the 23 official languages will be an organism that essentially wavers while trying to balance between the multilingualism and the linguistic imperialism of the English language.

Keywords: multilingualism, linguistic imperialism, European Union, English language, translation, interpretation, educational policies, soft power, globalization, cultural diplomacy, U.S.A., British Council

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	6
<u>ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ</u>	9
<u>Α΄ ΜΕΡΟΣ- Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΩΣ ΕΝΑΣ ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ</u>	10
1. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ Ε.Ε.....	10
2. ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΗΣ Ε.Ε.....	13
3. Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε.....	25
4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΙΑ.....	30
5. ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε.....	35
<u>Β΄ ΜΕΡΟΣ- ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΗΓΕΜΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε</u>	39
1. ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ.....	39
2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΗΓΕΜΟΝΙΣΜΟΥ.....	41
3. ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΗΓΕΜΟΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ.....	52
4. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΒΡΕΤΑΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ.....	53
<u>Γ΄ ΜΕΡΟΣ- Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΣΚΗΝΙΚΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟ “BREXIT”</u>	58
<u>ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ</u>	63
<u>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ</u>	69
<u>ΕΠΙΛΟΓΟΣ</u>	73
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ</u>	76

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής διατριβής είναι η διερεύνηση του φαινομένου του γλωσσικού ηγεμονισμού μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έτσι όπως έχει διαμορφωθεί στην πορεία μέσα στο χρόνο. Πιο συγκεκριμένα, θα αναλυθεί η πολιτική της Ε.Ε. για την προώθηση της πολυγλωσσίας, το σεβασμό και την ισότητα των ευρωπαϊκών γλωσσών και το βαθμό που αυτή η πολιτική αντικατοπτρίζεται στην καθημερινή πρακτική που ακολουθούν οι θεσμοί. Σε αντιδιαστολή με την πολυγλωσσική εικόνα που προβάλλεται επίσης από την Ε.Ε., θα δοθούν σαφείς ενδείξεις της ηγεμονικής θέσης της αγγλικής γλώσσας σε επίπεδο θεσμών και της άτυπης καθιέρωσής της ως “*lingua franca*” της Ε.Ε., ενός οργανισμού που με αντιφατικό τρόπο πρεσβεύει και θεμελιώνει την πολυγλωσσία και την ισότητα των γλωσσών των λαών του. Σε συνέχεια και εξαιτίας αυτής της αντίφασης, επισημαίνεται η ανάγκη για μια οικολογία των γλωσσών, μια πιο δημοκρατική και ισότιμη μεταχείριση των γλωσσικών δικαιωμάτων των λαών της Ευρώπης. Τέλος, ακολουθώντας και παρακολουθώντας τις τελευταίες πολιτικές εξελίξεις μέσα στο Ευρωπαϊκό οικοδόμημα με την επικείμενη αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου¹ αναδύεται ένας γόνιμος προβληματισμός, που αποτελεί και αντικείμενο για περαιτέρω έρευνα και μελλοντική μελέτη όσον αφορά στη θέση της αγγλικής γλώσσας μέσα στην Ε.Ε. και στον ενδεχόμενο κλυδωνισμό της πρωτοκαθεδρίας της.

Το ερευνητικό ερώτημα στο οποίο βασίστηκε η εκπόνηση αυτής της διατριβής είναι κατά πόσο η Ε.Ε. συνιστά έναν οργανισμό με πρωτοπόρα δράση στην πολυγλωσσία και τα γλωσσικά δικαιώματα των λαών της, μία πρότυπη οικολογία των γλωσσών ή αν ευνοείται η αγγλική γλώσσα ηγεμονεύοντας τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές γλώσσες, καθιστώντας τις εκ των πραγμάτων ασθενέστερες.

Το φαινόμενο του ηγεμονισμού της αγγλικής γλώσσας μέσα στην Ε.Ε. συνιστά μια πραγματικότητα τα τελευταία χρόνια που αποτελεί το αντικείμενο του ενδιαφέροντος πολλών ερευνητών, γλωσσολόγων και μελετητών των ευρωπαϊκών θεμάτων και που έχει προκαλέσει πλήθος συζητήσεων, μελετών για την ευρωπαϊκή γλωσσική πολιτική και την «*γλωσσική οικολογία*» (Tsuda, 1994, όπως αναφέρεται στον Phillipson, 1999). Επιπλέον, η επικείμενη πολιτική εξέλιξη με την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από το εγχείρημα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης έχει εγείρει εύλογους προβληματισμούς για το μέλλον της αγγλικής γλώσσας ως “*lingua franca*” μέσα στην Ε.Ε. και στο ενδεχόμενο διαμόρφωσης

---

¹ “*Brexit*”

ενός πιο δημοκρατικού γλωσσικού μοντέλου στην Ευρώπη, στοιχεία που αδιαμφισβήτητα καθιστούν την παρούσα διατριβή επίκαιρη.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε είναι το θεωρητικό εργαλείο του γλωσσικού ηγεμονισμού, όπως διατυπώθηκε από τον Robert Phillipson (1992, 1997, 1999), καθώς και η πολιτική θεωρία της «ήπιας ισχύος», κατά τον πολιτικό επιστήμονα Joseph Nye (2004). Ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής κατά τον Phillipson (1997), προκύπτει από την αυξανόμενη βαρύτητα και χρήση της αγγλικής στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Ο Phillipson κάνει ένα βήμα μπροστά με τη διατύπωση του θεωρητικού κατασκευάσματος της γλωσσικής ιεραρχίας που εξηγεί ποιες γλώσσες χρησιμοποιούνται περισσότερο και ποιες λιγότερο. Παράλληλα, είναι χρήσιμο η μελέτη του αγγλικού ηγεμονισμού να γίνει και κάτω από το πρίσμα της πολιτικής θεωρίας του Joseph Nye, ο οποίος επινόησε τον όρο «ήπια ισχύς», για να εκφράσει την ικανότητα ενός κράτους να ασκεί πολιτική μέσω της διπλωματίας.

Από μια άλλη οπτική γωνία, το αντικείμενο της παρούσας διατριβής μελετήθηκε με τη βοήθεια του εργαλείου της Θεωρίας των Διεθνών Καθεστώτων, η οποία, εν ολίγοις, πρεσβεύει τη διεθνή αναρχία, μέσα στην οποία τα κράτη λειτουργούν ως ορθολογικοί παίκτες για να εξασφαλίσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερα κέρδη θεωρώντας τη διεθνή συνεργασία ως μέσο επίτευξης αυτού του στόχου (Τσινισιζέλης, 2001: 196). Επιπλέον, κατά την Ασδεράκη (2008: 33), το ρεύμα του νεορεαλισμού εστιάζει στους παίκτες, όπως είναι η αγγλική γλώσσα που υπερέχουν ως ηγεμόνες μέσα σε ένα διεθνές καθεστώς, όπως είναι η Ε.Ε. Τέλος, το ζήτημα του αγγλικού γλωσσικού ηγεμονισμού εξετάσθηκε σύμφωνα και με τη θεωρία της Ηγεμονικής Σταθερότητας, ένα κομμάτι της θεωρίας των Διεθνών Καθεστώτων, που επιχειρεί να αναδείξει τον ηγεμονικό ρόλο ενός κράτους, όπως είναι το Ηνωμένο Βασίλειο ανάμεσα σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη (Ασδεράκη, 2008).

Εν συνεχεία, πραγματοποιήθηκε πρωτογενής έρευνα πηγών μέσα από τις σχετικές ιστοσελίδες της Ε.Ε., επιστημονικών άρθρων, δημοσιεύσεων, βιβλίων με σχετικό αντικείμενο, καθώς και πρακτικά συνεδρίων. Έγινε διεξαγωγή ποιοτικής ανάλυσης των στοιχείων που αντλήθηκαν από την πρωτογενή έρευνα για την εξαγωγή των συμπερασμάτων που τεκμηριώνουν επιστημονικά τη συγκεκριμένη διπλωματική διατριβή.

Η παρούσα διατριβή αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος θα επιχειρηθεί να αναλυθούν και να τεκμηριωθούν οι επίσημες πολιτικές της Ε.Ε. για τις γλώσσες και την προάσπιση της πολυγλωσσίας παράλληλα με βιβλιογραφικές αναφορές στα ανθρώπινα γλωσσικά δικαιώματα και το πνεύμα της γλωσσικής οικολογίας. Προχωρώντας στο δεύτερο

μέρος, αφού παρατεθούν θεωρητικές προσεγγίσεις για το φαινόμενο του γλωσσικού ηγεμονισμού της αγγλικής από τη διεθνή βιβλιογραφία και εκτενής έρευνα και μελέτη πηγών σχετικών με το φαινόμενο, θα πραγματοποιηθεί μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση της σταδιακής ανάδυσης και εδραίωσης της αγγλικής γλώσσας ως *“lingua franca”* της Ευρώπης, εξοβελίζοντας τη γαλλική γλώσσα, που παραδοσιακά υπήρξε η *“lingua franca”* της Ε.Ε. από την ίδρυσή της, αλλά και των διεθνών σχέσεων στο επίπεδο της παγκόσμιας διπλωματίας.

Έχοντας υπόψη το αρχικό ερευνητικό ερώτημα, θα καταλήξουμε στο τεκμηριωμένο συμπέρασμα ότι, αν και η Ε.Ε. αποτελεί ένα πρότυπο περιφερειακού οργανισμού, που διαθέτει επίσημες πολιτικές για την πολυγλωσσία, πρεσβεύοντας την ενότητα στην πολυμορφία και την πολυγλωσσία, ως μια από τις εκφάνσεις αυτής της ποικιλότητας που την οικοδομούν, εν τούτοις, στην πράξη δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι η αγγλική γλώσσα έχει καταλάβει υπερέχουσα και ακόμη και ηγεμονική θέση σε επίπεδο θεσμών και στην καθημερινή πρακτική της Ε.Ε. σε βάρος των άλλων γλωσσών. Η σαρωτική πορεία της αγγλικής γλώσσας, όμως, δεν μπορεί παρά να εγείρει έντονο προβληματισμό και αναπάντητα ερωτήματα ως προς τη συσχέτιση του ηγεμονισμού της αγγλικής γλώσσας μέσα στην Ε.Ε. με τις πολιτικές εξελίξεις στο Ηνωμένο Βασίλειο και το σχεδιασμό της επικείμενης αποχώρησής του από την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, κατά επιταγή του βρετανικού δημοψηφίσματος του Ιουλίου του 2016. Η θέση της αγγλικής γλώσσας μέσα στο μωσαϊκό των ευρωπαϊκών γλωσσών, όταν θα έχει αποχωρήσει το Ηνωμένο Βασίλειο είναι εν δυνάμει αντικείμενο μελλοντικής μελέτης, καθώς είναι τουλάχιστον άστοχο να εξαχθούν συμπεράσματα τόσο νωρίς με ελάχιστες βιβλιογραφικές αναφορές στο θέμα αυτό.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η εκπόνηση της παρούσας διατριβής βασίστηκε, κατά κύριο λόγο, σε εξέταση πρωτογενών πηγών έρευνας από τη διεθνή βιβλιογραφία, που αναφέρονται τόσο στην πολυγλωσσία της Ε.Ε., όσο και στην κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας μέσα στην Ένωση. Αρχικά, αντλήθηκε αποδεδειγμένη γνώση από βιβλία για το θεωρητικό πλαίσιο πάνω στο οποίο βασίστηκε η παρούσα διατριβή. Αναλύθηκαν βιβλία, επιστημονικά άρθρα και δημοσιεύσεις από ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων και ακαδημαϊκά αποθετήρια, πρακτικά συνεδρίων που είχαν θέμα τις ισχυρές και ασθενείς γλώσσες της Ευρώπης. Επιπροσθέτως, αξιοποιήθηκε υλικό που αντλήθηκε από τις επίσημες ιστοσελίδες της Ε.Ε., όπου δημοσιεύονται όλες οι επίσημες εφημερίδες της Ε.Ε., νομοθετικά έγγραφα, εγκύκλιοι, συμπεράσματα του Συμβουλίου της Ε.Ε., εκθέσεις, επίσημες ανακοινώσεις όλα σχετικά με τον γλωσσικό ηγεμονισμό της αγγλικής που έχει αποκτήσει μεγάλες διαστάσεις, όχι μόνο μέσα στην Ευρώπη αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Έγινε ποιοτική ανάλυση των στοιχείων που συλλέχθηκαν με στόχο την επιβεβαίωση ή όχι του αρχικού ερευνητικού ερωτήματος, δηλαδή εάν και σε ποιο βαθμό η Ε.Ε. αποτελεί έναν επιτυχημένο και λειτουργικό πολυγλωσσο οργανισμό που σέβεται τα ανθρώπινα γλωσσικά δικαιώματα ή αν τελικά η πράξη υπερτερεί της θεωρίας της ισοτιμίας των ευρωπαϊκών γλωσσών και η αγγλική γλώσσα επισκιάζει τις υπόλοιπες 23 επίσημες γλώσσες της Ένωσης, παίζοντας ηγετικό ρόλο σε επίπεδο θεσμών και στην καθημερινή επικοινωνία των ευρωπαίων πολιτών. Λαμβάνοντας όλα τα στοιχεία υπόψη, έγινε η εξαγωγή των αποτελεσμάτων και των ανάλογων συμπερασμάτων.

Α΄ ΜΕΡΟΣ- Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΩΣ ΕΝΑΣ ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

1. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ Ε.Ε.

Ξεκινώντας με την παραδοχή ότι η Ε.Ε. είναι ένας μοναδικός πολύγλωσσος περιφερειακός οργανισμός με ιδιαίτερο γλωσσικό καθεστώς σε όλο τον κόσμο, είναι ανάγκη και συνάμα ενδιαφέρον να εξεταστεί εν συντομία η ιστορική πορεία της, από την ίδρυσή της το 1951, με τη Συνθήκη των Παρισίων, που ίδρυσε την 1^η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, την ΕΚΑΧ, μέχρι τις μέρες μας. Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση υπήρξε όραμα πολλών χρόνων, προσπάθεια αλλά και αποτέλεσμα εντατικής δουλειάς και συνεργασίας. Βασικός παράγοντας του ευρωπαϊκού εγχειρήματος είναι και το γλωσσικό καθεστώς με την γλωσσική πολυμορφία και ανομοιογένεια, που χαρακτηρίζει τον ευρωπαϊκό χώρο. Με την πρώτη ματιά, οι γλώσσες φαντάζουν ένα ανυπέρβλητο εμπόδιο στην οποιαδήποτε επίτευξη ευρωπαϊκής συνεργασίας, όμως, τελικά αποτελούν το *«συγκριτικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της Ευρώπης»* (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011: 14). Η πολυγλωσσία, κατά τους Ασδεράκη & Γκούσιος (2011: 13), αποτελεί μια καθαρή *«πρόκληση»*, καθώς βρίσκεται στην *«καρδιά του εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ενοποίησης»*. Το πλήθος των γλωσσών που μιλιούνται εντός της Ε.Ε.² συμβάλλουν στην ενίσχυση των διεθνών σχέσεων της Ένωσης, την επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των κρατών- μελών της και τη διαμόρφωση ευρωπαϊκής συνείδησης στο μυαλό των αυριανών Ευρωπαίων πολιτών. Ταυτόχρονα, όμως, δεν παύουν να αποτελούν και αντικείμενο προβληματισμού και πολιτικών αντιπαραθέσεων, αφού οι καθημερινές πρακτικές δυσκολίες που προκύπτουν στο επικοινωνιακό επίπεδο από το πλήθος των επίσημων ευρωπαϊκών γλωσσών δεν είναι αμελητέες.

Οι διαστάσεις της πολυγλωσσίας μέσα στην Ε.Ε. είναι εμφανείς στην καθημερινή λειτουργία της, στις διακρατικές σχέσεις, στη συνδιαλλαγή ανάμεσα στα θεσμικά όργανα και τους πολίτες, στην ανάπτυξη των διεθνών σχέσεων της Ένωσης και στη διάδοση του ευρωπαϊκού πολιτισμού (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011: 15). Η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί να καυχηθεί ότι είναι ο πιο πολύγλωσσος θεσμός παγκοσμίως, σύμφωνα με τον De Swaan (2001: 144). Η μοναδικότητα της Ε.Ε. σε διεθνές επίπεδο έγκειται όχι μόνο στο πολύγλωσσο καθεστώς που αναγκαστικά τη διέπει, όσο στο γεγονός ότι η Ένωση θεσπίζει νόμους, που δεσμεύουν όχι μόνο τα κράτη αλλά και τους πολίτες τους. Σύμφωνα με το Νέο Στρατηγικό Πλαίσιο για την Πολυγλωσσία της Επιτροπής (2005), *«οι πολλές μητρικές μας γλώσσες*

---

² 24 επίσημες γλώσσες

αποτελούν πηγή πλούτου και γέφυρα αλληλεγγύης και αλληλοκατανόησης» (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011:17).

Όλα ξεκίνησαν μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οπότε η ανάγκη για τη διασφάλιση της ειρήνης στον ευρωπαϊκό χώρο αναδύθηκε ως επιτακτική. Κατά τον Nugent (2009:39), όμως, η Ευρώπη κουβαλάει μια βαριά κληρονομιά διαιρέσεων, εντάσεων και συγκρούσεων, ενώ «η γλώσσα ήταν, ίσως, η προφανέστερη αιτία διαφοροποίησης», αφού «στην πράξη οι περισσότεροι λαοί δεν μπορούσαν και εξακολουθούν να μην μπορούν να συνδιαλέγονται άμεσα μεταξύ τους». Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (1951) υπογράφηκε από έξι χώρες, τη Γαλλία, τη Δυτική Γερμανία, την Ιταλία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες, η οποία ήταν γραμμένη και «αυθεντική» μόνο στα γαλλικά³, ενώ δεν προέβλεπε τίποτε για το γλωσσικό καθεστώς των οργάνων, ούτε αναφερόταν καθόλου στον όρο «πολυγλωσσία», κατά τον Diamantis (2009:27). Οι γλώσσες που ομιλούνταν στην τότε Ε.Κ.Α.Χ. ήταν κατά πλειοψηφία τέσσερις, με πρώτη τη γερμανική με ποσοστό 38%, δεύτερη την ιταλική με 27 %, τρίτη τη γαλλική με ποσοστό 26% και τέταρτη την ολλανδική με ποσοστό 9% (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011:24).

Στις 24 Ιουλίου 1952 συστάθηκε ένα πρωτόκολλο σχετικά με το γλωσσικό καθεστώς της Ε.Κ.Α.Χ.⁴, ορίζοντας μεταξύ άλλων ότι «οι αποφάσεις, οι συστάσεις και οι ατομικές απόψεις της Κοινότητας πρέπει να είναι στη γλώσσα των αποδεκτών», οι αποφάσεις του Δικαστηρίου πρέπει να δημοσιεύονται και στις τέσσερις επίσημες γλώσσες και η Επίσημη Εφημερίδα της Κοινότητας θα δημοσιεύεται και στις τέσσερις γλώσσες. Για το σκοπό αυτό, συστάθηκε ένας τομέας μετάφρασης και ένας τομέας διερμηνείας⁵, συμπεριλαμβάνοντας και τη μετάφραση από και προς την αγγλική γλώσσα, καθώς, ενώ δεν αποτελούσε επίσημη γλώσσα της κοινότητας, εντούτοις, θεωρούνταν «η διεθνής γλώσσα της βαριάς βιομηχανίας και της ορολογίας γύρω από τα τεχνολογικά ζητήματα» και με αυτήν μπορούσε η Ε.Κ.Α.Χ. να επικοινωνεί με τις Η.Π.Α. και τη Μεγάλη Βρετανία (ο.π.). Το Πρωτόκολλο του 1952 ουσιαστικά σηματοδοτεί την απαρχή της θέσπισης της πολυγλωσσίας της Ένωσης, αποτέλεσμα σκέψης και προβληματισμού της τότε Ε.Κ.Α.Χ. για την ισοτιμία των επίσημων γλωσσών των ιδρυτικών κρατών- μελών της και για την εύρυθμη λειτουργία της Κοινότητας σε καθημερινή βάση. Μέχρι τότε, συνηθιζόταν να

---

³ “langue faisant foi”

⁴ Conférence des ministres des affaires étrangères, 24-25 juillet 1952 (CEAB 2no 144). Η αναφορά στη μελέτη: Etudes sur la traduction et le multilingualism. La traduction a la Commission, 1958-2010, σ. 11, όπως αναφέρεται στους Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011:25.

⁵ Commission of the European Communities (2010a). Translation at the European Community:12, όπως αναφέρεται στους Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011:25)

προτιμάται η γαλλική ως γλώσσα εργασίας. Στη συνέχεια, η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Ε.Ο.Κ.) με το άρθρο 248 και η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (Ε.Κ.Α.Ε.) με το άρθρο 225 καθορίζει την αυθεντικότητα των κειμένων της και στις τέσσερις επίσημες γλώσσες των ιδρυτικών κρατών- μελών «*κάτι που ήταν χωρίς προηγούμενο στο διεθνές δίκαιο*» (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011:25-26).

Το 1958 το έδαφος είχε προετοιμαστεί αρκετά για να υποδεχθεί τον πρώτο κανονισμό «*περί καθορισμού του γλωσσικού καθεστώτος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας*»⁶, που εκδόθηκε από το Συμβούλιο της Ε.Ο.Κ. . Με το Άρθρο 1 αυτού του κανονισμού εξομοιώνονται οι επίσημες γλώσσες με τις γλώσσες εργασίας των οργάνων της Ένωσης και καθορίζεται το γλωσσικό καθεστώς των γραπτών κειμένων της Ένωσης (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011:26-27). Ο κανονισμός αυτός χρειάστηκε να τροποποιηθεί μετά από τις προσχωρήσεις νέων κρατών- μελών της Ένωσης, «*έχει άμεση και δεσμευτική ισχύ για όλα τα μέρη*» και «*καθιερώνει μια Επίσημη Εφημερίδα για τις τρεις Κοινότητες*». Σημαντικό είναι, επίσης, το Άρθρο 2 του ίδιου κανονισμού, που διαφυλάσσει το δικαίωμα του κάθε κράτους- μέλους να απευθύνεται προς τα όργανα της Κοινότητας στην επίσημη γλώσσα του κράτους αυτού. Παρόμοια, η Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997, αναφέρει ότι ο κάθε ευρωπαίος πολίτης έχει δικαίωμα να χρησιμοποιεί την επίσημη γλώσσα του κράτους του «*για να απευθύνεται γραπτώς στα όργανα της Ε.Ε. και να λαμβάνει απάντηση σε αυτή τη γλώσσα*»⁷ (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011:28, Diamantis, 2009:27). Ο Diamantis (2009:27), εντούτοις, σχολιάζει ότι, παρόλο που όλες αυτές είναι πολύ αξιόλογες και «αξιέπαινες» προσπάθειες της Ένωσης για την ισοτιμία των γλωσσών και την αποφυγή της κυριαρχίας μιας γλώσσας ή ενός πολιτισμού, τελικά, οι γλωσσολόγοι και οι μεταφραστές γνωρίζουν ότι αυτό είναι αδύνατο να επιτευχθεί.

Επόμενο βήμα για τη θέσπιση και κατοχύρωση του πολυγλωσσικού καθεστώτος ήταν η μελέτη της Επιτροπής του 1996 για τις μειονοτικές γλωσσικές ομάδες⁸ (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011:28). Το Συμβούλιο της Ευρώπης, στην προσπάθειά του να προστατευτούν τα γλωσσικά δικαιώματα των μειονοτήτων της Ευρώπης, κατάρτισε τον Ευρωπαϊκό Χάρτη για τις Τοπικές και τις Μειονοτικές Γλώσσες⁹, ο οποίος δεν κυρώθηκε ποτέ από όλα τα

---

⁶ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας: Κανονισμός αριθ. 1 περί καθορισμού του γλωσσικού καθεστώτος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, ΕΕ L 17, 6.10.1958.

⁷ Άρθρο 17 και 21 Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ΕΕ C 340, 10.11.1997.

⁸ Commission of the European Communities (1996) *Euromosaic: The production and reproduction of the minority language groups in the European Union*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

⁹ European Charter for Regional or Minority Languages, CETS No.:148.

κράτη- μέλη. Σημαντικό βήμα για την προστασία της πολυγλωσσίας στην Ευρώπη συντελέστηκε και με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., που υιοθετήθηκε το 2000, καθώς με το Άρθρο 21 απαγορεύει οποιαδήποτε διάκριση ανάμεσα στους πολίτες, η οποία να πηγάζει από τη γλώσσα που ομιλούν και με το Άρθρο 22 η Ένωση σέβεται τη γλωσσική πολυμορφία, που χαρακτηρίζει τους πολίτες της (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011:29).

Η Συνθήκη της Λισσαβόνας, αρκετά χρόνια αργότερα το 2007, έρχεται να επισφραγίσει το πολύγλωσσο καθεστώς της Ένωσης με την παράγραφο 2 του άρθρου 55 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, με το οποίο καθορίζεται το δικαίωμα των κρατών-μελών να δηλώνουν τις επίσημες γλώσσες τους και σε αυτές να μεταφράζονται οι Συνθήκες (ό. π.,: 32). Αυτή η πρόβλεψη, όμως, από πλευράς της Ένωσης αφήνει απέξω όλες τις μειονοτικές γλώσσες που μιλιούνται στην Ευρώπη. Επιπλέον, ο κανονισμός του 1958 με το Άρθρο 6 δίνει τη δυνατότητα στα θεσμικά όργανα να ορίζουν αυτά τις γλώσσες διαδικασίας, τις γλώσσες με τις οποίες διεξάγουν τις εργασίες τους.

Λαμβάνοντας υπόψη τα δύο τελευταία σημαντικά στοιχεία για την Ευρωπαϊκή πολυγλωσσία, παράλληλα και με τη διάκριση, κατά τους Ασδεράκη και Γκούσιο (2011: 34), σε «*επίσημες γλώσσες*»¹⁰, «*γλώσσες εργασίας*»¹¹ και «*γλώσσες διαδικασίας*»¹² γίνεται αυταπόδεικτο το γεγονός ότι δεν υφίσταται ουσιαστική ισοτιμία των γλωσσών, αφού οι γλώσσες διαδικασίας των οργάνων συνήθως, είναι λιγότερες από τις επίσημες γλώσσες των κρατών-μελών για να διευκολύνεται περισσότερο η εύρυθμη λειτουργία τους (Ammon, 2006: 321). Ο μύθος της πολυγλωσσίας αποκαλύπτεται στην πράξη, όταν ξετυλίγεται το κουβάρι του πολύπλοκου ευρωπαϊκού γλωσσικού ζητήματος, παρά τις προσπάθειες της Ένωσης να προστατέψει τη γλωσσική πολυμορφία και να αναδείξει την πολυγλωσσία ως ένα μοναδικό και ανυπέρβλητο προτέρημα.

2.ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΗΣ Ε.Ε.

Η πρώτη Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), που ιδρύθηκε στις 18 Απριλίου του 1951 στο Παρίσι αριθμούσε μόλις 6 κράτη- μέλη . Κάθε φορά που κάποιο κράτος εισχωρεί στους κόλπους της Ένωσης υπογράφεται και η αντίστοιχη Συνθήκη Προσχωρήσεως. Εξελίχτηκε και διευρύνθηκε, υπέστη πολλές και

---

¹⁰ “*Langues officielles*”

¹¹ “*langues de travail*”

¹² “*langues procedurales*”

δομικές αλλαγές, που οδήγησαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση του σήμερα. Με την πάροδο των ετών, οι Συνθήκες, που υπογράφονταν από τα ολοένα και αυξανόμενα κράτη- μέλη, καθόριζαν τον τρόπο λειτουργίας του οργανισμού, ύστερα και από τη διαρκή προσχώρηση νέων κρατών- μελών στους κόλπους του. Η τελευταία Συνθήκη είναι η Συνθήκη της Λισαβόνας που υπογράφηκε στις 13 Δεκεμβρίου του 2007, μια Συνθήκη που θεμελιώνει τη σημερινή εικόνα της Ένωσης, ορίζοντας τα κύρια και τα επικουρικά θεσμικά όργανα, καθώς και τον τρόπο λειτουργίας και την πολυπλοκότητα του ευρωπαϊκού θεσμικού συστήματος (Ασδεράκη και Γκούσιος, 2011:22-23). Τα θεσμικά όργανα της Ένωσης είναι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο, το Ελεγκτικό Συνέδριο, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Δικαστήριο της Ε.Ε.. Υπάρχουν και τα επικουρικά όργανα της Ένωσης, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και η Επιτροπή Περιφερειών. Σε αυτό το κεφάλαιο της παρούσας διατριβής θα επιχειρηθεί ο προσδιορισμός και η ανάλυση του γλωσσικού καθεστώτος σε καθένα από τα θεσμικά και επικουρικά όργανα της Ε.Ε., καθώς έχει ενδιαφέρον να εξεταστούν και να αναλυθούν οι εσωτερικοί κανονισμοί του κάθε θεσμικού οργάνου σε σχέση με τις γλώσσες που χρησιμοποιεί.

Ο Κανονισμός Αριθμού 1 *«Περί Καθορισμού του Γλωσσικού Καθεστώτος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας»* του 1958 συντάχτηκε για να προσδιορίσει τη μοναδική γλωσσική ταυτότητα της Ένωσης, που δεν ισχύει σε κανένα άλλο οργανισμό τέτοιου επιπέδου. Με το άρθρο 6 ορίζεται ότι *«Τα όργανα της Κοινότητας δύνανται να καθορίζουν τις λεπτομέρειες εφαρμογής αυτού του γλωσσικού καθεστώτος στους κανονισμούς τους»*. Αυτό σημαίνει ότι το κάθε θεσμικό όργανο δύναται να καθορίσει το ίδιο τον τρόπο λειτουργίας του σε σχέση με το γλωσσικό ζήτημα, ορίζοντας γλώσσες διαδικασίας. Αυτή η επιτρεπόμενη αυτονομία και η ευχέρεια του κάθε θεσμικού οργάνου από τον Κανονισμό μπορεί να οδηγήσει σε *«ανισότητα»* μεταξύ των γλωσσών, σύμφωνα με τον Ammon (2006:321). Στην πράξη, οι γλώσσες διαδικασίας που επιλέγονται από το κάθε θεσμικό όργανο για την εσωτερική του λειτουργία είναι πολύ λιγότερες από τις 24 επίσημες γλώσσες, που χρησιμοποιούνται για την επικοινωνία των οργάνων με τους ευρωπαίους πολίτες (ο.π.:30).

Είναι τόσο μεγάλο, σημαντικό αλλά και πολύπλοκο το ζήτημα της διερμηνείας μέσα στην Ένωση, που απορρέει από το πλήθος των επίσημων γλωσσών της, που έχουν συσταθεί τρεις Διευθύνσεις που εξυπηρετούν τις ανάγκες της Ένωσης για διερμηνεία μέσα στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα: η Γενική Διεύθυνση Διερμηνείας και Συνεδρίων-του

Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (DG INTE), η Γενική Διεύθυνση Διερμηνείας (SCIC) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και η Διεύθυνση Διερμηνείας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προσφέροντας και οι τρεις ευκαιρίες σταδιοδρομίας για διερμηνείς. Οι ολοένα αυξανόμενες ανάγκες των θεσμικών οργάνων να ανταπεξέλθουν στη σύγχρονη πολυγλωσσική πρόκληση της Ένωσης, έχουν δημιουργήσει έναν ολόκληρο μηχανισμό υποστήριξης της πολυγλωσσίας μέσω της διερμηνείας και της μετάφρασης¹³. Η Ε.Ε., κατά την ίδρυσή της, είχε 6 ιδρυτικά κράτη- μέλη με 4 επίσημες γλώσσες, τη γαλλική, τη γερμανική, την ιταλική και την ολλανδική. Στις μέρες μας τα κράτη- μέλη ανέρχονται στα 28, ενώ οι επίσημες γλώσσες έχουν φτάσει αισίως τις 24.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το άμεσα εκλεγμένο νομοθετικό σώμα της Ε.Ε. είναι η μεγαλύτερη μεταφραστική υπηρεσία στον κόσμο με περίπου 430 μόνιμους διερμηνείς και 2500 εξωτερικούς συνεργάτες και 700 μεταφραστές, που παράγουν περίπου 100.000 μεταφρασμένες σελίδες το μήνα, στην προσπάθειά του να σεβαστεί και να προστατέψει την πολυγλωσσία των λαών της Ευρώπης¹⁴. Κάθε ευρωβουλευτής διατηρεί το δικαίωμα να ομιλεί στην επίσημη γλώσσα του κράτους του σε επίσημες αλλά και ανεπίσημες συνεδριάσεις. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει την υποχρέωση να μεταφράζει και στις 24 επίσημες γλώσσες ομιλίες, έγγραφα και οδηγίες. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι η μεγαλύτερη Γενική Διεύθυνση είναι η ΓΔ Μετάφρασης με 1.234 υπαλλήλους. Οι εργαζόμενοι που ασχολούνται με τις γλώσσες φτάνουν στο ένα τρίτο του συνολικού αριθμού των υπαλλήλων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Εφόσον οι επίσημες γλώσσες της Ένωσης ανέρχονται, πλέον, στις 24 και με την τελευταία προσχώρηση της Κροατίας στην Ε.Ε., οι πιθανοί γλωσσικοί συνδυασμοί είναι 552, με αποτέλεσμα να περιπλέκεται σε πολύ μεγάλο βαθμό το έργο του μεταφραστή ή του διερμηνέα. Η λύση που δόθηκε από το 2004 και μετά, ήταν η χρήση ενός συστήματος «ενδιάμεσων γλωσσών», ή «γλωσσών αναφοράς»¹⁵, δηλαδή ένα κείμενο μεταφράζεται πρώτα στην αγγλική ή στην γαλλική ή στην γερμανική και εν συνεχεία μεταφράζεται στη γλώσσα- στόχο. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δίνει το βήμα σε κάθε ευρωβουλευτή να μιλήσει στην επίσημη γλώσσα του κράτους του, αλλά και να λάβει απάντηση μεταφρασμένη πάλι στην ίδια γλώσσα. Αυτό το

¹³ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα www.europa.eu/interpretation/index_el.htm με ημερομηνία ανάκτησης 21-10-2017.

¹⁴ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα <http://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20140219RES36458/20140219RES36458.pdf> με ημερομηνία ανάκτησης 15-10-2017.

¹⁵ Τα στοιχεία ανακτήθηκαν από την ιστοσελίδα www.europarl.eu/pdf/multilinguisme/EP_translators_el.pdf με ημερομηνία ανάκτησης 21-10-2017.

αδιαμφισβήτητο δικαίωμά του δείχνει την ισχυρή βούληση των στελεχών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να προασπιστεί την πολυγλωσσία των ευρωβουλευτών του, στήνοντας μια μεγάλη βιομηχανία εργαζομένων για τις 24 επίσημες γλώσσες της Ένωσης.

Εντούτοις, πολλές συζητήσεις και διχογνωμίες έχουν εκφραστεί ως προς το οικονομικό κόστος του εγχειρήματος της πολυγλωσσίας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο που βαρύνει τον προϋπολογισμό της Ένωσης και κατ'επέκταση τον κάθε ευρωπαίο πολίτη. Τα οφέλη, όμως, μιας δημοκρατικής και ισότιμης αντιμετώπισης των ευρωπαίων πολιτών, των εθνικών ταυτοτήτων τους και των εθνικών γλωσσών τους αντισταθμίζουν το οικονομικό βάρος, που συνεπάγεται η πολύγλωσση διάσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Άλλωστε, μια από τις αρχές που διέπουν την Ένωση είναι και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανάμεσα στα οποία και τα γλωσσικά δικαιώματα, ο σεβασμός της διαφορετικότητας, η δημοκρατική και ίση μεταχείριση του κάθε ευρωπαίου πολίτη, η «Ένωση στη διαφορά».

Εν τοις πράγμασι, η διαρκής διεύρυνση της Ε.Ε. και η προσχώρηση ολοένα και περισσότερων κρατών στους κόλπους της τα τελευταία 20 χρόνια, έχουν δημιουργήσει τεράστιες πρακτικές δυσκολίες στην ταυτόχρονη μετάφραση και διερμηνεία με 24 επίσημες γλώσσες. Για να υποστηριχθεί το εγχείρημα της πολυγλωσσίας μέσα στο Ευρωκοινοβούλιο, χρειάζεται να εφαρμοστεί το σύστημα των «ενδιάμεσων γλωσσών», όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, με την αγγλική να καταλαμβάνει πρώτη θέση, αφήνοντας πίσω τη γαλλική και τη γερμανική γλώσσα. Το Ευρωκοινοβούλιο πρεσβεύει και προασπίζει την ελεύθερη έκφραση σε όλες τις επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες από τους δημοκρατικά εκλεγμένους ευρωβουλευτές του. Είναι σαφές ότι με αυτόν τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα σε οποιοδήποτε ευρωπαίο πολίτη να εκλεγεί ευρωβουλευτής, ανεξαρτήτως του βαθμού γλωσσομάθειας που έχει.

Η πρωτοβουλία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να πρωτοστατήσει στην ίδρυση του Ευρωπαϊκού Γραφείου για τις Λιγότερο Χρησιμοποιούμενες Γλώσσες¹⁶ το 1982, καταδεικνύει και την πεποίθηση ότι οι ευρωπαϊκές γλώσσες είναι μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ένωσης, που πρέπει να διαφυλαχτούν με κάθε τρόπο. Τα νούμερα μιλούν από μόνα τους. Σύμφωνα με άρθρο του Μαΐου του 2014 ηλεκτρονικής εφημερίδας¹⁷, το Ευρωκοινοβούλιο απασχολεί περισσότερους διερμηνείς και μεταφραστές παρά ευρωβουλευτές. Οι μόνιμοι εργαζόμενοι μεταφραστές στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

¹⁶ "European Bureau for Lesser-Used Languages"

¹⁷ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα <http://www.iefimerida.gr/news/> με ημερομηνία ανάκτησης 14-10-2017.

ανέρχονται στους 700 και οι διερμηνείς στους 430, ενώ οι εκλεγμένοι ευρωβουλευτές είναι 766. Περιστασιακά, όταν οι ανάγκες είναι αυξημένες, προσλαμβάνονται και 2500 έκτακτοι επαγγελματίες αυτών των ειδικοτήτων. Οι μεταφραστές και οι διερμηνείς επιτελούν ουσιαστικές, αγωγικές, αλλά και υπεύθυνο έργο στις συνεννοήσεις των ευρωβουλευτών, που δεν είναι υποχρεωμένοι να έχουν υψηλά επίπεδα γλωσσομάθειας. Οι διερμηνείς μεταφράζουν σε πραγματικό χρόνο από τη μία γλώσσα στην άλλη κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων του ευρωκοινοβουλίου, χρησιμοποιώντας πολλές φορές για διευκόλυνση και επιτάχυνση των διαδικασιών το σύστημα των «ενδιάμεσων γλωσσών», όπως αναλύθηκε και προηγουμένως. Οι μεταφραστές και οι διερμηνείς, προσωπικό με άριστη γνώση της ξένης γλώσσας, αλλά και εξειδίκευση σε συγκεκριμένους επιστημονικούς τομείς, είναι οι αφανείς ήρωες του Ευρωκοινοβουλίου, που δουλεύουν αδιαλείπτως και αθόρυβα μέσα στους μικρούς θαλάμους για να επιτευχθεί η απρόσκοπτη επικοινωνία και συνεργασία και να αποφευχθεί το απόλυτο γλωσσικό χάος ανάμεσα στους 766 άμεσα εκλεγμένους εκπροσώπους των ευρωπαίων πολιτών.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Σε αντίθεση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν εφαρμόζει ένα ισότιμο πολύγλωσσο καθεστώς στην εσωτερική λειτουργία της. Οι διαδικασίες διεξάγονται στις τρεις επικρατέστερες γλώσσες, την αγγλική, τη γαλλική και τη γερμανική, ενώ πολλά κείμενα της Επιτροπής, όπως αναφορές, συστάσεις ή μεμοράντα εκδίδονται στην αγγλική ή γενικά σε λίγες γλώσσες με το επιχείρημα του φόρτου εργασίας και του μεγάλου οικονομικού κόστους της μετάφρασης (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011:36-37). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ιδρύσει τη Γενική Διεύθυνση Διερμηνείας και τη Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης.

Η Γενική Διεύθυνση Διερμηνείας παρέχει υπηρεσίες διερμηνείας και διοργάνωσης συνεδρίων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹⁸ και διασφαλίζει την ομαλή διεξαγωγή πολύγλωσσων συνεδριάσεων. Το οικονομικό κόστος της παροχής των υπηρεσιών διερμηνείας δεν ξεπερνά τα 0,25 ευρώ ετησίως σε κάθε ευρωπαϊκό φορολογούμενο πολίτη. Η Γενική Διεύθυνση Διερμηνείας παρέχει υπηρεσίες διερμηνείας για 50 με 60 περίπου συναντήσεις καθημερινά στις Βρυξέλλες και αλλού.

Η Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης ασχολείται με γραπτά κείμενα, τα οποία μεταφράζει για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή από και προς τις 24 επίσημες γλώσσες της

¹⁸ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/info/departments/interpretation_el με ημερομηνία ανάκτησης 8-10-2017.

Ένωσης, καθώς και ορισμένες άλλες¹⁹. Κύρια αρμοδιότητά της είναι να μεταφράζει νομοθετικά κείμενα, εκθέσεις, πολιτικά έγγραφα που συντάσσονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή απευθύνονται σε αυτήν, καθώς και να διασφαλίζει την απρόσκοπτη επικοινωνία της με ο ευρύ ευρωπαϊκό κοινό σε όλες τις επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες. Ενδεικτική της σημασίας που δίνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στη μετάφραση των ευρωπαϊκών κειμένων είναι η θέσπιση του διαγωνισμού “*Juvenes Translatores*” από το 2007, στον οποίο βραβεύονται οι καλύτεροι νέοι μεταφραστές μέσα στην Ε.Ε. με την προοπτική της προώθησης της γλωσσομάθειας και της επιστήμης της μετάφρασης. Οι νέοι μεταφραστές μαθαίνουν ότι μια καλή μετάφραση θα πρέπει να έχει τον ίδιο αντίκτυπο στον αναγνώστη με το αυθεντικό κείμενο²⁰. Επιπροσθέτως, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διοργανώνει την 4^η έκδοση του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Μετάφρασης²¹, με έμφαση στις δεξιότητες των μεταφραστών και τις προοπτικές απασχόλησής τους τον προσεχή Νοέμβριο του 2017 στις Βρυξέλλες. Αν και η Ε.Ε. πρεσβεύει και στηρίζει την πολυγλωσσία μέσω της μετάφρασης εν γένει, στο συγκεκριμένο φόρουμ θα παρέχεται διερμηνεία μόνο στην αγγλική, γαλλική και γερμανική γλώσσα. Οι εισηγήσεις του φόρουμ θα σχετίζονται με τις νέες απαιτήσεις και τις νέες δεξιότητες του επαγγέλματος του μεταφραστή, όσον αφορά στα μεταφραστικά εργαλεία, τις νέες τεχνολογίες, τις καινούριες προκλήσεις- απαιτήσεις της αγοράς και της βιομηχανίας της μετάφρασης, τον επαναπροσδιορισμό του προφίλ του σύγχρονου μεταφραστή²².

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στηρίζει την πολυγλωσσία και βοηθά τις εθνικές κυβερνήσεις στην επίτευξη του στόχου της Βαρκελώνης, να ομιλούν οι ευρωπαίοι πολίτες 2 ξένες γλώσσες πέραν της μητρικής τους γλώσσας. Η αρμονική συνύπαρξη της πολυγλωσσίας στην Ευρώπη, αδιαμφισβήτητος παράγοντας ανταγωνιστικότητας έχει οδηγήσει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην ανάληψη δράσης για αποτελεσματικότερη διδασκαλία και εκμάθηση ξένων γλωσσών και στην επιβράβευση της καινοτομίας²³. Χρήσιμα εργαλεία για την πολυγλωσσία στα χέρια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι το βραβείο “*European Language Label*”, που ενθαρρύνει νέες καινοτόμες μεθόδους

---

¹⁹ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα

https://ec.europa.eu/info/departments/translation_el με ημερομηνία ανάκτησης 8-10-2017.

²⁰ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/info/education/skills-and-qualifications/develop-your-skills/language-skills/juvenes-translatores_en με ημερομηνία ανάκτησης 8-10-2017.

²¹ “*Translating Europe Forum*”

²² Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/info/events/translatingeurope-forum-2017-nov-06_el με ημερομηνία ανάκτησης 8-10-2017.

²³ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/education/policy/multilingualism_el με ημερομηνία ανάκτησης 8-10-2017.

διδασκαλίας ξένων γλωσσών, και το νέο πρόγραμμα “Erasmus +”, που παρέχει ευκαιρίες κατάρτισης και βελτίωσης γλωσσικών γνώσεων με τη συμμετοχή νέων και εργαζομένων σε πανεπιστήμια και άλλα ιδρύματα του εξωτερικού, ενισχύοντας την ευρωπαϊκή κινητικότητα.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο απαρτίζουν οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων των 28 κρατών- μελών της Ε.Ε. μαζί με τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, καθώς και τον Ύπατο Εκπρόσωπο για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας. Αποστολή του είναι ο καθορισμός των γενικών πολιτικών κατευθύνσεων και προτεραιοτήτων της Ένωσης . Δε νομοθετεί αλλά εκδίδει συμπεράσματα, ενώ πρόσφατα συνέταξε στρατηγικό θεματολόγιο προτεραιοτήτων μακροπρόθεσμης δράσης²⁴. Με το άρθρο 13 της ΣΕΕ της Συνθήκης της Λισαβόνας, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συγκαταλέγεται στα 7 θεσμικά όργανα της Ε.Ε. με δικό του εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011:38). Ο εσωτερικός κανονισμός του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου περιλαμβάνεται σε εγχειρίδιο που εκδίδεται στις 24 επίσημες γλώσσες. Στην έκδοση του 2016 με τίτλο «*Σχολιασμός του εσωτερικού κανονισμού του Συμβουλίου*» καθορίζεται το γλωσσικό καθεστώς που ισχύει για τις Ιδρυτικές Συνθήκες, καθώς και το γλωσσικό καθεστώς που ισχύει για τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (επίσημες γλώσσες και γλώσσες εργασίας), σύμφωνα πάντα με την επίσημη ιστοσελίδα του οργάνου. Οι συνομιλίες που λαμβάνουν χώρα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο διεξάγονται στις 24 επίσημες γλώσσες. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, ζητείται η συνδρομή της Γενικής Διεύθυνσης Διερμηνείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Τέλος, τα Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου αναρτώνται στην επίσημη ιστοσελίδα του σε όλες τις επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες. Στον «*Σχολιασμό του εσωτερικού κανονισμού του Συμβουλίου*» (2016:55), αναφέρεται η προσφορά των μεταφραστικών υπηρεσιών της Γενικής Γραμματείας του Συμβουλίου, οι οποίες διασφαλίζουν τη διαθεσιμότητα των εγγράφων σε όλες τις απαιτούμενες γλώσσες κατά τις Συνόδους του Συμβουλίου. Η συγκεκριμένη έκδοση προσδιορίζει επακριβώς τις διαστάσεις του γλωσσικού καθεστώτος, αναφέροντας την αυθεντικότητα των κειμένων των Συνθηκών και στις 24 επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες, ενώ το άρθρο 342 της ΣΛΕΕ καθορίζει τις γλώσσες (επίσημες και εργασίας), που χρησιμοποιούνται στα θεσμικά όργανα της Ένωσης. Τέλος, τα Συμπεράσματα του Συμβουλίου στις 13 Ιουνίου 2005 αφορούν και στη χρήση πρόσθετων

²⁴ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα www.consilium.europa.eu/el/european-council με ημερομηνία ανάκτησης 8-10-2017.

γλωσσών, των οποίων το καθεστώς αναγνωρίζεται από το Σύνταγμα του κάθε κράτους, όπως η καταλανική, η βασκική και η γαλικιανή γλώσσα, που αναγνωρίζονται από το ισπανικό Σύνταγμα.

Ο επίσημος ιστότοπος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου²⁵ χρησιμοποιεί και τις 24 επίσημες γλώσσες της Ε.Ε., στοχεύοντας στο να είναι προσιτός στον κάθε ευρωπαίο πολίτη. Στην πράξη, όμως, εφαρμόζονται ταυτόχρονα τρεις διαφορετικές γλωσσικές πολιτικές, ανάλογα με το περιεχόμενο προς δημοσίευση, που επιβάλλει αν θα γίνει και στις 24 επίσημες γλώσσες ή αυστηρά μόνο στην αγγλική και τη γαλλική ή και σε άλλη γλώσσα που αφορά αποκλειστικά συγκεκριμένο κράτος- μέλος. Τα επίσημα έγγραφα δημοσιεύονται ταυτόχρονα στο δημόσιο μητρώο του Συμβουλίου σε όλες τις επίσημες γλώσσες της Ε.Ε.. Όσον αφορά τις συνεδριάσεις των συνθέσεων του Συμβουλίου, ενώ οι βασικές πληροφορίες είναι διαθέσιμες σε όλες τις γλώσσες, οι λεπτομέρειες ανακοινώνονται μόνο στην αγγλική και τη γαλλική. Το υλικό για τον Τύπο διατίθεται μόνο στην αγγλική και τη γαλλική γλώσσα, επίσης. Ο προϋπολογισμός και οι περιορισμένοι ανθρώπινοι πόροι για τις μεταφράσεις συνιστούν δύο αντικειμενικά εμπόδια στην έγκαιρη διάθεση όλου του περιεχομένου μεταφρασμένο και στις 24 επίσημες γλώσσες. Συνεπώς, όταν το περιεχόμενο απευθύνεται σε ειδικευμένο ακροατήριο, οι γλωσσικές επιλογές είναι πιο περιορισμένες. Η γλωσσική πολιτική που εφαρμόζεται στον επίσημο ιστότοπο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου διαφαίνεται επιλεκτική, με κυριότερο κριτήριο τους αποδέκτες και τους ενδιαφερόμενους. Όσοι περισσότεροι είναι αυτοί, τόσο οι γλωσσικές επιλογές που προσφέρονται, διευρύνονται. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υποστηρίζει τη γλωσσική ισότητα των 24 κρατών- μελών στη βάση της, αλλά όταν αυτό μεταφράζεται σε οικονομικό κόστος και επιπλέον ανθρώπινο δυναμικό στις μεταφραστικές υπηρεσίες, τότε και η γλωσσική πολιτική αναπροσαρμόζεται καταλλήλως για να αντισταθμίσει το κόστος με τα οφέλη.

Το Συμβούλιο των Υπουργών

Το Συμβούλιο απαρτίζεται από τους Υπουργούς όλων των κρατών- μελών της Ε.Ε.. Χρέη Προέδρου εκτελεί ο Υπουργός του εκάστοτε κράτους- μέλους που έχει την Προεδρία της Ένωσης . Είναι ουσιαστικά όργανο λήψης αποφάσεων της Ε.Ε.²⁶. Ο εσωτερικός κανονισμός του Συμβουλίου καθορίζει τον τρόπο δημοσιοποίησης των εργασιών του, των συσκέψεων του και των ψηφισμάτων νομοθετικών πράξεων μέσω βίντεο συνεχούς ροής

²⁵ www.consilium.europa.eu/el/about-site/language-policy/

²⁶ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα <http://www.consilium.europa.eu/el/council-eu> με ημερομηνία ανάκτησης 19-10-2017.

(video streaming) σε όλες τις επίσημες γλώσσες της Ένωσης²⁷. Ο ιστότοπος του Συμβουλίου χρησιμοποιεί και τις 24 επίσημες γλώσσες της Ε.Ε., ενώ όπως συμβαίνει και στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το υλικό που απευθύνεται στον τύπο, δημοσιεύεται μόνο στις δύο κυρίαρχες γλώσσες, την αγγλική και τη γαλλική. Ανάλογα με το περιεχόμενο προς δημοσίευση, προσαρμόζεται και η γλωσσική πολιτική που ακολουθείται από το Συμβούλιο. Η αδυναμία του Συμβουλίου να υποστηρίξει σε όλες τις περιστάσεις και τις 24 επίσημες γλώσσες της Ε.Ε. έγκειται στον περιορισμένο προϋπολογισμό και την έλλειψη ανθρωπίνων πόρων σχετιζόμενων με τη μετάφραση και τη διερμηνεία.

Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο

Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο είναι μία ανεξάρτητη ελεγκτική αρχή που διασφαλίζει τα οικονομικά συμφέροντα των πολιτών της Ε.Ε. μέσω της βελτίωσης της δημοσιονομικής διαχείρισης της Ένωσης και της διαφάνειας των διαδικασιών. Ιδρύθηκε το 1977 και λειτουργεί ως η «δημοσιονομική συνείδηση» της Ένωσης. Η επίσημη ιστοσελίδα του Ελεγκτικού Συνεδρίου της Ε.Ε. είναι διαθέσιμη και στις 24 επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες²⁸. Από την ιστοσελίδα δεν προκύπτουν στοιχεία για κάποια συγκεκριμένη γλωσσική πολιτική που ακολουθείται από το συγκεκριμένο θεσμικό όργανο. Ο εσωτερικός κανονισμός του Ελεγκτικού Συνεδρίου ορίζει με το άρθρο 28, που αναφέρεται στο γλωσσικό καθεστώς που ακολουθείται και την επικύρωση, ότι όλα τα παραγόμενα κείμενα, όπως οι εκθέσεις, οι γνώμες, οι παρατηρήσεις θα δημοσιεύονται σε όλες τις επίσημες γλώσσες, ενώ η επικύρωσή τους θα συντελείται με τον Πρόεδρο να υπογράφει «*όλες τις γλωσσικές αποδόσεις τους*». Εντούτοις, οι Ασδεράκη & Γκούσιος (2011:42) αναφέρουν ότι και το Ελεγκτικό Συνέδριο καταφεύγει στην «*ελεγχόμενη πολυγλωσσία*», αφού οι γλώσσες διαδικασίας είναι η γαλλική και η αγγλική κατά την εσωτερική του λειτουργία.

Το Δικαστήριο της Ε.Ε.

Το Δικαστήριο της Ε.Ε., που ιδρύθηκε το 1952 και εδρεύει στο Λουξεμβούργο, έχει ως κύρια αποστολή να εξασφαλίζει τη συμμόρφωση όλων των κρατών- μελών και των θεσμικών οργάνων της Ένωσης με το ευρωπαϊκό δίκαιο. Η ομοιόμορφη ερμηνεία και εφαρμογή του, καθώς και η διευθέτηση νομικών διαφορών είναι μερικές από τις αρμοδιότητες του Δικαστηρίου της Ε.Ε.. Το Δικαστήριο έχει δική του Γενική Διεύθυνση

²⁷ Άρθρο 7, παρ.3, ΕΕ L 325, 11.12.2009 του Εσωτερικού Κανονισμού του Συμβουλίου, όπως αναφέρεται στους Ασδεράκη & Γκούσιο, 2011:39.

²⁸ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα <http://www.eca.europa.eu/el/Pages/ecadefault.aspx> με ημερομηνία ανάκτησης 15-10-2017.

Μετάφρασης, η οποία «προσφεύγει παγίως στις υπηρεσίες εξωτερικών συνεργατών *free-lance*»²⁹, οι οποίοι θα πρέπει να διαθέτουν πέραν της άριστης γνώσης των γλωσσών και κατάρτιση στην ορολογία των νομικών κειμένων του Δικαστηρίου. Σύμφωνα με τους Ασδεράκη & Γκούσιο (2011:40), η γλώσσα που χρησιμοποιείται παραδοσιακά από τους δικαστές ως γλώσσα εργασίας είναι η γαλλική, κόντρα στην ηγεμονία της αγγλικής γλώσσας σχεδόν σε όλα τα υπόλοιπα θεσμικά όργανα. Σύμφωνα με το Κωδικοποιημένο Κείμενο του Πρωτοκόλλου (αριθ.3) περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ε.Ε. (2016)³⁰ και συγκεκριμένα το άρθρο 64 των Τελικών Διατάξεων, το γλωσσικό καθεστώς του Δικαστηρίου της Ε.Ε. καθορίζεται με «κανονισμό του Συμβουλίου ο οποίος εκδίδεται ομόφωνα». Αναφορικά με ευθείες προσφυγές στο Δικαστήριο, γλώσσα διαδικασίας ορίζεται η γλώσσα της προσφυγής, ενώ στη διάρκεια της δίκης είναι διαθέσιμες οι υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας. Είναι εξαιρετικά σημαντικό το γεγονός ότι όλα τα νομοθετήματα του Δικαστηρίου της Ε.Ε. μεταφράζονται σε όλες τις επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες και είναι διαθέσιμα στην επίσημη ιστοσελίδα του.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είναι η κεντρική τράπεζα των 19 χωρών της Ε.Ε. που ανήκουν στην ευρωζώνη με κύρια αποστολή τη διαφύλαξη της σταθερότητας και της αγοραστικής δύναμης του ευρώ³¹. Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα, η «κύρια» γλώσσα ή γλώσσα εργασίας της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, κατά τους Ασδεράκη & Γκούσιο (2011:42), θεωρείται η αγγλική και μετά ακολουθούν οι υπόλοιπες, ενώ υπάρχουν θεματικές ενότητες στην ιστοσελίδα που διατίθενται κυρίως στα αγγλικά. Σε παράπονο που κατατέθηκε εγγράφως στον Ευρωπαϊκό Διαμεσολαβητή στις 23 Μαρτίου 2006 με την κατηγορία της «γλωσσικής διάκρισης» εις βάρος των γαλλόφωνων ευρωπαίων πολιτών, που συντελείται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, αφού οι πληροφορίες για την Ε.Κ.Τ. στην επίσημη ιστοσελίδα της είναι διαθέσιμες μόνο στην αγγλική γλώσσα, διενεργήθηκε έρευνα και δόθηκε απάντηση. Εν ολίγοις, στην απάντηση δηλώθηκε ότι η Ε.Κ.Τ. ακολουθεί και συμμορφώνεται πλήρως με τον Κανονισμό αριθμού 1 του 1958 «Περί Καθορισμού του Γλωσσικού Καθεστώτος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας», αφού με το άρθρο 6 «τα όργανα της Κοινότητας δύνανται να καθορίζουν τις λεπτομέρειες εφαρμογής αυτού του γλωσσικού καθεστώτος στους κανονισμούς τους». Λόγω των λειτουργικών της αναγκών, η

²⁹ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_14834/emploi με ημερομηνία ανάκτησης 8-10-2017.

³⁰ «Κωδικοποιημένο Κείμενο του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

³¹ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα <https://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.el.html> με ημερομηνία ανάκτησης 18-10-2017

αγγλική είναι η γλώσσα εργασίας εντός της Ε.Κ.Τ., ενώ η επικοινωνία της με τις χρηματοοικονομικές αγορές πραγματοποιείται με τη χρήση της αγγλικής γλώσσας. Το «διαφοροποιημένο» γλωσσικό καθεστώς της Ε.Κ.Τ. εφαρμόζεται αναλόγως με τις συνθήκες της κάθε ατομικής υπόθεσης³². Τέλος, ο Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής υποστηρίζει ότι η Ε.Κ.Τ. δημοσιεύει όλες τις επίσημες αναφορές και τις νομοθετικές της πράξεις σε όλες τις επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες στην επίσημη ιστοσελίδα της, ενώ δεσμεύεται να μεριμνήσει για την προοδευτική διεύρυνση των γλωσσών επικοινωνίας με το κοινό.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

Περνώντας από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης στα επικουρικά, θα εξεταστεί αρχικά το γλωσσικό καθεστώς που διέπει την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Πρόκειται για ένα συμβουλευτικό όργανο της Ε.Ε., που εκπροσωπεί τις οργανώσεις εργαζομένων και εργοδοτών, καθώς και άλλες ομάδες συμφερόντων. Η επίσημη ιστοσελίδα του οργάνου είναι διαθέσιμη στις 23 επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες, εξαιρουμένης της φινλανδικής, όμως δε δηλώνεται πουθενά το θεσμοθετημένο γλωσσικό καθεστώς λειτουργίας του. Η προεπιλεγμένη γλώσσα της ιστοσελίδας είναι η αγγλική. Οι γνωμοδοτήσεις του οργάνου είναι, συνήθως, διαθέσιμες στις 23 επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες πλην της φινλανδικής, οι δημοσιεύσεις προσφέρονται κατά κύριο λόγο στην αγγλική και τη γαλλική γλώσσα, οι αξιολογήσεις των πολιτικών διατίθενται και στις 23 γλώσσες, ενώ οι ηλεκτρονικές δημοσιεύσεις γίνονται στην αγγλική, τη γαλλική και τη γερμανική γλώσσα³³.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών

Ο ρόλος του οργάνου αυτού είναι καθαρά συμβουλευτικός και εκπροσωπεί τις περιφερειακές και τοπικές αρχές της Ευρώπης. Έχει 350 μέλη και 6 επιτροπές με αρμοδιότητες σε 6 τομείς πολιτικής σύμφωνα με τις Συνθήκες της Ε.Ε. Η γλωσσική πολιτική της είναι ανύπαρκτη, αφού πουθενά δεν προσδιορίζεται, αλλά ούτε και αναφέρεται³⁴.

---

³² “depending on the circumstances of each individual case”. Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα <https://www.ombudsman.europa.eu/decision/en/061008.htm> με ημερομηνία ανάκτησης 21-10-2017.

³³ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα www.eesc.europa.eu με ημερομηνία ανάκτησης 29-10-2017.

³⁴ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα cor.europa.eu με ημερομηνία ανάκτησης 29-10-2017.

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων είναι η τράπεζα της Ε.Ε. Ανήκει στην Ένωση και εξυπηρετεί ξεκάθαρα τα συμφέροντα των κρατών- μελών της Ε.Ε.. Η συνεργασία με τα άλλα όργανα της Ένωσης είναι στενή, προκειμένου να εφαρμοστεί επιτυχώς η πολιτική της Ένωσης. Δραστηριοποιείται στο γεωγραφικό χώρο της Ευρώπης κατά 90%. Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων κάθε άλλο παρά πολυγλωσσική μπορεί να χαρακτηριστεί. Αρχικά, η επίσημη ιστοσελίδα της είναι διαθέσιμη στην αγγλική, τη γαλλική και τη γερμανική γλώσσα³⁵, με προεπιλεγμένη γλώσσα την αγγλική, ενώ οι επίσημες γλώσσες είναι η αγγλική και η γαλλική. Μάλιστα, ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής που διέπει το καθεστώς της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων είναι τόσο έκδηλος, που δηλώνεται επίσημα στην ιστοσελίδα ότι απαιτείται άριστη γνώση της αγγλικής και της γαλλικής γλώσσας, ενώ χρειάζεται υψηλό επίπεδο γλωσσομάθειας της τρίτης γλώσσας, της γερμανικής³⁶. Η περίπτωση αυτή είναι ιδιαίτερη, καθώς συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο σε σχέση με τα υπόλοιπα όργανα. Ενώ στα υπόλοιπα θεσμικά όργανα ακολουθείται η θεσμοθετημένη ισότιμη αντιμετώπιση των γλωσσών, με το να είναι και οι 24 επίσημες γλώσσες με την καθημερινή πρακτική να χρησιμοποιούνται μόνο λίγες και με κυρίαρχη την αγγλική γλώσσα, στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων οι επίσημες γλώσσες της είναι μόνο δύο, ενώ στην πράξη ομιλούνται πολύ περισσότερες γλώσσες καθημερινά εν ώρα εργασίας. Σημαντικό είναι, εντούτοις, το στοιχείο της δυνατότητας πρόσβασης του προσωπικού της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων σε εκπαίδευση σχετική με γλώσσες. Γενικά, όμως, απέχει πολύ από την εικόνα της πολυγλωσσικής Ε.Ε., ενώ προωθεί μία δίγλωσση πολιτική με πρώτη επιλογή την αγγλική γλώσσα.

Ενδιαφέρον έχουν τα στοιχεία που παραθέτει ο Gazzola (2016)³⁷, ο οποίος επισημαίνει ότι μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι 12 από τις 33 Γενικές Διευθύνσεις διαθέτουν την αρχική τους σελίδα στο διαδίκτυο μόνο στην αγγλική γλώσσα ενώ 9 Γενικές Διευθύνσεις χρησιμοποιούν κυρίως την αγγλική. Σε μελέτη της Γενικής Διεύθυνσης των Εσωτερικών Πολιτικών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ο Gazzola (2016: 22) αναφέρει ως

---

³⁵ Αυτές είναι και οι γλώσσες εργασίας του συγκεκριμένου οργάνου.

³⁶ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα www.eib.org με ημερομηνία ανάκτησης 29-10-2017.

³⁷ European Parliament (2016). Research for Cult Committee- European Strategy for Multilingualism. Benefits and Costs. Study. Policy Department B: Structural and Cohesion Policies. Culture and Education. Brussels. Directorate- General for Internal Policies.

ένα από τα συμπεράσματά του ότι «τα αγγλικά έχουν μία αδιαμφισβήτητη οικονομική χρησιμότητα μέσα στην Ευρωπαϊκή αγορά εργασίας»³⁸.

3. Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε.

Η ύπαρξη 24 επίσημων γλωσσών μέσα στους κόλπους της Ε.Ε. αναπόφευκτα μπορεί να θεωρηθεί ένα εν δυνάμει υπολογίσιμο εμπόδιο στη διακρατική επικοινωνία και στην εύρυθμη λειτουργία των θεσμών γενικά. Προκειμένου να χαρακτηί πολιτική και να παρθούν αποφάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έπρεπε να βρεθεί ένας κοινός κώδικας επικοινωνίας, καταρχήν σε γλωσσικό επίπεδο. Η μετάφραση και η διερμηνεία δίκαια μπορούν να θεωρηθούν η 25^η επίσημη γλώσσα της Ε.Ε., καθώς, πλέον, δεν αποτελεί μία απλή δίαυλο επικοινωνίας μεταξύ των λαών της Ευρώπης, αλλά ενέχει τη θέση της γλώσσας της Ευρώπης, όπως έχει υποστηρίξει στο παρελθόν και ο Umberto Eco (1993) σε εισήγηση που έχει κάνει σε συνέδριο στην πόλη Arles. Η Ε.Ε. έχει επενδύσει μεγάλο οικονομικό και ανθρώπινο κεφάλαιο στην μετάφραση και τη διερμηνεία και αυτό την καθιστά ίσως τον μεγαλύτερο μεταφραστικό οργανισμό στον κόσμο με δύο Γενικές Διευθύνσεις, που εστιάζουν σε αυτήν τη λειτουργία, τη Γενική Διεύθυνση για την Μετάφραση και τη Γενική Διεύθυνση για τη Διερμηνεία. Το ευρωπαϊκό οικοδόμημα βασίζεται στην μετάφραση, σύμφωνα και με τον Karl Johan Lonnroth³⁹, ενώ «οι μεταφραστές είναι τα κλειδιά που ξεκλειδώνουν τον Πύργο της Βαβέλ» (Ασδεράκη και Γκούσιος, 2011: 47)⁴⁰. Κατά την Παντολέων (2013), η Ε.Ε. είναι «ο μεγαλύτερος εργοδότης διερμηνέων παγκοσμίως», με 3000 μεταφραστές και διερμηνείς να εργάζονται στους κόλπους της, στοιχεία μέχρι το 2013, οπότε και συντάχθηκε η συγκεκριμένη εργασία.

Με το άγχος ότι η πολυγλωσσία αποτελεί ένα εμπόδιο που χρειάζεται να ξεπεραστεί για να μπορέσει να υπάρξει επί της ουσίας η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση (Archibugi, 2005: 547, όπως αναφέρεται στον Ives, 2006: 124), η Ε.Ε. επένδυσε πολλά στη μετάφραση των εγγράφων και τη διερμηνεία των συνομιλιών των στελεχών της και των διαπραγματεύσεων ανάμεσα στα θεσμικά της όργανα. Η ύπαρξη και χρήση 24 επίσημων γλωσσών στον ευρωπαϊκό χώρο, αδιαμφισβήτητα αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της Ένωσης, καθώς μπορεί πολύ εύκολα να λειτουργήσει με διασπαστικό

---

³⁸“English has an undisputed economic usefulness in the European labour market”

³⁹ Γενικός Διευθυντής της Διεύθυνσης για την Μετάφραση

⁴⁰ Commission of the European Communities (2010a). *Translation at the European Community*. The European Commission’s Translation Service. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

τρόπο στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα, που κάποιες φορές δίνει την εντύπωση ενός Πύργου της Βαβέλ. Παρόλες τις προσπάθειες για την ισότιμη και ισόρροπη μεταχείριση των γλωσσών και των ομιλητών τους στο ευρωπαϊκό γίνεσθαι, σύμφωνα με τον Arturo Tosi (2002: 4), θα ήταν μία «ψευδαίσθηση» να θεωρούμε δεδομένο το γεγονός ότι κάθε μορφή γραπτής ή προφορικής επικοινωνίας αποτελεί αντικείμενο εργασίας για τους μεταφραστές και τους διερμηνείς που ανήκουν στο δυναμικό της Ε.Ε. Συνεχίζοντας το συλλογισμό του, η εικόνα που παρουσιάζει ο Tosi με τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να κυκλοφορούν στους διαδρόμους του Κοινοβουλίου συνοδευόμενοι μονίμως από έναν μεταφραστή προκαλεί τουλάχιστον φαιδρότητα. Συνεπώς, είναι αυτονόητο ότι η χρήση μιας κοινής γλώσσας επικοινωνίας στις ανεπίσημες συζητήσεις των ευρωπαίων πολιτικών έχει μεγάλη εφαρμογή, με τις μεταφραστικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διερμηνείας να μάχονται για την αντίθετη κατεύθυνση, να εξασφαλίσουν την απομόνωση των γλωσσών. Ο Tosi αναφέρει (2002: 5) ότι θα ήταν ιδανικό κάθε λέξη που ακούγεται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να μεταφραζόταν σε κάθε γλώσσα. Με μια τέτοια πολιτική προσέγγιση, θα επικρατούσε η εικόνα της γλωσσικής αποστείρωσης, όπου οι ομιλητές μιας γλώσσας, από φόβο μην «μολυνθεί» η γλώσσα τους από τις επιρροές άλλων γλωσσών θα ήταν μέσα σε σαπουνόφουσκες, ενώ στην πραγματικότητα, οι διερμηνείς είναι τοποθετημένοι σε γυάλινους θαλάμους για να μεταφράζουν τις επίσημες συνομιλίες στις αίθουσες των συναντήσεων, κατά τον ισχυρισμό του Tosi.

Στην επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής υπάρχει η Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης, που μεταφράζει νομοθετικά κείμενα, πολιτικά έγγραφα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ενώ την στηρίζει στην επικοινωνία της με το ευρύ κοινό, αλλά και η Γενική Διεύθυνση Διερμηνείας, που συμβάλλει στην ομαλή διεξαγωγή πολύγλωσσων συνεδριάσεων και στην παροχή στήριξης για την υλοποίηση της στρατηγικής της Επιτροπής για την πολυγλωσσία. Σύμφωνα με την Ετήσια Αναφορά Δράσεων του 2016, η Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης⁴¹ παρήγαγε 2.207.295 μεταφρασμένες σελίδες μέσα στο 2016, 11% περισσότερη παραγωγή από το 2015⁴². Αντίστοιχα, η Γενική Διεύθυνση Διερμηνείας⁴³ αναθέτει σε περίπου 500 διερμηνείς να συνδράμουν σε 50 συναντήσεις την

---

⁴¹ Η αλλιώς “*Directorate- General for Translation*”

⁴² Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/aar-dgt-2016_en_0.pdf με ημερομηνία ανάκτησης 18-10-2017.

⁴³ Η αλλιώς “*Directorate- General for Interpretation*”

ημέρα⁴⁴, ενώ ο αριθμός των ημερών που έχουν παρασχεθεί οι υπηρεσίες διερμηνείας από την ίδρυση της Διεύθυνσης μέχρι και το τέλος του 2016 είναι 97.404. Το οικονομικό κόστος για τις υπηρεσίες διερμηνείας που προσφέρονται είναι μόλις 0,24 ευρώ για κάθε ευρωπαϊό πολίτη το χρόνο, διαψεύδοντας το μύθο ότι το κόστος της πολυγλωσσίας είναι δυσβάσταχτο για τον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό. Εν ολίγοις, ο όγκος των εργασιών που τελούνται στα πλαίσια της μετάφρασης και της διερμηνείας μέσα στην Ένωση είναι ασύλληπτα μεγάλος, με μοναδικό στόχο να αποφευχθεί ένα γλωσσικό κομφούζιο και να επιτευχθεί επικοινωνία και συνεργασία ανάμεσα στα 28 κράτη- μέλη.

Το ζήτημα του οικονομικού κόστους της μετάφρασης μέσα στην Ε.Ε. έχει πυροδοτήσει πολλές συζητήσεις με αμφιλεγόμενες απόψεις. Σε μια περίοδο που η οικονομική κρίση τείνει να εξαπλωθεί και να επηρεάσει όλο και περισσότερες χώρες παγκοσμίως, το κόστος για τη διατήρηση της γλωσσικής ισονομίας μέσω της παροχής μεταφραστικών υπηρεσιών από πλευράς Ε.Ε., αποτελεί αντικείμενο προβληματισμού και αμφισβήτησης από πολλούς ευρωπαίους σκεπτικιστές. Είναι γνωστό ότι η νομοθεσία της Ε.Ε. εκδίδεται σε όλες τις επίσημες γλώσσες των κρατών- μελών της, προτού ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία. Αυτό, εμφανώς, σημαίνει ότι οι μεταφραστές είναι ενεργοί παίκτες στη διαδικασία της διαβούλευσης, καθώς ο Tosi (2002: 53) επισημαίνει ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει την υποχρέωση της διασφάλισης της δυνατότητας συζήτησης των προτάσεων σε τοπικό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, που σε αυτήν την περίπτωση είναι τα κράτη- μέλη της Ε.Ε.. Ο Tosi παρατηρεί ότι ο αριθμός των μεταφραστών αυξάνεται με την κάθε νέα προσχώρηση κράτους- μέλους στην Ένωση, με πολύ μεγαλύτερο οικονομικό κόστος που επιβαρύνει τον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό και που προκαλεί ανησυχία και τριγμούς, δεδομένης της γενικευμένης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Με τη σειρά του, ο Diamantis (2009: 22) παρουσιάζει το κόστος της πολυγλωσσίας σε χρόνο αλλά κυρίως σε χρήμα ως το σημαντικότερο επιχείρημα κατά της ευρωπαϊκής πολυγλωσσίας, που, όμως, καταρρίπτεται από τον Tosi (2002: 6-7) ο οποίος υποστηρίζει ότι η μετάφραση και η διερμηνεία δεν επιβαρύνουν πολύ την οικονομική πολιτική που ακολουθεί η Ένωση για τα λειτουργικά της έξοδα. Μόλις το 5,25% των εξόδων της Ένωσης αποτελούν τα λειτουργικά έξοδα του οργανισμού, εκ των οποίων το κόστος της παροχής των υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας, που θεωρούνται αναπόσπαστο μέρος της διοικητικής διαδικασίας, ακόμη και στην πιο ευρεία φάση δε δύναται να ξεπεράσει το 1% αυτού του ποσού, ποσό πολύ μικρότερο απ' ό,τι συχνά

---

⁴⁴ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την έκδοση της Γενικής Διεύθυνσης Διερμηνείας https://ec.europa.eu/dgs/scic/docs/about_dg_int/statistics-brochure.pdf με ημερομηνία ανάκτησης 18-10-2017.

συμπεραίνει κανείς (Diamantis, 2009: 28; Tosi, 2002: 6-7). Την ίδια άποψη συμμερίζεται και ο Tibor Frank (2016: 34), ο οποίος δηλώνει ότι δαπανάται λιγότερο από το 1% του προϋπολογισμού των ευρωπαϊκών θεσμών στις γλωσσικές υπηρεσίες, όπως παρομοίως αναφέρεται προγενέστερα και από τους Gazzola & Grin (2013: 100). Ο Tosi συνεχίζει το συλλογισμό του, εκφράζοντας την άποψη ότι αυτό είναι ένα ελάχιστο τίμημα που πρέπει να πληρώσει η Ε.Ε. για την περιφρούρηση του ευρωπαϊκού πολυγλωσσικού καθεστώτος, τη διαφύλαξη της ελευθερίας της έκφρασης, της πληροφορίας και του σεβασμού της πολιτισμικής διαφορετικότητας, αξιών που οδηγούν στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση (2002: 7). Οι Ασδεράκη & Γκούσιος, βασιζόμενοι στην αναφορά του Nicola Smith⁴⁵, αναλύουν με μαθηματικό τρόπο τον οικονομικό απόηχο της μετάφρασης και της διερμηνείας μέσα στην Ε.Ε. (2011: 47). Πιο συγκεκριμένα, ο ευρωπαίος πολίτης φορολογείται κάθε χρόνο με το ποσό των 2,20 ευρώ για μεταφραστικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διερμηνείας, ενώ τα συνολικά νούμερα είναι εντυπωσιακά μεγάλα, με 990 εκ. ευρώ να ξοδεύονται κάθε χρόνο για την μετάφραση και τη διερμηνεία ενώ το κόστος της χρήσης όλων των επίσημων γλωσσών μέσα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για μία συνηθισμένη ημέρα, σύμφωνα με την αναφορά του Nicola Smith, ανερχόταν στις 118.000 ευρώ⁴⁶, ενώ κατέβαινε σε σημαντικό βαθμό, όταν, απλά χρησιμοποιούνταν οι κυρίαρχες γλώσσες, ήτοι αγγλική, γαλλική και γερμανική.

Παρομοίως, ο Michelle Gazzola (2006: 394), υποστηρίζει σθεναρά την άποψη ότι είναι καθαρά υποκειμενική η απάντηση που μπορεί κανείς να δώσει στο ερώτημα αν αξίζει η διατήρηση της πολυγλωσσίας με το δυσβάσταχτο οικονομικό κόστος της μετάφρασης και της διερμηνείας, καταλήγοντας ότι πρόκειται για «ένα πολύ ευαίσθητο πολιτικό ζήτημα», που, όμως, αποτελεί και τη βάση του ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Καθώς η γλώσσα διέπεται από δύο παραμέτρους, την επικοινωνιακή με τη μετάδοση πληροφοριών και την πολιτισμική διάσταση σχετιζόμενη με το αίσθημα της εθνικής ταυτότητας των ομιλητών της, κατά τον Gazzola, υπάρχουν νομικοί, πολιτικοί και πολιτισμικοί λόγοι που συνηγορούν υπέρ της πολυγλωσσίας και κατ' επέκταση υπέρ της μετάφρασης και της διερμηνείας. Θεμελιώδης παράμετρος της εδραίωσης της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης συνιστά το αίσθημα της ίσης μεταχείρισης και εκπροσώπησης των ευρωπαίων πολιτών, των ίσων δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτά, του σεβασμού της εθνικής ταυτότητας και της ιδιαιτερότητας, της προάσπισης της γλωσσικής πολυμορφίας και κάθε

---

⁴⁵ Nicola Smith report "Cost in Translation", όπως ανακτήθηκε από την ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/news/docs/55-57_multilingualism.pdf, με ημερομηνία ανάκτησης 10.03.2010.

⁴⁶ Το 2010 οι επίσημες γλώσσες της Ε.Ε. ήταν είκοσι.

είδους πολυμορφίας. Συνεπώς, η μετάφραση και η διερμηνεία αποτελούν μονόδρομο και απαραίτητη συνθήκη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης με όποιο οικονομικό κόστος αυτό επιφέρει στον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό.

Όσον αφορά την επίσημη γραμμή της Ε.Ε. για τη μετάφραση και διερμηνεία, κατά την Αποστόλου (2011: 116), υπάρχει προφανής απουσία μίας συγκεκριμένης και κατευθυνόμενης μεταφραστικής πολιτικής μέσα στην Ε.Ε.. Οι μεταφραστές και οι διερμηνείς είναι, συνήθως, απόντες, ενώ παίζουν πολύ ενεργό και καταλυτικό ρόλο στο πολυγλωσσικό και πολυπολιτισμικό προφίλ της Ένωσης. Όπως υποστηρίζει η Koskinen (2008), η μετάφραση και η διερμηνεία είναι βασικές λειτουργίες για τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Χωρίς αυτές, η επικοινωνία και ο διάλογος μεταξύ των ευρωβουλευτών, των εκπροσώπων των ευρωπαϊκών κρατών αλλά και των εργαζομένων στα ευρωπαϊκά όργανα και θεσμούς θα ήταν ανέφικτη. Ο ρόλος του μεταφραστή και του διερμηνέα στο ευρωπαϊκό πολύγλωσσο περιβάλλον αποκτά ξεχωριστό ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια και κυρίαρχη σημασία στην επίτευξη της ευρωπαϊκής συνεργασίας και ολοκλήρωσης. Άλλωστε, η παρουσία τους σε κάθε επίσημη συνάντηση, σε κάθε συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, στις Επιτροπές και τα κάθε είδους συμβούλια των ευρωπαϊκών θεσμών κρίνεται απολύτως απαραίτητη και ουσιαστική.

Εντούτοις, στην πράξη, οι μεταφραστές και οι διερμηνείς παραγκωνίζονται από κάθε μελέτη ανθρωπολογικού περιεχομένου, υποβαθμίζοντας τα *«γλωσσικά τους καθήκοντα»*, γεγονός εντυπωσιακό για την Koskinen (2008). Η συμβολή τους στην ευρωπαϊκή επικοινωνία και συνεργασία ουσιαστικά δεν αναγνωρίζεται, αφού δεν διέπεται από συγκεκριμένους κανόνες και κατευθυντήριες γραμμές, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να επιτευχθεί και κάποιου βαθμού διασφάλιση ποιότητας των παρεχόμενων μεταφραστικών εργασιών. Συνεπώς, η Αποστόλου (2011: 120) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι εξαιτίας της απουσίας επίσημης και θεσμοθετημένης μεταφραστικής πολιτικής της Ε.Ε., ο μεταφραστής καλείται να παίξει έναν ενισχυμένο ρόλο *«συν-συντάκτη»* στα κείμενα της Ε.Ε., βάζοντας το προσωπικό του στίγμα στην απόδοση και την *«τοπική προσαρμογή»* του κάθε ευρωπαϊκού κειμένου. Ο όρος *«δευτερογενής συντάκτης»* αναφέρεται στον μεταφραστή σε έναν μακροσκελή οδηγό⁴⁷ για τη μετάφραση των ευρωπαϊκών κειμένων, αφού, παρομοίως και σε άλλο σημείο η Αποστόλου διατείνεται ότι ο μεταφραστής μπορεί να θεωρηθεί *«συντάκτης»*, εφόσον *«εκφράζει αυθεντικά στη γλώσσα του τη βούληση του κοινοτικού νομοθέτη»* (2011: 120).

---

⁴⁷ *«Οδηγός για τη σύνταξη, τη μετάφραση και την αναθεώρηση των νομικών πράξεων και λοιπών εγγράφων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα ελληνικά»*

Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι υπηρεσίες μετάφρασης και διερμηνείας μέσα στην Ε.Ε. είναι η πολυπλοκότητα των ευρωπαϊκών εγγράφων, που παρερμηνεύονται, καθώς υπόκεινται και σε συνεχείς αλλαγές, σύμφωνα με τον Diamantis (2009: 11). Η επιτακτική ανάγκη για σαφήνεια και απλότητα των νομικών κειμένων της Ένωσης απεικονίζεται στον αριθμό των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, που αφορούν στη μεγαλύτερη σαφήνεια και στην πιο ξεκάθαρη νομική γλώσσα των εγγράφων. Οι υπηρεσίες της μετάφρασης έχουν ξεκινήσει την εκστρατεία “*Fight The Fog*”, που στοχεύει στην απλότητα των εγγράφων, στην ευκολότερη διαδικασία μετάφρασής τους και κατ’ επέκταση στην καλύτερη κατανόησή τους από τους Ευρωπαίους πολίτες, ένα ζητούμενο χρόνων που θα εξασφαλίσει μεγαλύτερα ποσοστά συμμετοχικής ευρωπαϊκής διακυβέρνησης και εδραίωση του αισθήματος της ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Εν κατακλείδι, η μετάφραση και η διερμηνεία μέσα στην Ε.Ε. αποτελούν πεδία με εξαιρετικό ενδιαφέρον, με ουσιαστικό και απαραίτητο ρόλο, αλλά και βαριά ευθύνη για την επίτευξη του στόχου της ευρωπαϊκής σύγκλισης. Ανεξάρτητα από το οικονομικό κόστος διατήρησης των υπηρεσιών αυτών, που ο προϋπολογισμός ενός τόσο μεγάλου οργανισμού δύναται να αντέξει, οφείλει κανείς να ζυγίσει τα οφέλη, με κυριότερο τον ανεμπόδιο διάλογο και την επικοινωνία σε ευρωπαϊκό διακρατικό επίπεδο.

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε. ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΛΥΓΛΩΣΣΙΑ

Έχοντας κατά νου την ευρωπαϊκή γλωσσική πολυμορφία και την προσπάθεια της Ένωσης να την προστατέψει, θα εξετασθεί η ευρωπαϊκή πολιτική για τις ξένες γλώσσες στην εκπαίδευση και η σημασία που δίνεται σε αυτό από την Ε.Ε.. Η Ένωση από πολύ νωρίς στράφηκε στο χώρο της παιδείας, ένα πεδίο καθαρά εθνικής κυριαρχίας, στοχεύοντας στην προστασία της πολυγλωσσίας, στη στήριξη της γλωσσικής ιδιαιτερότητας, αλλά και στην προώθηση της γλωσσομάθειας για τη διευκόλυνση της επικοινωνίας ανάμεσα στους ευρωπαίους πολίτες.

Το θέμα της γλωσσομάθειας αρχίζει να συζητιέται για πρώτη φορά στην Ευρώπη το 1976, όταν με ψήφισμα των Υπουργών Παιδείας της τότε Ε.Ο.Κ. (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα) στις 9 Φεβρουαρίου καθιερώνεται η Επιτροπή Παιδείας, η οποία θα είναι υπεύθυνη για το συντονισμό της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών σε θέματα εκπαίδευσης (Πασιάς, 2006 όπως αναφέρεται στους Γκόβαρη & Ρουσσάκη, 2008). Σε αυτό το ψήφισμα αναφέρεται η έννοια της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης για πρώτη

φορά και ένας από τους στόχους αυτού του προγράμματος δράσης για την εκπαίδευση είναι και η ενίσχυση της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών.

Σύμφωνα με τους Γκόβαρη & Ρουσσάκη (2008), η Ε.Ε. είναι ένας οργανισμός με οικονομικό προσανατολισμό του οποίου κύριο μέλημα είναι η κατάρτιση του εργατικού δυναμικού της για λόγους ανταγωνιστικότητας και παραγωγικότητας. Κατά τον Πάσια (2006, όπως αναφέρεται στους Γκόβαρη & Ρουσσάκη, 2008) προωθούνται εκείνη την περίοδο 1976-1988 ποικιλία κοινοτικών προγραμμάτων που απώτερο στόχο έχουν την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς. Ένα από αυτά τα προγράμματα είναι και το “*Lingua*” που, σύμφωνα με τους Γκόβαρη & Ρουσσάκη (2008), υιοθετείται με ψήφισμα των Υπουργών 1988 σχετικά με την ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση⁴⁸. Το “*Lingua*” σχεδιάστηκε από την Επιτροπή Delors και αποτελεί το πρώτο ουσιαστικά κοινοτικό πρόγραμμα που αφορά στη βελτίωση της γνώσης των ευρωπαϊκών γλωσσών προβλέποντας την κινητικότητα των εργαζομένων, τις εκπαιδευτικές ανταλλαγές καθηγητών ξένων γλωσσών και συνολικά προωθεί και υποστηρίζει την ευρωπαϊκή διάσταση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (Ασδεράκη, 2008). Πιο συγκεκριμένα, το “*Lingua*” «αποσκοπούσε στην ποιοτική και ποσοτική βελτίωση της μάθησης και διδασκαλίας» (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011:63).

Η επόμενη σημαντική κίνηση έρχεται το 2001 από το Συμβούλιο της Ευρώπης σχετικά με τη στήριξη της γλωσσομάθειας με τη δημιουργία του «*Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Ξένες Γλώσσες*»⁴⁹. Το CEFR αποτέλεσε το σκαλί για ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών, θέτοντας μια κοινή βάση για την ακριβή περιγραφή στόχων, περιεχομένου και μεθόδων διδασκαλίας των ξένων γλωσσών. Ειδικότερα, τίθενται κοινά κριτήρια αξιολόγησης του επιπέδου γλωσσομάθειας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Έτσι, ανοίγει ο δρόμος για την ευκολότερη μετακίνηση εργαζομένων στην Ευρώπη⁵⁰. Το 2001 ανακηρύχθηκε «*Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών*» και το Συμβούλιο της Ευρώπης προχώρησε ένα βήμα παραπέρα με το «*Ευρωπαϊκό Χαρτοφυλάκιο Γλωσσών*»⁵¹, ένα έγγραφο που σύμφωνα με τους Ασδεράκη & Γκούσιο (2011: 93) «*περιγράφει τις γλωσσικές δεξιότητες του κατόχου του και θα διευκολύνει την κινητικότητα της εργασίας*».

---

⁴⁸ Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C175/5, 6.7.1988

⁴⁹ “*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – CEFR*”

⁵⁰ www.coe.int/t

⁵¹ “*European Language Portfolio*”

Στις 14 Φεβρουαρίου 2002 αποφασίζονται οι στόχοι του προγράμματος «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010» με επιμέρους στόχο την βελτίωση της εκμάθησης ξένων γλωσσών από τους Υπουργούς Παιδείας υιοθετώντας την Ανοικτή Μέθοδο Συντονισμού⁵² (Ασδεράκη, 2008).

Λίγες μέρες μετά, στις 15 και 16 Μαρτίου 2002, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο συνέρχεται στη Βαρκελώνη, όπου συζητιέται και αποφασίζεται μια κοινή πορεία προς μια ανταγωνιστική οικονομία, που να βασίζεται στη γνώση. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει να ξεκινήσει η διδασκαλία και η εκμάθηση δύο ξένων γλωσσών συν της μητρικής από πολύ μικρή ηλικία⁵³.

Στις 24 Ιουλίου 2003⁵⁴ δημοσιεύεται η ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών με τίτλο «*Η προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής πολυμορφίας: Σχέδιο δράσης 2004-2006*». Σε αυτό το βήμα αποτυπώνεται η φιλοδοξία της Επιτροπής να προετοιμάσει το ευρωπαϊκό έδαφος για τη δημιουργία ενός πολυγλωσσικού περιβάλλοντος. Προσδοκά να οικοδομήσει μια ευρωπαϊκή ανταγωνιστική οικονομία της γνώσης αξιοποιώντας τη γλωσσική ποικιλομορφία της. Καλούνται τα κράτη-μέλη από την Επιτροπή να αναλάβουν από κοινού δράση για τη δια βίου εκμάθηση γλωσσών, με μεγαλύτερη έμφαση στη νεαρή ηλικία. Υιοθετείται το σύνθημα της «*μητρικής συν δύο άλλες γλώσσες*» με παράλληλη κατάρτιση των καθηγητών ξένων γλωσσών, δημιουργία σχολείου φιλικού προς τις γλώσσες και βελτίωση της προσφοράς και της αξιοποίησης των δυνατοτήτων εκμάθησης γλωσσών. Η Επιτροπή παροτρύνει τα κράτη-μέλη να προσφέρουν ένα ευρύ φάσμα γλωσσών για επιλογή και να υποστηρίζεται αυτό το εγχείρημα με ανάλογους πόρους⁵⁵.

Ακολουθεί μια καινούρια Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με μια νέα Στρατηγική- Πλαίσιο για την πολυγλωσσία στις 22 Νοεμβρίου 2005⁵⁶. Σε αυτή επισημαίνεται ότι το θέμα της πολυγλωσσίας συμπεριλαμβάνεται για πρώτη φορά στο χαρτοφυλάκιο ενός ευρωπαϊού επιτρόπου. Δηλώνεται ξανά η αφοσίωση της Επιτροπής στην πολυγλωσσία της Ε.Ε. και ορίζεται ο όρος «*πολυγλωσσία*» ως η ικανότητα ενός ατόμου να χειρίζεται πολλές γλώσσες, καθώς και η συνύπαρξη διαφορετικών γλωσσικών

---

⁵² ΑΜΣ

⁵³ http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/barcelona_european_council.pdf.

⁵⁴ COM (2003) 449 τελικό. 24.07.2003

⁵⁵ COM (2003) 449 τελικό. 24.07.2003

⁵⁶ COM (2005) 596 τελικό. 22.11.2005

κοινοτήτων σε μια γεωγραφική περιοχή. Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας ο όρος «πολυγλωσσία» θα αναφέρεται και στις δύο έννοιές του. Τίθενται οι στόχοι της ενθάρρυνσης της εκμάθησης γλωσσών, μιας υγιούς πολυγλωσσικής οικονομίας, της πρόσβασης για όλους στην ευρωπαϊκή νομοθεσία στη δική τους γλώσσα. Πιο ειδικά, αναφέρεται ότι η εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας ταυτίζεται με την εκμάθηση αγγλικών, μία αναντίρρητα σαφή ένδειξη του γλωσσικού ηγεμονισμού της αγγλικής στην Ευρώπη, ενώ η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι τα αγγλικά δεν αρκούν για την εδραίωση του πολυγλωσσικού ευρωπαϊκού οικοδομήματος. Αξιοσημείωτη είναι η αναφορά της καλής πρακτικής «ΟΕΠΓ»⁵⁷ ή αλλιώς “CLIL”⁵⁸, καλώντας τα κράτη-μέλη να ενημερωθούν σχετικά με τα οφέλη της ανταλλάσσοντας πληροφορίες και επιστημονικές συμβουλές⁵⁹. Κατά τους Ασδεράκη & Γκούσιο (2011), οι Έλληνες έχουν γλωσσικές ικανότητες διεξαγωγής συζήτησης σε ξένη γλώσσα χαμηλότερες του μέσου όρου της Ε.Ε. (49%), ενώ ο μέσος όρος της Ε.Ε. είναι 50%, όπως αναφέρεται στην Ανακοίνωση COM (2005) 596 τελικό. Αυτό το στοιχείο είναι ίσως αντιστρόφως ανάλογο με τις πολλές ώρες διδασκαλίας ξένων γλωσσών σε ιδιωτικό και δημόσιο τομέα που ξοδεύονται στην Ελλάδα και ενδεχομένως ένα γόνιμο πεδίο προβληματισμού για τον τρόπο της ποιοτικής αναβάθμισης της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών στη χώρα μας.

Την ανάγκη αποτύπωσης της ευρωπαϊκής πραγματικότητας όσον αφορά την εκμάθηση των ξένων γλωσσών με στατιστικά στοιχεία καλείται να καλύψει το Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 243 «Οι Ευρωπαίοι και οι γλώσσες τους», που διεξάγει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για λογαριασμό όλων των Ευρωπαίων πολιτών. Σύμφωνα με τα στοιχεία της περιόδου Νοεμβρίου- Δεκεμβρίου 2005, προκύπτει ότι ένας στους πέντε Ευρωπαίους μπορεί να θεωρηθεί «ενεργός σπουδαστής ξένης γλώσσας», υπάρχει «συγκρατημένη υποστήριξη» των Ευρωπαίων (50%) για την μητρική συν δύο γλώσσες, ενώ μόνο το 28% του ευρωπαϊκού πληθυσμού μπορεί να διεξάγει συζήτηση σε δύο ξένες γλώσσες⁶⁰. Μετά από 7 περίπου χρόνια, τον Ιούνιο του 2012 δημοσιεύεται από την Επιτροπή το Ειδικό Ευρωβαρόμετρο 386 «Οι Ευρωπαίοι και οι γλώσσες τους», που αναφέρει στοιχεία της περιόδου Φεβρουαρίου-Μαρτίου 2012 και σύμφωνα με τα οποία, το 98% των Ευρωπαίων πιστεύουν ότι οι ξένες γλώσσες συμβάλλουν θετικά στο μέλλον των παιδιών τους, το 54% των Ευρωπαίων μπορούν να συνεννοούνται σε μια ξένη γλώσσα (παρατηρείται μείωση 2%

---

⁵⁷ «Ολοκληρωμένη Εκμάθηση Περιεχομένου και Γλώσσας»

⁵⁸ “Content and Language Integrated Learning”

⁵⁹ COM (2005) 596 τελικό.22.11.2005

⁶⁰ http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_243_sum_el.pdf.

σε σχέση με το 2005) και γενικά, δε φαίνεται να έχει αλλάξει η εικόνα και τα ποσοστά της γλωσσομάθειας στην Ευρώπη σε σχέση με το 2005.

Με νέα Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁶¹, η έκθεση για την εφαρμογή του «Σχεδίου Δράσης 2004-2006» εντοπίζει ως κύριο πρόβλημα την έλλειψη επαρκώς καταρτισμένων εκπαιδευτικών ξένων γλωσσών. Συνεπώς, προκειμένου να προωθηθεί η πολυγλωσσία, τα κράτη-μέλη καλούνται να προσφέρουν μεγάλο φάσμα γλωσσών προς διδασκαλία, να καταρτίζονται επαρκώς οι καθηγητές γλωσσών, να ενθαρρύνεται η κινητικότητα τους ενώ εισάγεται ο όρος «*edutainment*»⁶² ως αποτελεσματική μέθοδος διδασκαλίας ξένων γλωσσών⁶³.

Στο Σχέδιο Δράσης «*Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020*» υιοθετείται η Ανοικτή Μέθοδος Συντονισμού⁶⁴ ως μια εθελοντική διαδικασία και με κοινούς δείκτες για την παρακολούθηση της προόδου των κρατών. Η διδασκαλία των γλωσσών καθιερώνεται ως δείκτης⁶⁵ από την Επιτροπή το 2012. Μέχρι το 2020 θα πρέπει το 75% των μαθητών να μαθαίνουν δύο ξένες γλώσσες στην Β/θμια Εκπαίδευση και το 50% να χειρίζονται πολύ καλά την πρώτη ξένη γλώσσα⁶⁶.

Το 2013 διεξάγεται από τον ΟΟΣΑ⁶⁷ η διεθνής έρευνα “*TALIS*” για τη διδασκαλία και μάθηση που έδειξε ότι οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν με αμηχανία το νέο πολυγλωσσικό περιβάλλον που καλούνται να εργαστούν. Τα προγράμματα “*Erasmus+*” και “*e-Twinning*” προσφέρουν πολλές ευκαιρίες για επαγγελματική ανάπτυξη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην ετήσια έκθεσή της για την εκπαίδευση⁶⁸, επισημαίνει τρεις κατευθυντήριες γραμμές για τη χρονιά αυτή, που είναι η πρόκληση της ισότητας στην εκπαίδευση, η πρόοδος που χρειάζεται να γίνει στους δείκτες της Ε.Ε. για την εκπαίδευση, καθώς και η υψηλή ποιότητα της εκπαίδευσης που προσφέρεται σε όλους χωρίς αποκλεισμούς. Επιπλέον, οι έρευνες δείχνουν ότι η εκμάθηση γλωσσών στην Ευρώπη δεν είναι τόσο αποτελεσματική, έτσι η Επιτροπή προτείνει να δοθεί έμφαση στην ποιότητα της διδασκαλίας με τη χρήση της μεθοδολογίας “*CLIL*”⁶⁹ και “*CALL*”⁷⁰. Δώδεκα, τουλάχιστον,

---

⁶¹ COM (2007) 554 τελικό.15.11.2007

⁶² μάθηση μέσω ψυχαγωγίας

⁶³ COM (2008) 566 τελικό. 18.09.2008

⁶⁴ ΑΜΣ

⁶⁵ “*benchmark*”

⁶⁶ “*EU GUIDE :EUROPEAN CIVIL SOCIETY PLATFORM FOR LIFELONG LEARNING*”, 2015

⁶⁷ Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

⁶⁸ “*The Education and Training Monitor*”, 2017

⁶⁹ “*Content & Language Integrated Learning*”

⁷⁰ “*Computer Assisted Language Learning*”

χώρες χρησιμοποιούν το “CLIL” και οχτώ χώρες έχουν ενσωματώσει το “CALL” στη διδασκαλία των γλωσσών⁷¹. Πρόκειται για καλές πρακτικές τις οποίες έχουν ενσωματώσει πολλές χώρες στη διδασκαλία των ξένων γλωσσών. Η Ελλάδα ακόμη δεν έχει επίσημη γραμμή ενσωμάτωσης τους στην εκπαιδευτική της πραγματικότητα και που ενδεχομένως, μαζί με τη συστηματική επιμόρφωση του εκπαιδευτικού προσωπικού θα μπορούσε να δώσει νέα πνοή, προστιθέμενη αξία και ποιοτική αναβάθμιση της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών στη χώρα μας.

Τέλος, το Στρατηγικό Πλαίσιο της Επιτροπής για τις Γλώσσες σήμερα περιλαμβάνει το πρόγραμμα “Erasmus+”, το Ευρωπαϊκό Σήμα Γλωσσών, την Ευρωπαϊκή Ημέρα Γλωσσών και το Ευρωπαϊκό Κέντρο Σύγχρονων Γλωσσών⁷² του Συμβουλίου της Ευρώπης που βρίσκεται στην Αυστρία. Το ανανεωμένο πρόγραμμα “Erasmus+” για την Εκπαίδευση, την Κατάρτιση και τον Αθλητισμό για το διάστημα 2014-2020 στοχεύει στη βελτίωση των δεξιοτήτων και ειδικότερα των γλωσσικών, της απασχολησιμότητας, καθώς και στον εκσυγχρονισμό των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Το Ευρωπαϊκό Σήμα Γλωσσών είναι ένα βραβείο που ενθαρρύνει νέες πρωτοβουλίες στη διδασκαλία και την εκμάθηση γλωσσών. Η Ευρωπαϊκή Ημέρα Γλωσσών που γιορτάζεται κάθε χρόνο στις 26 Σεπτεμβρίου προωθεί την πολυγλωσσία της Ευρώπης ενώ το Ευρωπαϊκό Κέντρο Σύγχρονων Γλωσσών ενθαρρύνει την αριστεία και την καινοτομία στη διδασκαλία γλωσσών.

Εν κατακλείδι, οι προσπάθειες για ευρωπαϊκή σύγκλιση πολιτικών για την πολυγλωσσία στο χώρο της εκπαίδευσης έχουν επιφέρει τεράστιες αλλαγές όσον αφορά τη γλωσσομάθεια σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, ανάμεσα σε αυτές και η Ελλάδα. Το άγχος και η αναζήτηση η πολυγλωσσία να οδηγήσει σε μια ενωμένη Ευρώπη με κοινό όραμα και με όχημα το ιδιότυπο πολύγλωσσο καθεστώς, έχουν λειτουργήσει εποικοδομητικά σε μεγάλο βαθμό, όσον αφορά στην προστασία του πλούτου της ευρωπαϊκής πολυγλωσσίας.

5. ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε.

Η Ε.Ε. ως ένα πρότυπο περιφερειακού οργανισμού με θεμελιώδεις αξίες τη δημοκρατία, την ισοτιμία κρατών και πολιτών και τη διασφάλιση της ειρήνης, από την απαρχή της ίδρυσής της, έθεσε τα θεμέλια ώστε να εξασφαλιστούν οι όροι και οι προϋποθέσεις της λειτουργίας της. Ο σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα των πολιτών

⁷¹ “Improving the effectiveness of language learning: CLIL and computer assisted language learning”, 2014

⁷² “European Centre for Modern Languages –ECML”

της με την ετερομορφία ως κύριο χαρακτηριστικό τους ήταν η βάση και το μυστικό της ένωσης και σύγκλισης τόσων διαφορετικών λαών. Η ετερομορφία συνιστά εν δυνάμει σημείο σύγκρουσης και απόκλισης, για αυτό το λόγο οι εμπνευστές της ευρωπαϊκής ιδέας με τη Διακήρυξη Σούμαν⁷³, επεδίωξαν τη διακρατική συνεργασία με απόλυτο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το δικαίωμα στη χρήση της μητρικής γλώσσας στους ευρωπαϊκούς θεσμούς και στα ευρωπαϊκά fora, αποτελεί προνόμιο και ταυτόχρονα πρόκληση για την Ε.Ε., η οποία επιχειρεί με κάθε τρόπο να εδραιώσει το συναίσθημα της ίσης γλωσσικής μεταχείρισης στον ετερόγλωσσο ευρωπαϊκό χώρο. Τα ανθρώπινα γλωσσικά δικαιώματα συνιστούν ένα μεγάλο κομμάτι στο ευρύ φάσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η Ένωση αποτελεί ζωντανό παράδειγμα περιφερειακού οργανισμού με εμφανείς προσπάθειες προστασίας αυτών. Οι ισορροπίες, βέβαια, αυτής της ευρωπαϊκής γλωσσικής οικολογίας δεν είναι πάντα εφικτό να επιτευχθούν, λαμβάνοντας υπόψιν τον μεγάλο αριθμό των επίσημων γλωσσών της Ένωσης⁷⁴, αλλά και τη ραγδαία άνοδο της αγγλικής γλώσσας σε πολλά επίπεδα τα τελευταία χρόνια.

Αρχικά, τον όρο «οικολογία της γλώσσας» τον εμπνεύστηκε ο Einar Haugen το 1970, σύμφωνα με τον Hartmut Haberland (1997: 12, όπως αναφέρεται στον Α. Φ. Χριστίδη, 1997: 12), και αφορά στην «μελέτη των αλληλεπιδράσεων ανάμεσα σε οποιαδήποτε δεδομένη γλώσσα και στο περιβάλλον της». Η έννοια του «οικογλωσσικού κεφαλαίου» εισάγεται από τον Andrea Bernini (2014), όταν σε άρθρο του επισημαίνει τη σημασία της οικολογίας των γλωσσών, των σχέσεων μεταξύ των γλωσσών και των ομιλητών τους. Η γλωσσική πολυμορφία βασίζεται στη γνώση της αξίας των γλωσσών, των πολιτισμών που αντιπροσωπεύουν και της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Παραστατική απεικόνιση της έννοιας της γλωσσικής οικολογίας συνιστά το σχήμα Tsuda (όπως αναφέρεται στον Phillipson, 1999:29). Τα χαρακτηριστικά που δίνονται για την οικολογία των γλωσσών αφορούν στην οπτική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στην πολυγλωσσία, στη διατήρηση γλωσσών και πολιτισμών, στην ισότητα στην επικοινωνία, στην προστασία εθνικών διαφορών και στην προώθηση της εκμάθησης ξένης γλώσσας.

Οι Austin και Sallabank (2011b:5, όπως αναφέρονται στον Bernini, 2014) πρεσβεύουν ότι η οικογλωσσική προσέγγιση εστιάζει στην απειλή ή και εξαφάνιση

---

⁷³ Η Διακήρυξη Σούμαν (09.05.1950), της οποίας κύριος εμπνευστής ήταν ο κορυφαίος Γάλλος πολιτικός *Jean Monnet*, έθετε τα θεμέλια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, με βασικούς πυλώνες τη σταδιακή ευρωπαϊκή πολιτική ολοκλήρωση, τη διασφάλιση της ειρήνης στον ευρωπαϊκό χώρο και τη διακρατική συνεργασία με γνώμονα τα κοινά συμφέροντα των ευρωπαϊκών κρατών. Τα στοιχεία αντλήθηκαν στις 20 Οκτωβρίου 2017 από https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_el.

⁷⁴ 24 επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες επί του παρόντος

γλωσσών είτε από φυσικές καταστροφές, πείνα, ασθένειες, είτε από πόλεμο και γενοκτονίες, είτε από καταπιέσεις, από πολιτισμική, πολιτική ή και οικονομική κυριαρχία.

Η Tove Skutnabb- Kangas (1999: 187-222) θεωρεί ότι τα ανθρώπινα γλωσσικά δικαιώματα αποτελούν μια «απαραίτητη διάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»⁷⁵, με απτά αποτελέσματα στην οικονομική ισότητα και την πολυγλωσσία. Ο Lenzerini (2011) κινείται στην ίδια κατεύθυνση, υποστηρίζοντας ότι «η προστασία της γλωσσικής πολυμορφίας ξεπερνά την προστασία των γλωσσών και αφορά στην προστασία της ατομικής ελευθερίας». Ο Robert Phillipson, στο διεθνές συνέδριο «Ισχυρές και Ασθενείς γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση- Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού», που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1997, τάχθηκε υπέρ της υιοθέτησης ενός «οικολογικού μοντέλου» με κύρια σημεία «α. σχεδιασμοί με κέντρο τα ανθρώπινα δικαιώματα, β. ισότητα στην επικοινωνία, γ. διατήρηση των γλωσσών και των πολιτισμών, δ. υπεράσπιση της εθνικής κυριαρχίας, ε. προώθηση της εκμάθησης ξένων γλωσσών» (Phillipson, 1997, όπως αναφέρεται στον Α. Φ. Χριστίδη, 1997: xxiii). Στο ίδιο συνέδριο ο Μαρωνίτης έσπευσε στο χαιρετισμό του να διευκρινίσει την ισοτιμία των γλωσσών από γλωσσολογική άποψη αλλά και την ανισοτιμία τους με κοινωνικά, οικονομικά, πληθυσμιακά, πολιτικά και πολιτιστικά κριτήρια (Μαρωνίτης, 1997: xiv). Ένα βήμα παραπέρα, η Αναγνωστοπούλου (2009, 152) εισάγει έναν καινούριο όρο, τη «γλωσσοκτονία», που περιγράφει την κατάσταση στην οποία περιέρχονται τα εθνικά κράτη που σταδιακά χάνουν τη γλωσσική πολυμορφία τους, προκειμένου να εξασφαλίσουν πρόσφορες συνθήκες οικοδόμησης του έθνους. Από μία άλλη σκοπιά, ο Gerhards (2014: 11), επισημαίνει ότι η καθιέρωση της αγγλικής “*lingua franca*”, δύναται να οδηγήσει σε ανισότητες μεταξύ γλωσσών, ενώ οι Βρετανοί δεν χρειάζεται να αναλωθούν στην εκμάθηση των ξένων γλωσσών, διαταράσσοντας τις λεπτές αλλά ουσιαστικές ισορροπίες μέσα στην πολυγλωσσική ευρωπαϊκή πραγματικότητα.

Τα ανθρώπινα γλωσσικά δικαιώματα, υπό την ομπρέλα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έχουν μια ξεχωριστή θέση στην ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Η ισορροπία που επιχειρείται να επιτευχθεί από την Ε.Ε. ανάμεσα στο δικαίωμα και τον σεβασμό της ευρωπαϊκής πολυγλωσσίας και την ανάγκη για μια κοινή γλώσσα επικοινωνίας, είναι πολύ εύθραυστη, τόσο εύθραυστη που η διατάραξή της τείνει ανά πάσα στιγμή να ανατρέψει την ευρωπαϊκή ενότητα. Η επιταγή του σεβασμού της γλωσσικής και κατ’ επέκταση της πολιτισμικής ταυτότητας του κάθε ευρωπαίου πολίτη, αλλά και η ανάγκη για επικοινωνία,

---

⁷⁵ “*Linguistic human rights are an essential dimension of human rights*”.

συνεννόηση και συνέργεια στην Ευρώπη είναι εξ ορισμού αντικρουόμενες. Στην περίπτωση, όμως, της Ε.Ε., αυτές οι αντικρουόμενες πραγματικότητες έχουν εδραιωθεί και ευδοκίμησει σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Το δικαίωμα του κάθε ευρωπαίου πολίτη να μιλά τη μητρική του γλώσσα, αλλά και την ανάγκη του να επικοινωνήσει άμεσα με τον ευρωπαίο συμπολίτη του συνοψίζονται εύστοχα στο σύνθημα της Ένωσης «*Ενωμένοι στην πολυμορφία*»⁷⁶. Η συνεχής προσπάθεια της Ένωσης να προβάλλει την ετερομορφία ως ένα υπολογίσιμο πλεονέκτημα κι όχι εμπόδιο, με σαφείς προεκτάσεις την προάσπιση και τον σεβασμό των ανθρώπινων γλωσσικών δικαιωμάτων, την καθιστά έναν πολυπολιτισμικό και ετερόμορφο περιφερειακό οργανισμό με βάσεις και προθέσεις δημοκρατικές.

---

⁷⁶ *“United in Diversity”*

Β΄ ΜΕΡΟΣ- ΑΓΓΛΙΚΟΣ ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΗΓΕΜΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ε.Ε.

1. ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Γύρω στα 1900, η γαλλική γλώσσα δέσποζε ως κυρίαρχη στα πεδία της διεθνούς διπλωματίας, του πολιτισμού και της λογοτεχνίας. Η γαλλική γλώσσα παρουσιάζεται ως η *“lingua franca”* της διπλωματίας και των διεθνών οργανισμών διαχρονικά. Στην πορεία των χρόνων, η εξάπλωση της αγγλικής βασίστηκε κατά πολύ στο μεταναστευτικό ρεύμα προς τη Βόρεια Αμερική, την πρώιμη βιομηχανοποίηση και την εδραίωση της αυτοκρατορίας στην Αφρική και την Ασία (Hamel, 2005). Ο ίδιος πιστεύει ότι το πέρασμα από την κυριαρχία της Μεγάλης Βρετανίας στις Η.Π.Α. μέσα στον 20ο αιώνα ήταν καθοριστικό για την αγγλική γλώσσα ως *«κοινή γέφυρα ανάμεσα στην παλιά και τη νέα αυτοκρατορία, που έθεσε τους κανόνες του παιχνιδιού και έδωσε στην αγγλική γλώσσα το προβάδισμα σε σχέση με τους ανταγωνιστές της»* (Hamel, 2005: 20).

Η Al Hosni (2015: 301) αναφέρει σε άρθρο της ότι μαζί με την *«πολιτική δύναμη που συνέβαλε στην εξάπλωση της αγγλικής γλώσσας, η Βιομηχανική Επανάσταση τον 19ο αιώνα στη Μεγάλη Βρετανία και αργότερα τον 20ο αιώνα στις Η.Π.Α.»* ενδυνάμωσε στο μέγιστο την παντοδυναμία της αγγλικής γλώσσας σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος λειτούργησε ως σταθμός στην τύχη της αγγλικής και της γαλλικής γλώσσας. Μετά τη λήξη του, οι συζητήσεις για αμοιβαία ειρήνη διεξήχθησαν στις δύο αυτές γλώσσες ενώ η Συνθήκη των Βερσαλλιών γράφτηκε και στις δύο γλώσσες. Η αγγλική και η γαλλική γλώσσα έγιναν, στη συνέχεια, οι επίσημες γλώσσες της Κοινωνίας των Εθνών και του Μόνιμου Δικαστηρίου Διεθνούς Ειρήνης (Lieberson, 1982: 42). Για να προστατευθεί η θέση της γαλλικής γλώσσας από την άνοδο της αγγλικής ιδρύθηκε ο *«Διεθνής Οργανισμός της Γαλλοφωνίας»* το 1966, αφού η διαρκής ανησυχία των Γάλλων για το γόητρο της γλώσσας τους, τους ώθησε σε μια πιο ενεργητική στάση και ανοικτή προώθηση της γαλλικής σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Αντίστοιχα, στις Ευρωπαϊκές Κοινοότητες, ενώ από την ίδρυσή τους είχε θεσπιστεί το καθεστώς των ίσων δικαιωμάτων για τις επίσημες γλώσσες όλων των κρατών- μελών, η γαλλική ήταν η κυρίαρχη γλώσσα μέχρι το 1972, οπότε και το σκηνικό ανατράπηκε με την εισχώρηση της Δανίας, της Μεγάλης Βρετανίας και της Ιρλανδίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ο βασικός λόγος που η αγγλική γλώσσα κλυδώνισε την ηγεμονία της γαλλικής ήταν η εμπορική και οικονομική άνοδος των Η.Π.Α. σε συνδυασμό με την εκτεταμένη χρήση της αγγλικής γλώσσας στις αποικίες της Μεγάλης Βρετανίας (Gaz, 2012: 113). Η αγγλική

γλώσσα διαδόθηκε αρχικά με την αποικιακή πολιτική της Βρετανικής Αυτοκρατορίας αλλά η κυριαρχία της αγγλικής δε σταμάτησε με τη διάλυση του αποικιακού βρετανικού καθεστώτος, αντιθέτως, ενισχύθηκε με την οικονομική και τεχνολογική εξέλιξη και ανάπτυξη μιας νέας δύναμης σε διεθνές επίπεδο, των Η.Π.Α., χρονικά μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (Κουτσούρης, 2009:26). Μια χώρα που είναι οικονομικά ανταγωνιστική, όπως οι Η.Π.Α., έχει προβάδισμα σε σχέση με άλλες χώρες στην προώθηση του κύρους και της ζήτησης της γλώσσας της (Παπαρίζος, 1997:11, όπως αναφέρεται στον Κουτσούρη, 2009) ασκώντας πολιτική «ήπιας ισχύος». Ο οικονομικός παράγοντας είναι καθοριστικός στην καθιέρωση μιας “*lingua franca*” για την ικανοποίηση της ανάγκης για επικοινωνία μεταξύ των εμπορευομένων. Οι εμπορικές σχέσεις και οι οικονομικές συναλλαγές σε διακρατικό επίπεδο επηρεάζουν και τη γλωσσική επικοινωνία με αποτέλεσμα η αγγλική να έχει φτάσει στο σημείο να θεωρείται άρρηκτα συνδεδεμένη με το καπιταλιστικό οικονομικό σύστημα, τα αντίστοιχα εμπορικά και επενδυτικά μοντέλα, των οποίων κύριος εκφραστής είναι οι Η.Π.Α. (Κουτσούρης, 2009). Κατά τον Phillipson (1992), το γεγονός ότι οι Η.Π.Α. ήταν υπολογίσιμη στρατιωτική δύναμη παγκοσμίως και πρωτοπόρος στην τεχνολογία με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, επέσπευσε την ηγεμονία της αγγλικής γλώσσας παγκοσμίως.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το σχετικό άρθρο του Aitchison (2001), κατά τις διαπραγματεύσεις που πραγματοποιούνταν ανάμεσα στη Γερμανία και την Ιαπωνία αναφορικά με τη συμμαχία τους ενάντια στις Η.Π.Α. και τη Μεγάλη Βρετανία το 1940, οι δύο Υπουργοί Εξωτερικών, Joachim Von Ribbentrop και Yosuke Matsuoka διεξήγαγαν τη συζήτηση στην αγγλική γλώσσα, παραβιάζοντας, προφανώς, ένα «άτυπο» πρωτόκολλο χρήσης της γαλλικής γλώσσας σε διπλωματικό επίπεδο, που ακολουθούνταν πιστά μέχρι τότε. Η γαλλική γλώσσα είχε καθιερωθεί ως γλώσσα της διπλωματίας από την εποχή της Γαλλικής Επανάστασης. Πολύ αργότερα χρονικά, το 1973, με την είσοδο της Μεγάλης Βρετανίας στην τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα άλλαξε το τοπίο και ανατράπηκε η ηγεμονική θέση της γαλλικής γλώσσας στην Ε.Ο.Κ. Η αγγλική πήρε τα σκήπτρα ως η κυρίαρχη γλώσσα της μετέπειτα Ε.Ε. Άλλωστε και στο 85% των διεθνών οργανισμών χρησιμοποιείται η αγγλική ως μία από τις επίσημες γλώσσες τους. Ενδεικτική του αισθήματος της παντοδυναμίας και της αυτοπεποίθησης της Μεγάλης Βρετανίας στις διεθνείς σχέσεις είναι η δήλωση του Υπουργού Εξωτερικών της Μεγάλης Βρετανίας, Malcolm Rifkind, ότι η χώρα του είναι μία «*παγκόσμια δύναμη με παγκόσμια συμφέροντα χάρη στην Κοινοπολιτεία, την Ατλαντική Συμμαχία και την αυξανόμενη χρήση της αγγλικής γλώσσας*». Έχοντας επίγνωση της δύναμης της αγγλικής γλώσσας, η Μεγάλη Βρετανία

επένδυσε πολλά στην επιβολή των θέσεων και των συμφερόντων της σε πολιτικό, οικονομικό και πολιτισμικό επίπεδο.

Η προσχώρηση των Σκανδιναβικών χωρών του Βορρά στην Ε.Ε. υπήρξε σταθμός στην εδραίωση της πρώτης θέσης της αγγλικής μέσα στην Ένωση αλλά και στις υπηρεσίες της μετάφρασης και της διερμηνείας, καθώς παίζει το ρόλο της «μεταβατικής» γλώσσας εις βάρος της γαλλικής (Koskinen, 2000). Εντούτοις, σύμφωνα με την Koskinen, η ηγεμονική θέση της αγγλικής γλώσσας εις βάρος κάποιας άλλης δεν είναι τόσο το ζητούμενο των βόρειων χωρών, όσο η καλύτερη μετάφραση και η αποτελεσματικότερη επικοινωνία.

Στις μέρες μας, η συνύπαρξη της πολυγλωσσίας με τον ηγεμονισμό της αγγλικής γλώσσας είναι μία πραγματικότητα με πολλές προεκτάσεις. Το διεθνές project “Learnme” είναι αποτέλεσμα μελετών τριών χρόνων, που εστιάζει στις προοπτικές πολιτικής, έρευνας και πρακτικών, όσον αφορά στη «Γλωσσική Διαφορετικότητα». Ήδη από τον πρόλογο, επισημαίνεται από τον ίδιο τον συντάκτη αυτής της μελέτης, Jarimo Lainio, ότι η χρήση της αγγλικής γλώσσας για θέματα «Γλωσσικής Διαφορετικότητας» αποτελεί ένα εν δυνάμει παράδοξο (ο.π.:6). Ενώ η αγγλική είναι η σύγχρονη γλώσσα της έρευνας, αν βασιστεί κανείς εξ ολοκλήρου σε αυτή τη γλώσσα, ελλοχεύει ο κίνδυνος της αναπαραγωγής γλωσσικών στερεοτύπων.

2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΗΓΕΜΟΝΙΣΜΟΥ

Περνώντας από την εικόνα της πολύγλωσσης Ευρώπης και του αιτήματος της γλωσσικής οικολογίας για ένα ισορροπημένο και δημοκρατικό ευρωπαϊκό οικοδόμημα, οφείλουμε να εξετάσουμε και το δεύτερο μέρος του ερευνητικού ερωτήματος αυτής της διατριβής. Το επιχείρημα ότι η αγγλική γλώσσα έχει μια σαρωτική πορεία μέσα στον οργανισμό της Ε.Ε. τα τελευταία χρόνια εις βάρος των άλλων γλωσσών έχοντας κατακτήσει τη θέση της “lingua franca” της Ευρώπης, παραγκωνίζοντας κατά πολύ τις άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες και διαταράσσοντας την οικογλωσσική ισορροπία που επιχειρεί με κάθε μέσο η Ε.Ε. να εδραιώσει, επιβεβαιώνεται σύμφωνα και με τα όσα υποστηρίχθηκαν στο πρώτο μέρος της παρούσας διατριβής.

Η μελέτη του φαινομένου της ραγδαίας διάδοσης της αγγλικής γλώσσας τον τελευταίο αιώνα στον ευρωπαϊκό χώρο δεν είναι κάτι καινούριο και πρωτόγνωρο στη διεθνή βιβλιογραφία. Κατά τον Crystal (1997, όπως αναφέρεται στον Hamel, 2005: 20) το 1950 τίποτα δεν μαρτυρούσε ότι η αγγλική γλώσσα θα εξελισσόταν σε παγκόσμια γλώσσα.

Ο Hamel (2005) υποστηρίζει ότι η εντατική μετοίκηση από τη Βρετανία στη Βόρεια Αμερική, η πρώιμη βιομηχανοποίηση και το χτίσιμο της αποικιακής αυτοκρατορίας της Μεγάλης Βρετανίας σε Αφρική και Ασία είναι οι τρεις κυρίαρχοι παράγοντες της καθιέρωσης της αγγλικής γλώσσας ως την παγκόσμια γλώσσα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, όντας ένας σημαντικός παίκτης στις διεθνείς σχέσεις, δεν θα μπορούσε να μην επηρεαστεί από την ηγεμονική πορεία της αγγλικής γλώσσας, που συνδέεται στενά με τις εμπορικές σχέσεις, την ανάπτυξη της βιομηχανίας και της τεχνολογίας. Ο Graddol (2006, όπως αναφέρεται στον Dombi, 2011:185) αναγνωρίζει την κυριαρχία της αγγλικής απέναντι στην προβολή της εικονικής ισοτιμίας των γλωσσών στην Ευρώπη, ένας αντικατοπτρισμός της παγκόσμιας τάσης του γλωσσικού ηγεμονισμού της αγγλικής. Σύμφωνα με τους Guo και Beckett (2007), η αγγλική γλώσσα αποτελεί την κυρίαρχη γλώσσα παγκοσμίως στην επικοινωνία, στην επιχειρηματική δραστηριότητα, στη ναυσιπλοΐα, στη διπλωματία και στο διαδίκτυο. Σε παγκόσμιο επίπεδο, η αγγλική είναι η μητρική γλώσσα τετρακοσίων εκατομμυρίων ανθρώπων στο Ηνωμένο Βασίλειο, τις Η.Π.Α. και την Κοινοπολιτεία και, σύμφωνα με άρθρο του καθηγητή Aitchison του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης σε άρθρο του στην εφημερίδα *“The Economist”* (2001)⁷⁷, τριακόσια εκατομμύρια άνθρωποι στον κόσμο ομιλούν την αγγλική ως μητρική γλώσσα, ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι είναι στη διαδικασία της εκμάθησης της αγγλικής και μέχρι το 2050 προβλέπεται ότι ο μισός πληθυσμός της γης θα έχει κατακτήσει μια καλή γνώση της γλώσσας.

Η Ευρώπη ακολουθώντας τις επιταγές της παγκόσμιας αγοράς, δεν θα μπορούσε να μην επηρεαστεί από τις τάσεις «παγκοσμιοποίησης» και «ομογενοποίησης» ακόμη και στο γλωσσικό ζήτημα, σύμφωνα και με τον Robert Phillipson (1999), που θεωρεί αυτές τις δύο έννοιες από τις κυρίαρχες αιτίες που επέβαλλαν τον γλωσσικό ηγεμονισμό της αγγλικής γλώσσας τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα. Πιο συγκεκριμένα, ο Phillipson υποστηρίζει ότι ιστορικά «η Βρετανική Αυτοκρατορία έδωσε τη θέση της στη βρετανική γλώσσα» (Phillipson, 1992:1), χαρακτηρίζοντας την ως κατεξοχήν διεθνή γλώσσα (ο.π.,1992:2)⁷⁸, ένα οξύμωρο σχήμα λόγου με σαφείς ενδείξεις αντίφασης, καθώς χρησιμοποιείται μια γαλλική έκφραση που έχει εισχωρήσει στην αγγλική γλώσσα για να υπογραμμίσει την υπεροχή της αγγλικής έναντι όλων των άλλων γλωσσών, συμπεριλαμβανομένης και της γαλλικής. Άλλοι μελετητές, όπως ο Shaw (1983:21, όπως αναφέρεται στον Aliakbari, 2001-2002:7), υποστηρίζουν ότι κάτω από το πρίσμα της

---

⁷⁷ Aitchison, J. (2001). The triumph of English, A world Empire by other means. The Economist print edition, όπως ανακτήθηκε στις 16 Μαρτίου 2016 από <http://www.economist.com/node/883997>.

⁷⁸ *“the international language par excellence”*

παγκοσμιοποίησης, η αγγλική γλώσσα δεν ανήκει μόνο στους φυσικούς ομιλητές της αλλά είναι περιουσία του κόσμου.

Στο ίδιο μήκος κύματος με τον Phillipson, κινείται και ο Bernini (2014), ο οποίος υποστηρίζει ότι *«η γλωσσική ποικιλομορφία απειλείται από τον γλωσσικό ηγεμονισμό και την παγκοσμιοποίηση»*. Κατά τον ίδιο, η αγγλική γλώσσα κατακτά ηγεμονική θέση ακόμη και σε οργανισμούς, όπως η Ε.Ε., που υποτιθέμενα προστατεύουν τη γλωσσική ποικιλομορφία, ενώ στην πραγματικότητα δεν το πετυχαίνουν. Μέσα στην Ε.Ε. υπάρχει μια *«γλωσσική ιεραρχία με ουσιαστική και αξιοσημείωτη διαφορά ανάμεσα στην κορυφή και τη βάση της πυραμίδας των γλωσσών»*. Ο Ammon (2012, όπως αναφέρεται στον Bernini, 2014) προχωρεί στον διαχωρισμό αυτής της πυραμίδας, επισημαίνοντας μεταξύ άλλων ότι στην κορυφή της γλωσσικής πυραμίδας της Ε.Ε. βρίσκονται οι γλώσσες εργασίας των Ευρωπαϊκών θεσμών, ενώ στη βάση της τοποθετούνται οι εξωγενείς ή αλλόχθονες γλώσσες μειονοτήτων. Ο Haberland (1997: 11, όπως αναφέρεται στον Α. Φ. Χριστίδη, 1997: 11) παρουσιάζει την αγγλική γλώσσα ως μία από τις γλώσσες με διεθνές κύρος και ως μια ισχυρή μηχανή της παγκοσμιοποίησης. Ο ίδιος ο Haberland (2017), χρόνια αργότερα συνεχίζει να υποστηρίζει ότι η αγγλική γλώσσα είναι η γλώσσα της παγκοσμιοποίησης, ενώ επισημαίνει ότι οι γλώσσες δεν κουβαλούν δύναμη από μόνες τους, αλλά η φράση *«δυνατές γλώσσες»* έχει περισσότερο μεταφορική σημασία.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να δοθεί ένας ορισμός του όρου *«γλωσσικού ηγεμονισμού»*, μιας έννοιας, που ο Phillipson έχει εισάγει από 1992. Κατά τον ίδιο, ο γλωσσικός ηγεμονισμός είναι μία θεωρία ανάλυσης των σχέσεων μεταξύ κυρίαρχων και κυριαρχούμενων πολιτισμών (Phillipson, 1992:15). Η κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας επιβεβαιώνεται και διατηρείται με την δημιουργία και συνεχή ανακατασκευή δομικών και πολιτισμικών ανισοτήτων ανάμεσα στην αγγλική και σε άλλες γλώσσες (Phillipson, 1992:47, όπως αναφέρεται στον Diamantis, 2009:16). Πρόκειται για την *«πολιτική μιας χώρας που αποσκοπεί στην επιβολή της δικής της γλώσσας και / μέσω της εξαφάνισης των εθνικών γλωσσών και του πολιτισμού άλλων λαών»* (Phillipson, 1992) Κατ' επέκταση, είναι αναπόφευκτος ο διαχωρισμός των γλωσσών σε *«ισχυρές»* και *«ασθενείς»*. Ο επεκτατισμός των *«ισχυρών»* γλωσσών σε βάρος των *«ασθενών»* υποδηλώνει μια σχέση *«κατακτητή»* και *«κατακτημένου»* κατά τον Χατζησαββίδη⁷⁹. Αναπόφευκτα, αυτός ο διαχωρισμός των γλωσσών δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για να ευδοκιμήσει ο αγγλικός γλωσσικός

---

⁷⁹ Ανακτήθηκε στις 5 Ιουνίου 2016 από [http://6dim-diap-
elefth.thess.sch.gr/Greek/Ekpaidefsi_Tsigganopaidon/EishghseisEkpshsTsigg/EishghseisEkpshsTsigg1
999/oi_astheneis_glosses_tis_evropaikis_enosis.pdf](http://6dim-diap-
elefth.thess.sch.gr/Greek/Ekpaidefsi_Tsigganopaidon/EishghseisEkpshsTsigg/EishghseisEkpshsTsigg1
999/oi_astheneis_glosses_tis_evropaikis_enosis.pdf)

ηγεμονισμός σε βάρος των υπόλοιπων γλωσσών, διαταράσσοντας τη γλωσσική οικολογία που θα έπρεπε να υπάρχει (Phillipson, 1999).

Αντίστοιχα, ο όρος *“lingua franca”* που θα χρησιμοποιηθεί εκτενώς στην παρούσα διατριβή, θα πρέπει να προσδιοριστεί από την αρχή. Οι Richards, Platt και Weber (1985, όπως αναφέρονται στον Phillipson, 1992:42) ορίζουν την *“lingua franca”* ως τη γλώσσα της επικοινωνίας ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες ανθρώπων, που έχουν διαφορετικές μητρικές γλώσσες. Παρόλο που, ετυμολογικά, η φράση *“lingua franca”* παραπέμπει στη γαλλική γλώσσα, αφού παραδοσιακά η γαλλική γλώσσα ήταν η γλώσσα επικοινωνίας διεθνώς, πλέον, στις μέρες μας η αγγλική έχει καταφέρει να θεωρείται η μόνη *“lingua franca”* της Ε.Ε.⁸⁰ Ο Brosch (2015: 76) καταδεικνύει ότι στις μέρες μας ο όρος *“lingua franca”* συνδέεται με την αγγλική γλώσσα και νοείται η γλώσσα ευρείας επικοινωνίας που χρησιμοποιείται από ανθρώπους με διαφορετικές μητρικές γλώσσες, που επιθυμούν την επικοινωνία μεταξύ τους. Ομοίως, οι Knapp & Meierkord (2002:13, όπως αναφέρεται στον Dombi, 2011:184) προσδιορίζουν τη *“lingua franca”* ως τη γλώσσα που χρησιμοποιείται για επικοινωνία από ομιλητές, των οποίων η μητρική γλώσσα δεν είναι η αγγλική. Πρόκειται για μια *«γλώσσα όχημα»*⁸¹ που χρησιμοποιούνταν σε μεγάλη κλίμακα σε πεδία όπως η διπλωματία και το εμπόριο από τη Γαλλική Επανάσταση μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Κατά τον Phillipson (1992: 41) ο όρος αυτός αναφέρεται στις δύο κυρίαρχες διεθνείς γλώσσες που ήταν και οι πρώην αποικιακές γλώσσες – η αγγλική και γαλλική-. Η Κορδία (2015) διατυπώνει και αυτή την άποψη ότι η αγγλική γλώσσα λειτουργεί, πλέον, ως μια διεθνής *“lingua franca”*, *«τη γλώσσα, δηλαδή, που χρησιμοποιούν παγκοσμίως οι περισσότεροι ομιλητές με διαφορετικές μητρικές γλώσσες για να επικοινωνήσουν μεταξύ τους»*⁸². Αξιοσημείωτο στον συλλογισμό της Κορδία είναι η παρατήρηση ότι οι ομιλητές της αγγλικής γλώσσας που έχουν άλλες μητρικές γλώσσες, ξεπερνούν σε αριθμό τους φυσικούς ομιλητές της σε παγκόσμιο επίπεδο, ενώ συμβάλλουν καθοριστικά στον εμπλουτισμό της γλώσσας με στοιχεία διαφορετικά από αυτά των φυσικών ομιλητών της, επηρεάζοντας την εξέλιξή της στον χρόνο (ο.π.). Σε κάθε περίπτωση, όμως, η αγγλική γλώσσα είναι η *“lingua franca”* της παγκοσμιοποιημένης εποχής, ανεξαρτήτως αν αποτελεί τη μητρική γλώσσα του ομιλητή της, καθώς εξυπηρετεί επαρκώς και επιτυχώς τις σύγχρονες ανάγκες για επικοινωνία και αλληλοκατανόηση.

---

⁸⁰ The triumph of English, 2001. Τα στοιχεία ανακτήθηκαν στις 5 Ιουνίου 2016 από <http://www.economist.com/node/883997>

⁸¹ *“langue véhiculaire”*

⁸² 1^ο Πανελλήνιο Επιστημονικό Συνέδριο Ι.Α.Κ.Ε. (2015), *«Το Σύγχρονο Σχολείο μέσα από το πρίσμα των Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών: Από τη θεωρία στην καθημερινή πρακτική»*, Περίληψεις Πρακτικών Συνεδρίου, Ηράκλειο.

Ενδιαφέρουσα είναι η άποψη του Lujan- Garcia (2012) για το ρόλο της αγγλικής ως «ξένης γλώσσας». Καθώς η αγγλική αποκτά όλο και περισσότερο εξέχουσα θέση την άποψη του Phillipson (2009:83), ο οποίος εντοπίζει και επισημαίνει την μέχρι πρόσφατα θέση της αγγλικής ως «ξένης γλώσσας», αλλά και την αλλαγή του σκηνικού, καθώς η αυξημένη χρήση της σε όλες τις εκφάνσεις της ευρωπαϊκής καθημερινότητας, την καθιστά περισσότερο σαν μία «δεύτερη γλώσσα» και όχι μια «ξένη γλώσσα» στην Ευρώπη. Ομοίως, οι Cenoz και Jessner (2000) υποστηρίζουν ότι η Ε.Ε. ενεργεί προς την κατεύθυνση της αλλαγής της θέσης της αγγλικής γλώσσας από «ξένη γλώσσα» σε «δεύτερη γλώσσα», αφού συνιστά το μοναδικό κανάλι επικοινωνίας για τους Ευρωπαίους πολίτες. Ο Pennycook (2007: 24, όπως αναφέρεται στον Lujan- Garcia, 2012) υποστηρίζει ότι χρειάζεται πλέον να μιλάμε για «παγκόσμια αγγλικά»⁸³, εξαιτίας της καταστροφικής δύναμης της παγκοσμιοποίησης και της εικόνας της αγγλικής γλώσσας ως μια ολότητα. Η αγγλική, κατά τον Lujan-Garcia,, έχει επικοινωνιακό ρόλο μέσα στην Ευρώπη, ακολουθώντας τις τεχνολογικές εξελίξεις. Είναι μία ολότητα αποτελούμενη από πολλά διαφορετικά χαρακτηριστικά, όπως η προφορά και το λεξιλόγιο. Συνοπτικά, εντοπίζει το ρόλο της αγγλικής ως τη “*lingua franca*” της Ευρώπης, που εξυπηρετεί θαυμάσια την επικοινωνία μεταξύ των πολιτών της, χωρίς εν τέλει να εστιάζει στη μίμηση των φυσικών ομιλητών της αλλά στην ίδια την επίτευξη της επικοινωνίας. Ο Jenkins (2009: 200) αναφέρεται στον όρο “*EFL*”⁸⁴, ως μία αμοιβαία διαπραγμάτευση όλων των εμπλεκόμενων μερών, συνταιριάζοντας το κοινό έδαφος με την τοπική ποικιλομορφία.

Πολύ πριν τον Phillipson και την εισαγωγή του όρου του γλωσσικού ηγεμονισμού, υπήρξε η προσέγγιση του Calvet (1974, όπως αναφέρεται στον Phillipson, 1992:106), ο οποίος επεσήμανε την τάση για μονογλωσσία στην Γαλλική Αυτοκρατορία, με παράλληλο το φαινόμενο του «γλωσσικού κανιβαλισμού»⁸⁵, μια πιο παραστατική απεικόνιση της γλωσσικής κυριαρχίας με τις ίδιες, όμως, προεκτάσεις. Οι Modiano (1996) και Crystal (1995) (όπως αναφέρονται στους Cenoz και Jessner, 2000), αναφέρονται στα «*Ευρω-Αγγλικά*», μια ευρωπαϊκή διαφοροποιημένη γλωσσική ποικιλία, που έρχεται να κλυδωνίσει την πρωτοκαθεδρία και το μονοπώλιο των Βρετανικών Αγγλικών εξαιτίας της συνδυασμένης επιρροής των Αμερικάνικων Αγγλικών, αλλά και της αυξανόμενης χρήσης της αγγλικής μέσα στην Ευρώπη από ομιλητές με άλλη μητρική γλώσσα. Η Hoffman (2000) υποστηρίζει ότι η διεθνοποίηση που λαμβάνει χώρα στον ευρωπαϊκό χώρο, ο ολοένα αυξανόμενος αριθμός ομιλητών που χρησιμοποιούν την αγγλική γλώσσα ως μέσο

---

⁸³ “*Global Englishes*”

⁸⁴ “*English as a Lingua Franca*”

⁸⁵ «η κυρίαρχη γλώσσα να καταπίνει τις κυριαρχούμενες γλώσσες»

επικοινωνίας και με ομιλητές με άλλη μητρική γλώσσα οδηγούν στη διγλωσσία ή και την πολυγλωσσία με την αγγλική ως δεύτερη γλώσσα στην Ευρώπη. Κατά την Hoffman (2000:5), είναι μοναδική η ταχύτητα και το εύρος της εξάπλωσης της αγγλικής γλώσσας σε πολλά μέρη της Ευρώπης. Είναι η *“lingua franca”* του εμπορίου, του τουρισμού, των αερομεταφορών, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, των σπορ, της επιστήμης, της τεχνολογίας και των διεθνών ηλεκτρονικών δικτύων. Πολύ ενδιαφέρον έχει ο συλλογισμός της για τη *«δράση της χιονόμπαλας»*⁸⁶, αναφερόμενη στο φαινόμενο της όλο και ευρύτερης χρήσης της αγγλικής και του αυξανόμενου γοήτρου που αποκτά η γλώσσα, με αποτέλεσμα αυτό να αποτελεί και το κίνητρο για να κατακτήσει ένας ομιλητής την αγγλική.

Προχωρώντας στη μελέτη βιβλιογραφικών πηγών για την ευρεία εξάπλωση και επικράτηση της αγγλικής γλώσσας στην Ευρώπη και παγκοσμίως, διαπιστώνεται το εντυπωσιακά ευρύ φάσμα προβληματισμού και η πληθώρα ποικίλων απόψεων μελετητών για το ζήτημα αυτό. Σύμφωνα με τον Pennycook (1994: 16), η αγγλική γλώσσα με την ευρεία χρήση της παίζει το ρόλο του κρίσιμου θεματοφύλακα της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης και προόδου. Ο Cooke (1988, όπως αναφέρεται στον Pennycook, 1994) χαρακτηρίζει την αγγλική γλώσσα ως έναν *«Δούρειο Ίππο»*⁸⁷, ως τη γλώσσα του ηγεμονισμού και συγκεκριμένων ταξικών συμφερόντων. Η ηγεμονική της διάσταση δύναται να οδηγήσει σε *«γλωσσική γενοκτονία»*⁸⁸, κατά τον Day (1980, 1985, όπως αναφέρεται στον Pennycook, 1994:14). Μπορεί ο όρος *«γενοκτονία»* να ακούγεται υπερβολικός, όμως η πραγματικότητα δείχνει ότι συντελείται *«γλωσσική περικοπή»*⁸⁹, όταν η γλώσσα που χρησιμοποιείται εκτενώς, ωθεί συνεχώς τις άλλες γλώσσες εκτός σκηνικού, μειώνοντας τη χρήση τους με ποιοτικούς και ποσοτικούς όρους. *«Η αγγλική γλώσσα έχει λάβει κεντρική θέση ως η γλώσσα του διεθνούς καπιταλισμού»*, σύμφωνα με τον Naysmith (1987, όπως αναφέρεται στον Pennycook, 1994: 21-22).

Σύμφωνα με τον Diamantis (2009: 18), η γαλλική γλώσσα ήταν *“primus antes pares”*⁹⁰, ενώ η αγγλική γλώσσα είναι τώρα ο *«γλωσσικός κούκος»*⁹¹, που παραγκωνίζει τη γαλλική. Με τη σειρά του ο Swaan (2001: 144) θεωρεί ότι η αγγλική και η γαλλική γλώσσα *«ανταγωνίζονται μεταξύ τους για την ηγεμονία ως μέσο της πανευρωπαϊκής επικοινωνίας»*, όμως ο Diamantis (2009: 21) διακρίνει την αγγλική ως τη γλώσσα με τη μεγαλύτερη

---

⁸⁶ *“snowball effect”* (Hoffman, 2000:7)

⁸⁷ *“Trojan Horse”*

⁸⁸ *“linguistic genocide”*

⁸⁹ *“linguistic curtailment”*

⁹⁰ *«Πρώτη μεταξύ ίσων»*

⁹¹ *“linguistic cuckoo”*

επικοινωνιακή αξία μέσα στο Ευρωκοινοβούλιο, ενώ η γαλλική χάνει σταθερά έδαφος. Εντούτοις, κατά τον Swaan (2001:175), οι επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες προστατεύονται από τον αναπόφευκτο ανταγωνισμό με την αγγλική.

Ο Aitchison (2001) υποστήριξε ότι «η επιτυχία ή η αποτυχία μιας γλώσσας» δεν σχετίζεται τόσο με τις εγγενείς ιδιότητές της, όσο με την «δύναμη των ομιλητών της» (όπως αναφέρεται στον Diamantis, 2009: 31). Ο ίδιος ορίζει ότι οι γλώσσες δεν είναι μόνο μέσα- εργαλεία επικοινωνίας ανάμεσα στα έθνη. Μία γλώσσα αποτελεί ένα αποθετήριο πολιτισμού και ταυτότητας. Συνεπώς, αν μια γλώσσα, όπως η αγγλική, εξαπλώνεται με αυτόν τον γρήγορο ρυθμό, συνιστά απειλή της ταυτότητας και του πολιτισμού του κάθε έθνους.

Ο θρίαμβος της αγγλικής, όμως, ελλοχεύει κινδύνους, όχι μόνο για τα υπόλοιπα έθνη αλλά και για τους φυσικούς ομιλητές της, καθώς οι ίδιοι καθίστανται λιγότερο δεκτικοί προς άλλες γλώσσες και χάνουν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με τη λογοτεχνία, την ιστορία, τις ιδέες άλλων πολιτισμών. Πρόκειται για έναν «*διφορούμενο θρίαμβο*»⁹² (Diamantis, 2009: 31). Αυτή η διατυπωμένη άποψη έρχεται σε εμφανή αντίθεση με την άποψη του Aliakbari (2001-2002), ο οποίος, πιο αισιόδοξος για το μέλλον της πολιτισμικής ποικιλομορφίας, ισχυρίζεται ότι η ευρεία διάδοση της αγγλικής γλώσσας, σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένας «*ομογενοποιητικός παράγοντας που προκαλεί την εξαφάνιση πολιτισμικών διαφορών*». Αντίθετα, θα πρέπει να θεωρείται ως ένα μέσο έκφρασης αυτών των διαφορών, προτείνοντας γλωσσική δημοκρατία και αντιμετωπίζοντας θετικά το μονοπώλιο της αγγλικής γλώσσας ως ένα εν δυνάμει παγκόσμιο αρχείο της ανθρώπινης πολιτισμικής κληρονομιάς.

Ομοίως, ο Bernini (2014) αναφέρει από την σκοπιά της οικονομίας, ότι η γλωσσική ποικιλομορφία αποτελεί εμπόδιο για το εμπόριο. Η λειτουργική προσέγγιση της γλώσσας εστιάζει στην πλευρά της γλώσσας ως εργαλείο επικοινωνίας και κατά τον ίδιο, όταν οι άνθρωποι μιλούν μια γλώσσα, τότε αυτό είναι προς όφελός τους για την επαγγελματική τους ανέλιξη. Τυχόν κοινωνικοοικονομικές ανισότητες μειώνονται στην αγορά εργασίας με τη χρήση της μιας γλώσσας επικοινωνίας, αφού μπορεί να λειτουργήσει ως προϋπόθεση για ίσες συνθήκες εργασίας ή και διαβίωσης των πολιτών.

Υπάρχει, όμως, και ο αντίλογος σε αυτό. Όπως υποστηρίζει ο Sallabank (2012, όπως αναφέρεται στον Bernini, 2014), «*η προώθηση μιας γλώσσας είναι η προώθηση μιας*

---

⁹² “*dubious triumph*”

οικονομίας». Κατά τον McCluskey (2001), η πολυγλωσσία της Ε.Ε. αποτελεί ένα προτέρημα και όχι ένα φορτίο⁹³. Επιπλέον, ο House (2002, όπως αναφέρεται στον Diamantis, 2009: 37) τονίζει τον διαχωρισμό της γλώσσας για επικοινωνία και της γλώσσας για ταυτοποίηση, διευκρινίζοντας γλώσσα της επικοινωνίας, την αγγλική, που είναι κτήμα όλων των ευρωπαϊκών πολιτών, ενώ οι μητρικές τους γλώσσες θα είναι το σημείο της ταυτοποίησης. Η διττή ταυτότητα του ευρωπαίου πολίτη είναι ένα στοίχημα, που μένει να φανεί με την πορεία των χρόνων, αν η Ένωση καταφέρει να το κερδίσει.

Το φαινόμενο του γλωσσικού ηγεμονισμού της αγγλικής έχει συνδεθεί από πολλούς μελετητές, μεταξύ αυτών και του Phillipson (1998: 108) με την ιεράρχηση των γλωσσών και συνεπώς και των ομιλητών τους. Η ουδετερότητα της αγγλικής γλώσσας καταρρίπτεται περίτρανα από την άποψη του Phillipson (ο.π.)⁹⁴, υποδηλώνοντας ότι η αγγλική γλώσσα και η προώθηση της εκμάθησής της για επαγγελματικούς σκοπούς αποτελεί μια επιχείρηση, και μάλιστα πολύ κερδοφόρα, για το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Η.Π.Α.. Προς αυτήν την κατεύθυνση, το Βρετανικό Συμβούλιο και η Ελληνοαμερικάνικη Ένωση αποτελούν ισχυρά κέντρα επιτυχούς άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας και προώθησης των συμφερόντων των ομιλητών της αγγλικής. Ειδικότερα ο ρόλος του Βρετανικού Συμβουλίου στον γλωσσικό ηγεμονισμό της αγγλικής στην Ε.Ε. θα αναλυθεί εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας διατριβής.

Η αγγλική γλώσσα μπορεί να χαρακτηριστεί δικαίως, ως η πλέον κατάλληλη για ευρωπαϊκή “*lingua franca*” εξαιτίας της ευρείας διάδοσής της σε όλο τον κόσμο, αλλά και γιατί έχει με κάποιον τρόπο αποσυνδεθεί από την βρετανική εθνικότητα, με αποτέλεσμα οι ομιλητές της αγγλικής γλώσσας παγκοσμίως να ξεπερνούν κατά πολύ τους φυσικούς ομιλητές της (House, 2002). Ο συλλογισμός του Diamantis (2009: 41) συνοψίζεται στην άποψη ότι η ηγεμονία της αγγλικής γλώσσας μέσα στην Ε.Ε. είναι μια αδιαμφισβήτητη πραγματικότητα, καθώς η ευρωπαϊκή νομοθεσία φαινομενικά εξασφαλίζει ίσα δικαιώματα για τις επίσημες γλώσσες της Ε.Ε. και άρα ένα ισορροπημένο πολυγλωσσικό περιβάλλον.

Με αφορμή το Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών το 2001, διοργανώθηκε ένα συμπόσιο από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών με τίτλο «Γλωσσικός Πλουραλισμός και Γλωσσική Πολιτική στην Ε.Ε.: Ξενόγλωσση Εκπαιδευτική Πολιτική στην Ελλάδα». Στόχος του συμποσίου ήταν να διατυπωθούν προτάσεις για την ευρωπαϊκή πολυγλωσσική πολιτική για την προώθηση της πολλαπλογλωσσίας. Επιχειρείται

---

⁹³ “*Our diversity of languages is a positive asset, not a burden*”

⁹⁴ “*English for business is business for English*”

διαχωρισμός των εννοιών «πολυγλωσσία» και «πολλαπλογλωσσία». Κατά τις Δενδρινού και Μητσοικοπούλου (2004), ως «πολυγλωσσία» ορίζεται η «γλωσσική πολυμορφία μιας πολιτείας και ειδικότερα η συνύπαρξη διαφορετικών γλωσσών», ενώ η «πολλαπλογλωσσία» αφορά στην ικανότητα ενός ατόμου να ομιλεί δύο ή και περισσότερες γλώσσες πέραν της μητρικής του γλώσσας. Στην εισαγωγή, κιάλας, του βιβλίου των εισηγήσεων επισημαίνεται η ανάγκη της εποχής οι πολίτες της Ε.Ε. να χειρίζονται τουλάχιστον την αγγλική γλώσσα σε ικανοποιητικό βαθμό «την παγκόσμια γλώσσα του σήμερα, την γλώσσα της παγκοσμιοποίησης». Όμως, σύμφωνα με την Ruth Wodak (2004), ομιλήτρια στο συμπόσιο, μια γλώσσα με ηγετική θέση στην Ευρώπη, θα οδηγούσε σε προστριβές μέσα στην Ε.Ε. αφού θα ενίσχυε αισθήματα ανωτερότητας στο πολιτικό και οικονομικό επίπεδο των φυσικών ομιλητών της αγγλικής (Wodak, 2004, όπως αναφέρεται από τις Δενδρινού και Μητσοικοπούλου, 2004: 91), υπογραμμίζοντας, επιπλέον, ότι μπορεί να συνυπάρχει η “*lingua franca*” στην Ευρώπη (κατά κύριο λόγο η αγγλική) σε ορισμένους τομείς της εργασίας και σε άλλους η πολυγλωσσία.

Το φαινόμενο του γλωσσικού ηγεμονισμού στην Ε.Ε., γενικά, προβληματίζει αρκετούς μελετητές και ενδεχομένως, κάποιοι από αυτούς, όπως η Wodak (2004, όπως αναφέρεται από τις Δενδρινού και Μητσοικοπούλου, 2004: 91)⁹⁵ να σπεύδουν να επιχειρηματολογήσουν υπέρ της άποψης ότι το κόστος της πολυγλωσσίας μπορεί να αποβεί υπέρογκο για να το σηκώσει στις πλάτες του, ακόμη και ένας τόσο μεγάλος και ισχυρός περιφερειακός οργανισμός, όπως είναι η Ε.Ε.. Το οικονομικό κέρδος με την επικράτηση μίας και μόνο γλώσσας μεταξύ άλλων, προδήλως της αγγλικής, είναι, πολλές φορές, πολύ μεγάλο για να αγνοηθεί, αλλά και να εγείρει προβληματισμούς και σκεπτικιστικές απόψεις για τα οφέλη μιας θεσμοθετημένης πολυγλωσσίας. Όταν κανείς, όμως, αναλογιστεί ότι «η εκμάθηση ποικίλων γλωσσών αποτελεί το κυριότερο μέσο ενοποίησης της Ευρώπης» και ότι «η γλωσσική ισοτιμία αποτελεί προϋπόθεση για την αρμονική συμβίωση» (Δενδρινού και Μητσοικοπούλου, 2004: 44), τότε το οικονομικό κόστος φαντάζει πολύ μικρό μπροστά στα οφέλη της πολυγλωσσίας για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Άλλωστε, η Δενδρινού διατυπώνει ένα πολύ εύστοχο ερώτημα που προβληματίζει και περιπλέκει ακόμη περισσότερο το ευρωπαϊκό γλωσσικό σκηνικό για το πολιτικό και πολιτισμικό κόστος που θα προκύψει αν καθιερωθεί η αγγλική ως “*lingua franca*” στην Ευρώπη (2003: 233-250, όπως αναφέρεται στις Δενδρινού και Μητσοικοπούλου, 2004: 44).

---

⁹⁵ «Πολύ συχνά το κόστος της πολυγλωσσίας υπερεκτιμάται»

Στο ίδιο συμπόσιο το 2001, παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον και η άποψη του Α. Φ. Χριστίδη (2004: 73), όπου διατυπώνεται ξεκάθαρα στην εισήγησή του, ότι η δημοκρατικότητα δεν μπορεί να κριθεί από το σεβασμό στις γλώσσες (είτε πρόκειται για μονογλωσσία είτε για πολυγλωσσία). Στην πραγματικότητα, η γλώσσα εκφράζει ιδέες και η ουσία της δημοκρατίας πηγάζει καθαρά από τον χώρο των ιδεών και όχι των γλωσσών, στη συνείδηση του μελλοντικού ευρωπαίου πολίτη (Α.Φ. Χριστίδης, 2004: 73). Είθισται η πολυγλωσσία να ταυτίζεται με την δημοκρατία, αλλά αυτό είναι ένας μύθος που διαστρεβλώνει την πραγματικότητα κατά τον Α.Φ. Χριστίδη (2004: 74). Η Ruth Wodak (2004: 94) δίνει κατευθύνσεις για τη διατήρηση των εθνικών γλωσσών στον ακαδημαϊκό χώρο, αποδεχόμενη την ηγεμονική θέση της αγγλικής ως «γλώσσα συνεννόησης».

Για τη σταδιακή κάθοδο της γαλλικής γλώσσα μέσα στο χώρο αυτό και την άμεση αντικατάστασή της από την αγγλική, ιδίως μετά το 1973 όταν η Μεγάλη Βρετανία έγινε μέλος της Ε.Ε., κάνει λόγο ο Diamantis (2009: 22). Επικρατεί ένα δίλημμα στην Ευρώπη ως προς τη διατήρηση της πολυγλωσσίας και τη βελτίωση της επικοινωνίας μέσα στην Ένωση, υπονοώντας ότι αυτές οι δύο έννοιες μπορούν να συνυπάρχουν. Κατά τον ίδιο, το προφανές είναι ότι θα διατηρήσουν το *status quo* όλες οι ευρωπαϊκές εθνικές γλώσσες σε τοπικό- εθνικό επίπεδο, ενώ σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι διακρατικές συνδιαλλαγές θα επιτυγχάνονται από τις «υπερκεντρικές γλώσσες», κυρίως την αγγλική. Ο Swaan (2001: 167) πιστεύει στην επικράτηση ενός είδους «διγλωσσίας»⁹⁶ για τον κάθε ευρωπαίο πολίτη.

Σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι παρόλο που οι θεσμοί- κλειδιά της Ε.Ε. εδρεύουν σε τρεις γαλλόφωνες πόλεις⁹⁷, η αγγλική γλώσσα έχει πάρει ηγετική θέση σε ποσοστά στην Ευρώπη, ιδίως μετά την προσχώρηση στους κόλπους της Ε.Ε. κρατών από την Κεντρική Ευρώπη (Diamantis, 2009: 23).

Ο ρόλος της παγκοσμιοποίησης έχει υπάρξει καθοριστικός στη γλωσσική ηγεμονία της αγγλικής μέσα στην Ένωση, καθώς αυτή επηρεάζεται και ακολουθεί τις παγκόσμιες τάσεις της εποχής. Η ανερχόμενη αμερικάνικη εμπορική, πολιτική και στρατιωτική δύναμη, αδιαμφισβήτητη, έχουν επιβάλει την ανάγκη να χρησιμοποιείται η αγγλική σε όλες τις εκφάνσεις της ευρωπαϊκής καθημερινότητας. Οι Βρετανοί πάντα φιλοδοξούσαν να παρουσιάσουν τη γλώσσα τους ως ένα ύψιστο προτέρημα και μέσω αυτής να προωθήσουν τα βρετανικά συμφέροντα. Ο ρόλος του Βρετανικού Συμβουλίου ήταν να προωθήσει αυτά τα συμφέροντα, ασκώντας πολιτιστική διπλωματία σε όλη την Ευρώπη, με άκρως επιτυχή

---

⁹⁶ Διγλωσσία εννοείται η εκάστοτε εθνική γλώσσα και η αγγλική.

⁹⁷ Βρυξέλλες, Λουξεμβούργο και Στρασβούργο

αποτελέσματα. Η χρήση της αγγλικής σε επίπεδο ευρωπαϊκό έχει αναχθεί σε μια αναγκαιότητα, που καθιστά την αγγλική ως μια δεύτερη γλώσσα και όχι μια ξένη γλώσσα. Λειτουργεί ως επικοινωνιακό εργαλείο (Diamantis, 2009: 34), που διευκολύνει την αλληλεπίδραση των ευρωπαϊκών λαών, καθώς και οποιαδήποτε διακρατική εμπορική και οικονομική συναλλαγή. Η αγγλική γλώσσα είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη διεθνοποίηση, τον εξευρωπαϊσμό και την τάση προς καθετί αμερικάνικο.

Ο Kahru (1985, 1992) ανέπτυξε το δικό του συλλογισμό για να εξηγήσει και να οπτικοποιήσει τη διάδοση της αγγλικής γλώσσας. Τρεις ομόκεντροι κύκλοι αντιπροσωπεύουν το ιστορικό και κοινωνιογλωσσικό προφίλ σε διαφορετικά μέρη του κόσμου (Kahru, 1985, 1992). Ο εσωτερικός κύκλος εμπερικλείει τις χώρες, στις οποίες η αγγλική γλώσσα είναι η πρώτη γλώσσα για την πλειοψηφία του πληθυσμού, οι βάσεις της αγγλικής, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, οι Η.Π.Α., η Ιρλανδία, ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Νέα Ζηλανδία. Ο δεύτερος μεγαλύτερος κύκλος περιλαμβάνει χώρες στις οποίες η αγγλική δεν είναι η πρώτη γλώσσα της πλειοψηφίας αλλά έχει θεσμοθετηθεί ως δεύτερη γλώσσα σε θεσμικό επίπεδο, εξαιτίας της αποικιοκρατίας, σε χώρες όπως η Ινδία, η Νιγηρία και οι Φιλιππίνες. Ο τρίτος και εξωτερικός κύκλος εμπερικλείει όλες εκείνες τις χώρες που η αγγλική δεν έχει επίσημη θέση αλλά διδάσκεται ως ξένη γλώσσα, όπως η Ευρώπη, η Ιαπωνία, η Κίνα και η Νότια Αμερική (Cenoz και Jessner, 2000). Παρόλο που οι ίδιοι (2000: 18) θεωρούν ότι η διάδοση της αγγλικής γλώσσας δεν ήταν προσχεδιασμένη ή κατευθυνόμενη από εθνικές κυβερνήσεις, ο Phillipson θεωρεί ότι μόνο ουδέτερη δεν είναι η ηγεμονική θέση της αγγλικής γλώσσας ανάμεσα στις άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες, αλλά προϊόν κατευθυνόμενης και συντονισμένης πολιτικής.

Το στοιχείο της «*υπερκεντρικότητας*» της αγγλικής γλώσσας υποστηρίζεται σθεναρά από τον De Swaan (2001: 177, όπως αναφέρεται στον Ives, 2006: 129) στην προσπάθειά του να χαρτογραφήσει τη σχέση ανάμεσα στις γλώσσες και τους ομιλητές τους, εισάγοντας την έννοια των «*περιφερειακών*» γλωσσών, των «*κεντρικών*» γλωσσών και της κατηγορίας της «*υπερκεντρικής*» γλώσσας, στην οποία ανήκει μόνο η αγγλική και που δεσπόζει μέσα στο παγκόσμιο γλωσσικό σύστημα. Στο σημείο αυτό, έχει πολύ ενδιαφέρον να εξεταστεί και η άποψη της Hoffman (2000: 18, όπως αναφέρεται στους Cenoz και Jessner, 2000: 18) ότι η ευρεία διάδοση της αγγλικής γλώσσας στην Ευρώπη δεν είναι αποτέλεσμα προσχεδιασμένης πολιτικής από τις κυβερνήσεις των κρατών. Συνήθως, ο τομέας της εκπαίδευσης ακολουθεί τις επιταγές της εποχής για την αυξανόμενη ζήτηση της αγγλικής γλώσσας, κάτι που σε συγκεκριμένες χώρες, όπως η Γαλλία, η κυβέρνηση

προσπάθησε να αναχαιτίσει ανεπιτυχώς, θεσπίζοντας νόμους για την προστασία της εθνικής τους γλώσσας από την επιρροή της αγγλικής. Κατά την Hoffman, οι νόμοι δεν μπορούν να εμποδίσουν την εμφάνιση μιας γλωσσικής συμπεριφοράς. Η διάδοση μιας γλώσσας *«έχει μια δυναμική από μόνη της»*, σύμφωνα και με τον Wardhaugh (1987: 16). Άλλωστε, η γλώσσα είναι, κατά γενική ομολογία των γλωσσολόγων, ένας ζωντανός οργανισμός, που γεννιέται και πεθαίνει με την ομιλία μας, αναπτύσσεται και εξελίσσεται με τρόπο που δεν μπορεί πάντα να αποτυπωθεί σε κανόνες, να επιβληθεί ή να απαγορευτεί η χρήση της, αλλά ούτε και να ακολουθήσει νόρμες και κανονισμούς. Η γλώσσα νοείται ως επικοινωνιακό εργαλείο και βασικός λόγος ύπαρξής της είναι η τέλεση αυτής της λειτουργίας.

3. ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΗΓΕΜΟΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Ο ηγεμονισμός της αγγλικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο δεν έχει μόνο γλωσσολογικές αλλά και πολιτισμικές, πολιτικές και οικονομικές διαστάσεις (Phillipson, 1997). Η ραγδαία εξάπλωση της αγγλικής παγκοσμίως προετοιμάζει το έδαφος για *«γλωσσική και πολιτισμική ομογενοποίηση»*, αφού η αγγλική γλώσσα κινδυνεύει να χαρακτηριστεί μια *«απειλή»* για άλλες γλώσσες και πολιτισμικές αξίες (Phillipson, 1999), αν δεχτεί κανείς το επιχείρημα ότι η γλώσσα αποτελεί ένα σημαντικό όχημα πολιτισμού για έναν λαό. Κατ' επέκταση, ο ηγεμονισμός της αγγλικής οδηγεί και σε πολιτισμικό ηγεμονισμό της Μεγάλης Βρετανίας και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Με την παραδοχή ότι η γλώσσα δεν αποτελεί μόνο ένα επικοινωνιακό εργαλείο αλλά το *«κύριο πνευματικό αγαθό του κάθε λαού»*, *«απαραίτητο για τη δημιουργία, ανάπτυξη και συντήρηση του πολιτισμού του»* (Δεσποτόπουλος, 2001), γίνεται σαφές ότι η γλώσσα δεν μπορεί να απογυμνωθεί από τα πολιτισμικά στοιχεία που φέρει. Κατ' επέκταση, η ορμητική πορεία της αγγλικής γλώσσας διεθνώς ακολουθείται και από διάχυση της αγγλικής κουλτούρας και πολιτισμού και επιβολή του αγγλικού τρόπου σκέψης και θεώρησης του κόσμου.

Σε πολιτικό επίπεδο, ο ηγεμονισμός της αγγλικής γλώσσας διεθνώς μεταφράζεται ως άσκηση πολιτικής *«ήπιας ισχύος»* (Nye, 2004), καθώς αποτελεί μια μορφή πολιτιστικής διπλωματίας. Η αγγλική γλώσσα ως τρόπος έκφρασης και όχημα του αγγλικού πολιτισμού οδηγεί αυτομάτως στην άσκηση πολιτιστικής διπλωματίας. Η πολιτιστική διπλωματία είναι η άσκηση πολιτικής διεθνών σχέσεων μιας χώρας μέσα από πολιτιστικές δραστηριότητες, κατά τον Γιανναρά (2003). Ο γλωσσικός αγγλικός ηγεμονισμός αποτελεί μια έκφανση

πολιτιστικής διπλωματίας, μια ρεαλιστική πρακτική για την άσκηση εξωτερικής πολιτικής της Μεγάλης Βρετανίας μέσα στην Ε.Ε. και των Η.Π.Α. Επιπροσθέτως, η αγγλική χαρακτηρίζεται ως η διεθνής γλώσσα “*par excellence*”, αφού είναι η γλώσσα στην οποία αποφασίζεται η τύχη των περισσότερων εκατομμυρίων ανθρώπων στον κόσμο (Phillipson, 1992:6).

Σε οικονομικό επίπεδο, οι επιπτώσεις είναι αξιοσημείωτες, αφού η εκτεταμένη χρήση της αγγλικής σε διεθνείς οργανισμούς, όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, η UNESCO, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, η Παγκόσμια Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο αλλά και σε περιφερειακούς όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι έκδηλη με την καθιέρωσή της ως επίσημη γλώσσα των οργανισμών αλλά και στη συντριπτική πλειοψηφία ως μια από τις γλώσσες εργασίας τους. Το υψηλό κόστος της μετάφρασης των εγγράφων αποτελεί ένα επιχείρημα με μεγάλη βαρύτητα υπέρ της διαδεδομένης χρήσης της αγγλικής σε αυτό το επίπεδο. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρείται η μεγαλύτερη υπηρεσία μετάφρασης στον κόσμο, αφού προστατεύεται η γλωσσική πολυμορφία με εικοσιτέσσερις επίσημες γλώσσες. Κατά την Αποστόλου, η Ε.Ε. είναι «ο μεγαλύτερος εργοδότης διερμηνέων παγκοσμίως», ως εκ τούτου, το οικονομικό κόστος της προώθησης της πολυγλωσσίας γίνεται δυσβάσταχτο για τον οργανισμό. Μόνο για το 2003 δαπανήθηκαν 57.000.000 ευρώ για τις παρεχόμενες υπηρεσίες διερμηνείας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Συνεπώς, οι οικονομικοί λόγοι επιτάσσουν την καθιέρωση λιγότερων γλωσσών εργασίας σε διεθνείς οργανισμούς.

Επιπλέον, καθοριστικός παράγοντας που βοήθησε στη διάχυση της αγγλικής γλώσσας διεθνώς είναι όχι μόνο η αποικιοκρατική δύναμη της Μεγάλης Βρετανίας αλλά κυρίως το οικονομικό κύρος των Η.Π.Α. που επέβαλαν έμμεσα την αγγλική γλώσσα στις διεθνείς αγορές. Αυτός που έχει οικονομική ισχύ, διαθέτει ένα πολύ ισχυρό όπλο επιβολής των επιλογών του, του πολιτισμού και της γλώσσας του.

4.Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΒΡΕΤΑΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Το Βρετανικό Συμβούλιο αποδεικνύεται με την πάροδο του χρόνου ένα πολύτιμο εργαλείο στα χέρια της Μεγάλης Βρετανίας και η συμβολή του στην ηγεμονική θέση της αγγλικής γλώσσας μέσα στην Ε.Ε. είναι πλέον αδιαμφισβήτητο γεγονός. Ιδρύθηκε το 1938, όταν η επιρροή της Βρετανίας στο εμπόριο και τη διπλωματία δεν ήταν η επιθυμητή από την πλευρά της Βρετανικής κυβέρνησης και η οποία αντέδρασε στην αυξανόμενη απειλή

των βρετανικών συμφερόντων⁹⁸. Ήταν μία κίνηση άσκησης πολιτικής «ήπιας ισχύος» που αποσκοπούσε στην ευνοϊκή θεώρηση της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής και την εγκαθίδρυση της αγγλικής ως μέσο της βρετανικής πολιτιστικής διπλωματίας, σύμφωνα με το κείμενο της Ετήσιας Αναφοράς του 1940-41⁹⁹. Το Βρετανικό Συμβούλιο είναι διεθνής οργανισμός της Βρετανίας που όχι μόνο προωθεί τις πολιτισμικές σχέσεις της αλλά είναι και ο κυριότερος φορέας τους. Απώτερος στόχος του Οργανισμού είναι η παγκοσμιοποίηση της αγγλικής γλώσσας¹⁰⁰ με την ταυτόχρονη προώθηση των βρετανικών συμφερόντων. Αργότερα χρονικά, η δήλωση του Προέδρου του Βρετανικού Συμβουλίου στην Ετήσια Αναφορά το 1983-84¹⁰¹, ήρθε να επιβεβαιώσει το κείμενο του 1940-41 και να αποκλείσει κάθε αμφιβολία για το ρόλο του Βρετανικού Συμβουλίου, προβάλλοντας την αγγλική γλώσσα ως το σημαντικότερο πλεονέκτημα της Μεγάλης Βρετανίας αλλά και την ανάγκη επένδυσης πάνω σε αυτό το «αόρατο, θεόσταλτο προτέρημα». Στις μέρες μας, το Βρετανικό Συμβούλιο αποτελεί ένα ανεξάρτητο σώμα που προωθεί τη Βρετανία στο εξωτερικό, σύμφωνα με την Ετήσια Αναφορά του 1987-88, με γραφεία σε 82 χώρες.

Εμφανώς, η αγγλική γλώσσα βρέθηκε κατ' επανάληψη στη σωστή θέση τη σωστή στιγμή (Crystal, 1997: 110, όπως αναφέρεται στον Hamel, 2005: 20). Από τη δεκαετία του 1950, διαφάνηκε ότι η στρατηγική που χάραξε το Βρετανικό Συμβούλιο αποτελούσε μια ιμπεριαλιστική πολιτική με κυρίαρχη προτεραιότητα τη διδασκαλία της αγγλικής στο εξωτερικό με απώτερο στόχο «τη στήριξη της εξωτερικής της πολιτικής, την ενδυνάμωση της Κοινοπολιτείας και την προώθηση των εμπορικών σχέσεων».

Το Βρετανικό Συμβούλιο αποτέλεσε για χρόνια πολύτιμο εργαλείο άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας στα χέρια της Μεγάλης Βρετανίας για την προώθηση της αγγλικής γλώσσας στην Ευρώπη και την μετέπειτα εδραίωσή της ως “*lingua franca*” της Ε.Ε.. Η πολιτιστική διπλωματία συνιστά την άσκηση επιρροής μέσω του πολιτισμού.

---

⁹⁸ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα

<https://www.britishcouncil.org/organisation/history> με ημερομηνία ανάκτησης 12 Ιουνίου 2016.

⁹⁹ “The organisation’s original aim is set out in this extract from our 1940-41 Annual Report: “*The Council’s aim is to create in a country overseas a basis of friendly knowledge and understanding of the people of this country, of their philosophy and way of life, which will lead to a sympathetic appreciation of British foreign policy, whatever for the moment that policy may be and from whatever political conviction it may spring. While in times of danger this friendly knowledge and understanding becomes vital to the successful prosecution of war (that is the Council’s place in the war effort), in times of peace it is not less valuable*””. Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα <https://www.britishcouncil.org/organisation/history> με ημερομηνία ανάκτησης 13 Ιουνίου 2016.

¹⁰⁰ Δελτίο Τύπου των εγκαινίων του “English 2000”, Μάρτιος 1995, όπως αναφέρεται στον Phillipson, 1999.

¹⁰¹ British Council Annual Reports 1940-41 to 1989-90

Εκφάνσεις του πολιτισμού, όπως είναι η γλώσσα, οι τέχνες, τα πολιτιστικά αγαθά είναι εν δυνάμει στοιχεία επιρροής στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας με σκοπό την προβολή της στο εξωτερικό και την προώθηση των εθνικών της συμφερόντων. Κατά τον Γιανναρά (2001, όπως αναφέρεται στους Βασιλειάδη & Μπουτσιούκη, 2015: 14), «η πολιτιστική διπλωματία αποτελεί μια ρεαλιστική πρακτική για την άσκηση πολιτικής διεθνών σχέσεων», ενώ και ο Κουσκουβέλης (2009, όπως αναφέρεται στους Βασιλειάδη & Μπουτσιούκη, 2015: 14) θεωρεί την πολιτιστική διπλωματία εργαλείο για την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής. Σύμφωνα με τους Βασιλειάδη & Μπουτσιούκη (2015), παρουσιάζεται ως μια πτυχή των διεθνών σχέσεων «με διαρκώς αυξανόμενο ρόλο». Συνιστά τον τρίτο πυλώνα άσκησης εξωτερικής πολιτικής μετά την παραδοσιακή διπλωματία και την στρατιωτική επιβολή. Ο Nye (2005: 18-19) έχει διαχωρίσει την «σκληρή» και την «ήπια» ισχύ, ορίζοντας τη στρατιωτική δύναμη ως «σκληρή» και την ικανότητα πειθούς και έλξης μέσω του πολιτισμού, χωρίς εξαναγκασμό ως «ήπια» ισχύ. «Η ήπια ισχύς χρησιμοποιεί ένα διαφορετικό τύπο συναλλαγής (ούτε την επιβολή ούτε το χρήμα) για να επιτύχει τη συνεργασία» (Nye, 2005: 36).

Με όλα τα παραπάνω, καταδεικνύεται η υποδειγματική και επιτυχής άσκηση πολιτιστικής διπλωματίας της Μεγάλης Βρετανίας, που «προωθεί τις πολιτισμικές σχέσεις και παρέχει εκπαιδευτικές ευκαιρίες», σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του¹⁰². Το εύρος των δραστηριοτήτων του είναι εκπληκτικό, δεδομένου ότι περιλαμβάνει 6 ηπείρους και πάνω από 100 χώρες με στόχο τη διεθνή δικτύωση. Ενδιαφέρον, βέβαια, αποτελεί το γεγονός ότι, ενώ αυτοαποκαλείται ως «ο κυριότερος φορέας πολιτιστικών σχέσεων της Βρετανίας», εντούτοις, «πρεσβεύει τις ίσες ευκαιρίες και το σεβασμό της διαφορετικότητας». Η δραστηριοποίηση του Βρετανικού Συμβουλίου έγκειται στους τομείς των τεχνών, του πολιτισμού, της διδασκαλίας της αγγλικής γλώσσας, της εκπαίδευσης και της κοινωνίας των πολιτών και αυτοχαρακτηρίζεται ως ένας «βρετανικός, φιλανθρωπικός οργανισμός»¹⁰³.

Ο ρόλος του στον γλωσσικό ηγεμονισμό της αγγλικής γλώσσας είναι αδιαμφισβήτητος, σύμφωνα και με τον Phillipson (1992). «Η συμβίωση της γλωσσικής προώθησης με τα πολιτικά οφέλη» ήταν μια πραγματικότητα που ο Phillipson (1992: 138) θεωρεί ότι εκτιμήθηκε από πολύ νωρίς. Συνεπώς, πρόκειται για μύθο η άποψη ότι η

---

¹⁰² Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα www.britishcouncil.gr με ημερομηνία ανάκτησης 10 Απριλίου 2017.

¹⁰³ Σύμφωνα με στοιχεία που ανακτήθηκαν από την επίσημη ιστοσελίδα του Συμβουλίου στις 25 Απριλίου 2017.

αποστολή του Βρετανικού Συμβουλίου δεν είναι πολιτική, όπως υποστηρίζει ο Phillipson (1992: 142). Οι κυβερνήσεις της Μεγάλης Βρετανίας κατάλαβαν εγκαίρως ότι η αγγλική γλώσσα είναι το κλειδί για την προώθηση των βρετανικών πολιτικών συμφερόντων. Ο Pennycook (1994: 22) τονίζει τα πολιτικά και οικονομικά οφέλη της διάδοσης της αγγλικής γλώσσας στον κόσμο.

Οι Skutnabb- Kangas και Phillipson (1989: 63) θεωρούν αιτία του γλωσσικού ηγεμονισμού παγκοσμίως τη Βρετανική και Αμερικανική κυβερνητική πολιτική από τα μέσα της δεκαετίας του 1950 με στόχο την προώθηση των κεφαλαιοκρατικών συμφερόντων, μία επιπλέον άποψη, που επιβεβαιώνει τη θεωρία του Phillipson (1992) ότι ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής δεν είναι ούτε τυχαίος, ούτε ουδέτερος, αντίθετα, οφείλεται στην εσκεμμένη και προσανατολισμένη προς αυτήν κατεύθυνση κυβερνητική πολιτική της Μεγάλης Βρετανίας και των Η.Π.Α.. Ήδη πριν από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο είχε αρχίσει η «πολιτιστική προπαγάνδα» (Pennycook, 1994: 146) της Μεγάλης Βρετανίας, που εξελίχθηκε σε μια παγκόσμια επιχείρηση με βασικό πρωταγωνιστή το Βρετανικό Συμβούλιο.

Γύρω στο 1930, οι Βρετανοί επιθυμούσαν να αναχαιτίσουν τον ευρωπαϊκό φασισμό και ο μόνος ορατός τρόπος για να το πετύχουν αυτό ήταν προωθώντας τη βρετανική κουλτούρα, γλώσσα και πολιτικό σύστημα. Η «ήπια ισχύς» του Βρετανικού Συμβουλίου κινήθηκε κάτω από ποικίλες ταμπέλες, όπως αυτή της «πολιτιστικής προπαγάνδας» (Coombs, 1988; Donaldson, 1984, όπως αναφέρονται στον Pennycook, 1994: 47) ή της αύξησης της «πολιτιστικής κατανόησης»¹⁰⁴ κατά τον Pennycook (1994: 147)¹⁰⁵. Κατά τον Phillipson (1992: 147), το Βρετανικό Συμβούλιο προσπάθησε να αποφύγει το συσχετισμό της αποστολής του με οποιαδήποτε «πολιτική δραστηριότητα» και για τη σίγουρη επίτευξη ενός τέτοιου στόχου, στην «Αναφορά Drogheda»¹⁰⁶, που εκδόθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, επιχειρήθηκε μια αλλαγή πλεύσης και δόθηκε έμφαση από τις «πολιτιστικές» στις «εκπαιδευτικές» πολιτικές. Η εμφανής πολιτική επιρροή του Βρετανικού Συμβουλίου, όχι μόνο στις ανεπτυγμένες χώρες του γεωγραφικού χώρου της Ευρώπης, αλλά και στις αναπτυσσόμενες χώρες του υπόλοιπου κόσμου, είναι, κατά τον Pennycook (1994: 148) εμφανής και ιδιαίτερα χρήσιμη. Κεντρική θέση στην πολιτική του Συμβουλίου κατέχει η διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας και σύμφωνα με τον

---

¹⁰⁴ "Cultural understanding"

¹⁰⁵ Ο όρος «κατανόηση» αναφέρεται στη σύναψη φιλικών σχέσεων με τη Μεγάλη Βρετανία και με την ισχυροποίηση της αγγλοφιλίας ανάμεσα στους ξένους (Phillipson, 1992: 140).

¹⁰⁶ "The Drogheda Report: proposals for reorganization of British Council work in various territories" (1954).

Donaldson (1984: 35), η αγγλική γλώσσα είναι ένα χρυσό αυγό στα χέρια της Μεγάλης Βρετανίας. Η πολιτική του Βρετανικού Συμβουλίου έχει στενή σχέση με τη βρετανική εξωτερική πολιτική (Phillipson, 1986) και η δήθεν αυτονομία και ανεξαρτησία του Συμβουλίου αποτελούν έναν μύθο που καλύπτει την προώθηση των βρετανικών εμπορικών και πολιτικών συμφερόντων. Κατ' επέκταση, η πολιτική διάσταση του επαγγέλματος των καθηγητών της αγγλικής γλώσσας είναι αυτονόητο εξαγόμενο συμπέρασμα από όλα τα παραπάνω, έχοντας συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στη διάδοση και επικράτηση της αγγλικής έναντι των άλλων γλωσσών.

Το 2012 το Βρετανικό Συμβούλιο εξέδωσε μία αναφορά με μεγάλο ενδιαφέρον και πλήρως ενδεικτική της πολύγλωσσης ευρωπαϊκής πραγματικότητας¹⁰⁷. Σύμφωνα με τους συντάκτες της, Extra & Yagmur, (British Council, 2012: 6), ενώ η αρχική αποστολή του Βρετανικού Συμβουλίου ήταν προδήλως η προώθηση των βρετανικών συμφερόντων με όχημα την αγγλική γλώσσα, πλέον γίνεται αντικείμενο μελέτης και έρευνας ο πολυγλωσσικός πλούτος της Έ.Ε., ενώ στόχος του Βρετανικού Συμβουλίου είναι η προώθηση της συνεργασίας φορέων, που συμβάλλουν στη δημιουργία καλών πολιτικών και πρακτικών για την πολυγλωσσία.

---

¹⁰⁷ *“Language Rich Europe. Trends in Policies and Practices for Multilingualism”*

Γ' ΜΕΡΟΣ-Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΣΚΗΝΙΚΟΥ ΜΕΤΑ ΤΟ “BREXIT”

Το 2016 αποτέλεσε μεγάλο σταθμό στην πορεία της Ε.Ε. μέσα στο χρόνο, με το δημοψήφισμα των Βρετανών να αποτελεί σημείο αναφοράς για πολλές συζητήσεις, διαβουλεύσεις και σκέψεις για το μέλλον της Ευρώπης με την ενδεχόμενη μη συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση κατ' επιταγή των Βρετανών πολιτών. Το απρόσμενο αρνητικό αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος¹⁰⁸, που διενεργήθηκε στις 23 Ιουνίου 2016, με το οποίο θα κρινόταν η παραμονή ή η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ε.Ε., δημιούργησε πλήθος σκέψεων, προβληματισμών και αντιδράσεων. Το Ηνωμένο Βασίλειο γράφτηκε στην ιστορία ως το πρώτο κράτος που επέλεξε την έξοδο από την ομπρέλα της Ε.Ε., ενεργοποιώντας το άρθρο I-60 της Συνθήκης της Λισσαβόνας, που έχει τεθεί σε εφαρμογή από 1-12-2009 και που προβλέπει όλα τα βήματα που χρειάζεται να κάνει η χώρα που έχει αποφασίσει να αποχωρήσει από την Ένωση. Αξίζει να σημειωθεί ότι το σύντομο χρονικό διάστημα που έχει μεσολαβήσει από το βρετανικό δημοψήφισμα του Ιουνίου του 2016, αλλά και η συγκεκριμένη περιρρέουσα πολιτική εικόνα του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ευρώπης αποτελούν στοιχεία που εύλογα εξηγούν την απουσία σχετικής βιβλιογραφίας. Ειδικότερα, στοιχεία, απόψεις και προσωπικές εικασίες μελετητών και πολιτικών προσώπων μπορούν να αντληθούν, κυρίως, από την τρέχουσα ειδησιογραφία σχετικά με την τύχη της αγγλικής γλώσσας στη νέα ευρωπαϊκή εικόνα.

Σε διεθνές συνέδριο¹⁰⁹ η Κοιλιάρη (2016) παρουσιάζει στην εισήγησή της, ομοίως με τους Ασδεράκη & Γκούσιο (2011), την πολυγλωσσία ως μία «σταθερή πρόκληση για την Ε.Ε.». Στο ίδιο συνέδριο ο Phillipson (2016) θεωρεί ότι ο ρόλος της γλώσσας σχετικά με τις κρίσεις που κλυδωνίζουν την Ε.Ε., όπως η επικείμενη αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας από την Ένωση και η αυστηρή δημοσιονομική πολιτική της Ελλάδας, χρήζει ανάλυσης.

---

¹⁰⁸ Το ποσοστό παραμονής του Ηνωμένου Βασιλείου ήταν 48,1% με 16.141.241 καταμετρημένες ψήφους, ενώ αυτό της αποχώρησης της χώρας από την Ένωση ανήλθε στο 51,9% με 17.410.742 ψήφους, σύμφωνα με στοιχεία που ανακτήθηκαν από τη επίσημη ιστοσελίδα του BBC (http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results) στις 20-9-2017. Υπέρ της παραμονής της χώρας στην Ε.Ε. ψήφισαν το Λονδίνο και η Σκωτία, ενώ η Ουαλία και η Βόρεια Αγγλία ψήφισαν υπέρ της αποχώρησης από την Ένωση.

¹⁰⁹ Το Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών διοργάνωσε το διεθνές συνέδριο « *Ο Κοινωνικός και Πολιτικός Λόγος Σήμερα για την Ξενόγλωσση Εκπαίδευση στην Ευρωπαϊκή Ένωση* » στις 4-5-6 Νοεμβρίου 2016 στην Αθήνα.

Όταν θα ολοκληρωθούν όλες οι διαδικασίες αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου, οι συνέπειες μιας τέτοιας ιστορικής στιγμής θα είναι, πλέον, εμφανείς. Η γλωσσική διάσταση του “Brexit”¹¹⁰ συνιστά μία από αυτές, καθώς από την επόμενη, κιάλας μέρα του βρετανικού δημοψηφίσματος εκφράστηκε διάχυτος προβληματισμός στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, εγχώρια και ξένα, για την τύχη της αγγλικής γλώσσας στην μετά “Brexit” εποχή.¹¹¹ Αναγνωρίζοντας και αποδεχόμενοι το γεγονός ότι, αν και ισότιμη ανάμεσα στις 24 επίσημες γλώσσες της Ε.Ε., η αγγλική γλώσσα κατέχει ηγεμονική θέση μέσα στην Ένωση, όπως, άλλωστε, υποστηρίχθηκε στο β’ μέρος της παρούσας διατριβής, με απόδειξη τη συχνότερη χρήση της στη σύνταξη των ευρωπαϊκών κειμένων, στην εσωτερική λειτουργία των θεσμικών οργάνων της Ε.Ε. και στην καθημερινή διαπροσωπική επικοινωνία των ευρωπαϊκών αξιωματούχων και στελεχών του οργανισμού, θα έχει πολύ επιστημονικό ενδιαφέρον η μελέτη της μελλοντικής πορείας και θέσης της αγγλικής μέσα στην Ε.Ε..

Η Πολωνή Ευρωβουλευτής Ντανούτα Χούμπνερ, επικεφαλής της Επιτροπής Συνταγματικών Υποθέσεων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, εξέφρασε ανοικτά και δημόσια, λίγες μόλις μέρες μετά το επίμαχο δημοψήφισμα, την άποψη ότι αποτελεί σοβαρό ενδεχόμενο η κατάργηση της αγγλικής γλώσσας από επίσημη γλώσσα της Ε.Ε.¹¹² Ο συλλογισμός της Χούμπνερ βασιζόταν στο γεγονός ότι η αγγλική γλώσσα είναι επίσημη γλώσσα τεσσάρων κρατών- μελών της Ένωσης: του Ηνωμένου Βασιλείου, της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας, της Κύπρου και της Μάλτας. Η αγγλική γλώσσα αποτελεί τη δεύτερη επίσημη γλώσσα της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας, με πρώτη την ιρλανδική και αντίστοιχα στη Μάλτα, πρώτη επίσημη γλώσσα είναι η μαλτέζικη με δεύτερη την αγγλική.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό αριθμού 1 του 1958 «Περί καθορισμού του γλωσσικού καθεστώτος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας», όπως τροποποιήθηκε και από τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθμού 920 του Συμβουλίου στις 13 Ιουνίου 2005, για να συμπεριλάβει πολύ περισσότερες επίσημες γλώσσες στο άρθρο 8, όπου αναφέρεται ρητά ότι «Στα Κράτη –μέλη, όπου οι επίσημες γλώσσες είναι περισσότερες από μία, η χρήση της γλώσσας καθορίζεται, κατόπιν αιτήσεως του ενδιαφερόμενου κράτους, σύμφωνα με τους γενικούς

---

¹¹⁰ “Britain’s exit”

¹¹¹ <https://sarantakos.wordpress.com/2016/06/30/brexit-2/> . Ανακτήθηκε στις 09-03-2017. <http://www.politico.eu/article/english-will-not-be-an-official-eu-language-after-brexit-senior-mep/> . Ανακτήθηκε στις 09-03-2017. <http://www.tanea.gr/news/world/article/5370377/telos-ta-agglika-apo-epishmh-glwssa-ths-ee/> . Ανακτήθηκε στις 09-03-2017.

¹¹² <http://www.tanea.gr/news/world/article/5370377/telos-ta-agglika-apo-epishmh-glwssa-ths-ee/> . Ανακτήθηκε στις 09-03-2017.

κανόνες που απορρέουν από τη νομοθεσία του Κράτους αυτού».¹¹³ Παρόλο που δεν είναι απόλυτα σαφές αν κάθε κράτος- μέλος έχει το δικαίωμα δήλωσης μιας και μόνο επίσημης γλώσσας στην Ε.Ε., η κ. Χούμπνερ υποστηρίζει ότι, εφόσον το Ηνωμένο Βασίλειο αποχωρήσει και η Ιρλανδία με τη Μάλτα έχουν δηλώσει επίσημες γλώσσες της Ε.Ε. την ιρλανδική (γαελική) και την μαλτέζικη, αντίστοιχα, τότε η αγγλική γλώσσα θα πρέπει να πάψει να είναι επίσημη γλώσσα της Ένωσης, αλλάζοντας άρδην το γλωσσικό καθεστώς της. Στον παραπάνω συλλογισμό της, η Πολωνή ευρωβουλευτής αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο να παραμείνει η αγγλική ως γλώσσα εργασίας, ακόμα και αν δεν αποτελεί μία εκ των επισήμων γλωσσών της Ένωσης, ενώ θα πρέπει να υπάρχει η σύμφωνη γνώμη όλων των εναπομεινάντων κρατών- μελών, προκειμένου να παραμείνει η αγγλική ως μία από τις επίσημες γλώσσες της Ε.Ε.. Εναλλακτική λύση θα έφερνε τις ισορροπίες στο γλωσσικό καθεστώς της Ένωσης η τροποποίηση του Κανονισμού, ούτως ώστε τα κράτη- μέλη να δύνανται να δηλώνουν περισσότερες από μία επίσημες γλώσσες.

Ο Μιχάλης Πολίτης¹¹⁴ (2016) εξέφρασε τις ανησυχίες του για την τύχη των Βρετανών μεταφραστών στους ευρωπαϊκούς θεσμούς, που λογικά ως Βρετανοί υπήκοοι θα πρέπει να απολυθούν από τις μεταφραστικές υπηρεσίες της Ένωσης, με συνεπακόλουθο την ανεπάρκεια σε προσωπικό για την ποιοτική παραγωγή κειμένων εργασίας στην αγγλική γλώσσα, αλλά και τον εξοβελισμό της από τις καθημερινές συναντήσεις των ευρωπαίων αξιωματούχων, στις οποίες ως γλώσσα κυριαρχούσε η αγγλική¹¹⁵. Ο Πολίτης θεωρεί ότι η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου συνιστά ένα «διαζύγιο» με πολλές σοβαρές προεκτάσεις, τόσο για την αγγλική γλώσσα, όσο και το εργασιακό μέλλον των Βρετανών μεταφραστών.

Το Βρετανικό Συμβούλιο, κάτω από τις καταγιστικές εξελίξεις στον ευρωπαϊκό χώρο, δεν θα μπορούσε να παραμείνει ένας απλός παθητικός θεατής, αλλά έσπευσε να προασπίσει τα συμφέροντα του βρετανικού λαού, υπηρετώντας πιστά την αρχική του αποστολή. Καταβάλλοντας μια αγωνιώδη προσπάθεια να διαψεύσει και να διασκεδάσει τις φήμες περί εξοβελισμού της αγγλικής γλώσσας από την Ένωση, χάνοντας την πρωτοκαθεδρία της στην Ευρώπη και αποκαθιστώντας το πλήγμα στα βρετανικά

---

¹¹³ Στις 15 Απριλίου του 1958, οι επίσημες γλώσσες των τότε Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ήταν οι τέσσερις ισότιμες γλώσσες των τότε κρατών- μελών (γαλλική, γερμανική, ιταλική και ολλανδική). Κάθε φορά που διευρύνεται η Ένωση, ο Κανονισμός τροποποιείται με ανάλογο τρόπο.

¹¹⁴ Καθηγητής του Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιόνιου Πανεπιστημίου

¹¹⁵ «Το μέλλον της αγγλικής γλώσσας στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά το Brexit. Διαζύγιο με πολλές συνέπειες και παράπλευρες απώλειες», 2016. Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ιστοσελίδα <https://michelpolitis.blogspot.gr/2016/06/brexit.html> με ημερομηνία ανάκτησης 20-09-2017.

συμφέροντα που ενδεχομένως θα συμβεί, δεν έχασε χρόνο και ανέλαβε άμεση δράση. Λίγες μέρες μετά το βρετανικό δημοψήφισμα, τον Ιούνιο του 2016, προέβη στην έκδοση μίας συλλογής απόψεων μελετητών¹¹⁶, με την οποία, ουσιαστικά δηλώνει ότι το Ηνωμένο Βασίλειο, σε κάθε περίπτωση, θα διατηρήσει στενούς πολιτισμικούς δεσμούς με τα υπόλοιπα Ευρωπαϊκά κράτη σε πολλά πεδία – ιστορία, καλές τέχνες, επιστήμη, κοινωνία, εκπαίδευση- και μετά το Brexit. Σύμφωνα με το κείμενο της έκδοσης αυτής, ανεξάρτητα από τις πολιτικές εξελίξεις, το Βρετανικό Συμβούλιο επιδιώκει την αδιάρρηκτη πολιτισμική σύνδεση του Ηνωμένου Βασιλείου με την υπόλοιπη Ευρώπη στα χρόνια που θα έρθουν, και ό,τι αυτό υποδηλώνει για τα οφέλη του Ηνωμένου Βασιλείου, αφού, σαφώς, το πιο σημαντικό εξαγωγίμο πολιτιστικό προϊόν της χώρας είναι η αγγλική γλώσσα. Η προοπτική που επιθυμεί το Ηνωμένο Βασίλειο είναι η εξασφάλιση καλών διακρατικών σχέσεων με την Ένωση ως θεσμό, αλλά και τα κράτη- μέλη της ξεχωριστά, ύστερα από την οικειοθελή έξοδο της από την Ε.Ε., διατηρώντας με κάθε τρόπο την αγγλική γλωσσική ηγεμονία σε ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο. Άλλωστε, όπως έχει, ήδη, αναλυθεί σε προηγούμενη ενότητα της παρούσας διατριβής, ο ρόλος του Βρετανικού Συμβουλίου στην ηγεμονική θέση της αγγλικής γλώσσας στην Ευρώπη, αλλά και παγκοσμίως, λαμβάνει πολιτικές διαστάσεις, αποτελώντας καθοριστικό και καταλυτικό παράγοντα επιτυχούς άσκησης της βρετανικής πολιτιστικής διπλωματίας. Ο Martin Roth, διευθυντής του “Victoria and Albert Museum” υποστηρίζει σθεναρά και με βεβαιότητα ότι το Ηνωμένο Βασίλειο θα διατηρήσει τον ευρωπαϊκό του χαρακτήρα, ενώ ταυτόχρονα και «η Ευρώπη θα κρατήσει το Βρετανικό στοιχείο μέσα στο DNA της», θέλοντας να μειώσει τη σοβαρότητα της Βρετανικής εξόδου από την Ένωση. «Οι πολιτισμικοί δεσμοί του Ηνωμένου Βασιλείου με την Ευρώπη δεν θα λυθούν», αφού «η σχέση Ηνωμένου Βασιλείου και Ευρώπης είναι αληθινά κάτι πολύ παραπάνω από μια πολιτική συνθήκη, συμφωνία ή σύναξη γραφειοκρατών» (British Council, 2016).

Ο Jacobsen (2017) αναλύει το συλλογισμό του με το επιχείρημα ότι η έξοδος του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ε.Ε. θα σημάνει αυτόματα τη δραματική μείωση των φυσικών ομιλητών της, όχι, όμως, και των ομιλητών της αγγλικής ως «ξένης» ή ως «δεύτερης» γλώσσας. Άλλωστε, η αγγλική έχει πάψει προ πολλού να θεωρείται κτήμα μόνο της Μεγάλης Βρετανίας, προσθέτοντας ότι η αγγλική όντας η «ενδιάμεση» γλώσσα , που χρησιμοποιείται από τις μεταφραστικές υπηρεσίες και όντας η γλώσσα της παγκόσμιας αγοράς, η Ευρώπη δεν μπορεί να αποτελέσει την εξαίρεση αυτού του κανόνα.

---

¹¹⁶ “The Morning After: The future of the UK’s cultural relationship with other European nations”, British Council, 2016

Η αγγλική γλώσσα έχει διεισδύσει σε μεγάλο βαθμό μέσα στα κανάλια της παγκόσμιας επικοινωνίας και στην Ε.Ε. φυσικά, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι πρέπει να αγνοηθεί και να μην προστατευθεί η πολυφωνία, η πολυγλωσσία και η πολυεθνικότητα της Ένωσης.

Αποδεδειγμένα, ο ηγεμονισμός της αγγλικής γλώσσας είναι ένα πολιτικό φαινόμενο, συνεπακόλουθο του συνδυασμού της αποικιοκρατικής δύναμης της πάλαι ποτέ Βρετανικής Κοινοπολιτείας παγκοσμίως, αλλά και της οικονομικής και εμπορικής ανέλιξης των Η.Π.Α., μίας δύναμης, που αναδείχθηκε ισχυρός παίκτης στο παγκόσμιο πολιτικό και οικονομικό γίγνεσθαι το τελευταίο μισό του 20^{ου} αιώνα. Η επιβολή της αγγλικής γλώσσας ήταν φυσική συνέπεια της οικονομικής και εμπορικής άνθησης των Η.Π.Α., που επέβαλαν τους δικούς τους όρους στις διακρατικές συναλλαγές. Η Ε.Ε. επηρεάστηκε βαθύτατα από αυτές τις εξελίξεις και σε συνδυασμό και με την προσχώρηση της Σουηδίας, της Φινλανδίας και της Αυστρίας, αλλά και κρατών από την Κεντρική- Ανατολική Ευρώπη, επιβλήθηκε η αγγλική γλώσσα μέσα στην Ένωση με σαφές προβάδισμα ανάμεσα στις άλλες. Συνεπώς, το επικείμενο Brexit δύσκολα θα μπορέσει να διαταράξει αυτήν την παγιωμένη θέση της αγγλικής γλώσσας ως γλώσσα εργασίας σε ανεπίσημο επίπεδο και στην καθημερινή πρακτική, στις συζητήσεις των Ευρωπαίων αξιωματούχων στους διαδρόμους, στην επικοινωνία των ευρωπαίων πολιτών μεταξύ τους.

Το μόνο σίγουρο είναι ότι οι αλλαγές που θα επιφέρει η Βρετανική αποχώρηση από την Ένωση θα αποτελέσουν στο άμεσο μέλλον αντικείμενο περαιτέρω έρευνας και μελέτης με μεγάλο διεπιστημονικό ενδιαφέρον τόσο για το καινούριο γλωσσικό καθεστώς της Ένωσης, όσο και για τις μελλοντικές σχέσεις ανάμεσα στην Ένωση και το Ηνωμένο Βασίλειο. Ο τρόπος που θα διαμορφωθεί το σκηνικό των επίσημων γλωσσών, το ενδεχόμενο η αγγλική να παραμείνει «ενδιάμεση γλώσσα» μετάφρασης, το ποσοστό χρήσης της από τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. σε σχέση με τις υπόλοιπες επίσημες γλώσσες, οι οικονομικές συνέπειες και το νόμιμο πολιτικών εξελίξεων, που θα επιφέρει η μετά Brexit εποχή, είναι ουσιώδη ερωτήματα που θα απαντηθούν στην πράξη εν καιρώ από τη νέα πολιτική πραγματικότητα στην Ευρώπη.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η ενδελεχής έρευνα πρωτογενούς υλικού και βιβλιογραφικών πηγών, καθώς και οι πληροφορίες που αντλήθηκαν από τις επίσημες ιστοσελίδες των θεσμικών και επικουρικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν αποκαλυπτική του γλωσσικού καθεστώτος που έχει εδραιωθεί στους κόλπους της. Η παρούσα διατριβή επιχείρησε να παρέχει ικανοποιητικές απαντήσεις στα δύο σκέλη του αρχικού ερευνητικού ερωτήματος. Το μεν πρώτο σχετίζεται με την απόδειξη της πολυγλωσσικής ταυτότητας της Ένωσης, του σεβασμού των ανθρωπίνων γλωσσικών δικαιωμάτων, της αξίας της μετάφρασης και της διερμηνείας, των εκπαιδευτικών πολιτικών της Ευρώπης και της Ελλάδας, που στοχεύουν στην προάσπιση και προώθηση της πολυγλωσσίας και του φαινομένου της γλωσσομάθειας για όλους τους Ευρωπαίους πολίτες. Το δεύτερο σκέλος του ερευνητικού ερωτήματος της παρούσας διατριβής αφορά στο κατά πόσο ο πολύγλωσσος χαρακτήρας της Ένωσης, που έχει θεσπιστεί και εδραιωθεί με ποικίλες νομοθετικές πράξεις, ανακοινώσεις, κανονισμούς, άρθρα Συνθηκών και Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου των Υπουργών, αποκλείει την εμφάνιση του φαινομένου της ηγεμονικής θέσης της αγγλικής μέσα στην Ε.Ε. και της υπεροχής της σε σύγκριση με τις υπόλοιπες επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες.

Η πολυγλωσσική Ευρώπη είναι μία πραγματικότητα, στην οποία καλούνται όλοι οι Ευρωπαίοι πολίτες να εναρμονιστούν και να συνδράμουν. Ήδη από το 1958 καθορίστηκε το ευρωπαϊκό γλωσσικό καθεστώς που περιλάμβανε και τις 4 επίσημες γλώσσες των τότε ιδρυτικών κρατών, τη γαλλική, τη γερμανική, την ιταλική και την ολλανδική γλώσσα. Με κάθε προσχώρηση, τροποποιούνταν ο κανονισμός και έτσι το φάσμα των 4 επισήμων γλωσσών διευρύνθηκε με την πάροδο των ετών στις 24 επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες. Η έρευνα που διενεργήθηκε για τις ανάγκες της παρούσας διατριβής ανέδειξε το καθεστώς της θεσμοθετημένης πολυγλωσσίας της Ένωσης ως ένα σημαντικό πλεονέκτημα για την Ευρώπη. Η ισοτιμία των γλωσσών στα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα αποδείχθηκε με τη σημασία που δίνει η Ε.Ε. στο σεβασμό της γλωσσικής διαφορετικότητας των πολιτών της. Κύριο μέλημα της Ένωσης είναι η συμμετοχική δημοκρατία και για να επιτευχθεί αυτό, χρειάζεται ο ευρωπαίος πολίτης να μπορεί να απευθύνεται στους ευρωπαϊκούς θεσμούς μιλώντας την επίσημη γλώσσα του κράτους του, να λαμβάνει απάντηση σε αυτήν, αλλά και όλα τα νομοθετήματα να φτάνουν στον ευρωπαίο πολίτη στην επίσημη γλώσσα του κράτους του για να μπορεί να τα κατανοεί και να είναι συμμετέχων στην ευρωπαϊκή διακυβέρνηση.

Για να μην καταλήξει η Ένωση να γίνει μία σύγχρονη πολυγλωσσική Βαβέλ, χρειάστηκε να συσταθούν υπηρεσίες, όπως η Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης και η Γενική Διεύθυνση Διερμηνείας, καθώς και να ανατεθούν έγγραφα προς μετάφραση και σε εξωτερικούς συνεργαζόμενους μεταφραστές. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δίκαια μπορεί να χαρακτηριστεί ως η πιο μεγάλη μεταφραστική υπηρεσία στον κόσμο με 700 μόνιμους μεταφραστές και 430 διερμηνείς να εργάζονται καθημερινά πυρετωδώς και να υπηρετούν με σεβασμό την αξία της πολυγλωσσίας και της γλωσσικής ισοτιμίας. Βασική και απaráβατη αρχή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι το δικαίωμα κάθε ευρωβουλευτή να απευθύνεται μέσα στο Ευρωκοινοβούλιο στην επίσημη γλώσσα του κράτους του, να λαμβάνει απάντηση μεταφρασμένη πάλι στην ίδια γλώσσα, διασφαλίζοντας το δικαίωμα κάθε ευρωπαίου πολίτη να γίνει ευρωβουλευτής χωρίς να είναι απαραίτητη προϋπόθεση οποιοσδήποτε βαθμός γλωσσομάθειας¹¹⁷.

Πιο συγκεκριμένα, δράσεις με ευρωπαϊκό προσανατολισμό, όπως η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Γραφείου για τις λιγότερο χρησιμοποιούμενες γλώσσες το 1982 και η ανακήρυξη του 2001 ως ευρωπαϊκού έτους γλωσσών είναι έμπρακτες αποδείξεις της ευαισθησίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για όλες τις γλώσσες των κρατών- μελών του, επίσημες και μη, ενώ είναι σηματοδοτημένα βήματα για μια πολύγλωσση Ευρώπη με ανοιχτούς ορίζοντες, με ισότιμες πολιτιστικές παραδόσεις. Το σύγχρονο ευρωπαϊκό πρόγραμμα κινητικότητας προσωπικού “*Erasmus +*”, η καθιέρωση της 26^{ης} Σεπτεμβρίου ως Ευρωπαϊκή Ημέρα Γλωσσών, το Σύγχρονο Κέντρο Ευρωπαϊκών Γλωσσών στο Γκράτς της Αυστρίας, το Ευρωπαϊκό Σήμα Γλωσσών με τη βράβευση της καινοτομίας στον τομέα της γλωσσομάθειας, το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τη γλωσσομάθεια στην Ευρώπη, είναι ουσιαστικά βήματα στην εδραίωση της πολυγλωσσίας, προστατεύοντας την αρχή της «*ενότητας στη διαφορά*».

Κατά τους Ασδεράκη & Γκούσιο (2011:13), «*η πολυγλωσσία βρίσκεται στο επίκεντρο του εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ενοποίησης*». Οι γλώσσες για την Ευρώπη είναι περισσότερο ένα «*συγκριτικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα*» (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011:14) και λιγότερο ένα εμπόδιο που ορθώνεται απροσπέλαστο στην ευρωπαϊκή συνέργεια και συνοχή. Η συμβολή της πολυγλωσσίας στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση έχει υπάρξει καθοριστική τόσο στην ελεύθερη διακίνηση προσώπων, αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίου και γνώσης, όσο και στην επιτυχή ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς (ο.π.,σ. 14-15). Όπως υποστηρίζουν οι Ασδεράκη & Γκούσιος, οι προσπάθειες της Ένωσης για την

---

¹¹⁷ Άρθρο 17 και 21 Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ΕΕ C340, 10.11.1997, όπως αναφέρεται στους Ασδεράκη & Γκούσιο, 2011:28.

ενίσχυση της γλωσσομάθειας στους ευρωπαίους πολίτες έχει οδηγήσει στη διαμόρφωση ανθρώπινου δυναμικού υψηλών προδιαγραφών με «γλωσσικές και διαπολιτισμικές δεξιότητες», ικανό να ενισχύσει και να στηρίξει την ευρωπαϊκή οικονομία, αλλά και τις διεθνείς σχέσεις της Ένωσης.

Η προσπάθεια για την καθιέρωση της πολυγλωσσίας στην Ευρώπη δεν είναι ένας μύθος, αλλά μία πραγματικότητα που η έρευνα έδειξε ότι αποδεικνύεται με ασύλληπτα νούμερα. Η έρευνα που διενεργήθηκε για την παρούσα διατριβή έδειξε ότι καταρχήν, είναι χρήσιμο να διευκρινιστεί ότι οι εκπαιδευτικές πολιτικές κάθε κράτους- μέλους της Ένωσης αποτελούν πεδίο εθνικής κυριαρχίας, που η Ένωση δεν μπορεί να παρέμβει. Όμως, για την εύρυθμη και παράλληλη πορεία των ευρωπαϊκών κρατών- μελών, επιχειρείται ένας συντονισμός των εκπαιδευτικών πολιτικών τους, που επιτυγχάνεται μέσω της Ανοικτής Μεθόδου Συντονισμού (ΑΜΣ). Η εκπαιδευτική πολιτική για την πολυγλωσσία, σύμφωνα με τη Στρατηγική της Λισσαβόνας, είναι ένα πεδίο σημαντικό για την Ένωση, που θέλει να επενδύσει στο νέο ανθρώπινο δυναμικό, να ενισχύσει την οικονομία της γνώσης με εργαζόμενους υψηλών προσόντων και γλωσσικών δεξιοτήτων. Η προώθηση της πολιτικής «της μητρικής γλώσσας συν δύο» στην Ευρώπη έχει υιοθετηθεί και από την Ελλάδα, η οποία προσπαθεί να εντάξει μέσα στο εκπαιδευτικό της σύστημα και σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης την ώθηση στη γλωσσομάθεια, αντιμετωπίζοντάς την ως ένα όχημα για την εδραίωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας στον αυριανό έλληνα πολίτη, στη μελλοντική κινητικότητα του ανθρώπινου δυναμικού με υψηλές γλωσσικές δεξιότητες και στην αποτελεσματικότερη συνεργασία και επικοινωνία των ελλήνων πολιτών με τους ευρωπαίους συμπολίτες τους. Εκπαιδευτικές δράσεις ευρωπαϊκού προσανατολισμού στο χώρο της εκπαίδευσης, όπως το “Erasmus +”, στοχεύουν στη διαμόρφωση ευρωπαίων πολιτών με υψηλούς δείκτες γλωσσομάθειας και φυσικά η αγγλική γλώσσα φιγουράρει στην πρώτη θέση των επιλογών εκμάθησης των ξένων γλωσσών. Το παράδοξο, βέβαια, που συμβαίνει στην Ελλάδα είναι ότι, αν και υπάρχει πολιτική βούληση για την ενίσχυση του status quo της αγγλικής γλώσσας, εντούτοις οι αμέτρητες ώρες διδασκαλίας της αγγλικής γλώσσας στο πρόγραμμα σπουδών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης, δε φαίνεται να αποδίδουν ποιοτικά στην κατάκτηση της αγγλικής γλώσσας ως πρώτη ξένη γλώσσα από νηπιακή ηλικία, με απόδειξη τούτου την αδυναμία του έλληνα ομιλητή να εκφραστεί επαρκώς και ικανοποιητικά στην αγγλική γλώσσα (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011:96). Ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής συνιστά απόρροια μιας συντονισμένης προσπάθειας εναρμόνισης με το ευρωπαϊκό πρότυπο της εκπαίδευσης και τους στόχους για τη γλωσσομάθεια.

Προχωρώντας προοδευτικά στο δεύτερο σκέλος του αρχικού ερευνητικού ερωτήματος αυτής της εργασίας αναφορικά με την υπεροχή και την ηγεμονική θέση που καταλαμβάνει η αγγλική γλώσσα σε σχέση με τις υπόλοιπες 23 επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες μέσα στο πολυγλωσσικό σκηνικό της Ένωσης, αποδεικνύεται εν τούτοις πράγματι ότι η αγγλική γλώσσα υπερισχύει οποιασδήποτε πολυγλωσσικής πολιτικής και προσπάθειας από πλευράς της Ένωσης να αντιμετωπίσει ισότιμα όλες τις επίσημες γλώσσες των κρατών-μελών της. Αν και η πολυγλωσσία υποστηρίζεται σθεναρά από την Ένωση και αποτελεί θεμέλιο λίθο για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, τελικά η ισχύς της αγγλικής γλώσσας δεν μπορεί να αγνοηθεί. Αντίθετα, κατάφερε να παραγκωνίσει τη γαλλική γλώσσα, που παραδοσιακά εθεωρείτο "*lingua franca*", η γλώσσα της διπλωματίας και των διεθνών σχέσεων.

Με μια σύντομη και συνοπτική ιστορική ανασκόπηση αναδείχθηκε η πορεία της αγγλικής γλώσσας, ιδίως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, και ουσιαστικά δύο παράγοντες ήταν καθοριστικοί για την ανάδειξή της ως "*lingua franca*" της σύγχρονης εποχής, η Βρετανική Κοινοπολιτεία, αλλά κυρίως, η αύξηση της οικονομικής και εμπορικής δύναμης των Η.Π.Α., ενός νέου ισχυρού παίκτη στις διεθνείς σχέσεις. Οι Η.Π.Α. καθόρισαν τη νέα τάξη πραγμάτων, την παγκόσμια οικονομία και αναπόφευκτα και το ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Η ήπια ισχύς που ασκήθηκε από τις Η.Π.Α., κατά τον Joseph Nye, είχε ως αποτέλεσμα την καθιέρωση της αγγλικής γλώσσας ως βασική γλώσσα οικονομικών και εμπορικών συναλλαγών, καθώς ο οικονομικά ισχυρός συνήθως επιβάλλει τη γλώσσα του στους υπόλοιπους. Ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής μέσα στην Ε.Ε. γίνεται εμφανής και έντονος με την προσχώρηση στην Ένωση των κρατών της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης, οι οποίες, εκτός των επισήμων γλωσσών τους, επέβαλαν με τον τρόπο τους τη χρήση της αγγλικής γλώσσας στη διακρατική επικοινωνία τους.

Το Βρετανικό Συμβούλιο, με τη σειρά του, μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και προκειμένου να προασπίσει τα βρετανικά συμφέροντα, άσκησε με κάθε τρόπο επιτυχή πολιτιστική διπλωματία σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο. Η αγγλική γλώσσα υπήρξε το όχημα¹¹⁸ της προώθησης των βρετανικών συμφερόντων, ένα αναγνωρισμένο πλεονέκτημα του Ηνωμένου Βασιλείου σε σχέση με τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Κατά τον Phillipson, ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής εδραιώνεται κάτω από τις πιέσεις της παγκοσμιοποίησης, της ελεύθερης αγοράς και της διεθνοποίησης,

---

¹¹⁸ "*Langue vehiculaire*"

διαταράσσοντας τη γλωσσική οικολογία, που εναγωνίως η Ένωση προσπαθεί να διαφυλάξει κρατώντας τις ισορροπίες ανάμεσα στα 28 κράτη- μέλη της.

Δυστυχώς, στην πράξη, ο Diamantis (2009: 12) διατείνεται ότι μέσα στην πολύγλωσση ευρωπαϊκή οικογένεια «κάποιες γλώσσες είναι πιο ίσες από κάποιες άλλες», θυμίζοντας τη «Φάρμα» του George Orwell, όπου κάποια ζώα ήταν πιο ίσα από κάποια άλλα. Ο καθηγητής Aitchison (2001) εκφράζει την άποψη ότι «η επιτυχία ή η αποτυχία μιας γλώσσας δε συνδέεται με τις ιδιότητές της αλλά με τη δύναμη των ομιλητών της». Ο καθηγητής Abraam De Swaan (2014) σε ομιλία του, εκφράζει την άποψη «όσες περισσότερες γλώσσες, τόσο περισσότερα αγγλικά»¹¹⁹, καταρρίπτοντας τον πολυγλωσσικό μύθο της Ευρώπης και διαψεύδοντας τη λειτουργικότητα της πολυγλωσσίας μέσα στην Ένωση. Ο De Swaan (2004: 137-13) είχε υποστηρίξει λίγα χρόνια νωρίτερα, ότι η αγγλική γλώσσα κυριαρχεί στο πεδίο των επιστημών, όχι εξαιτίας των εσωτερικών ιδιοτήτων της ως γλώσσα, αλλά εξαιτίας της «οικονομικής, πολιτικής και επίσης, επιστημονικής κυριαρχίας της Βρετανικής αυτοκρατορίας κατά τη διάρκεια του 19^{ου} και του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα και από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο» με την αυξανόμενη επιρροή των Η.Π.Α.. Η αγγλική γλώσσα κυριαρχεί και παραγκωνίζει όλες τις υπόλοιπες επίσημες γλώσσες των κρατών- μελών της Ένωσης, ενώ μπορεί να θεωρηθεί και ενδεχόμενη «απειλή» για τις υπόλοιπες.

Η παρούσα διατριβή επιχειρήσει να θίξει και τον αντίκτυπο της επικείμενης αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ε.Ε. ύστερα και από την εντολή που δόθηκε από το βρετανικό λαό στο δημοψήφισμα του Ιουνίου του 2016. Αυτή η μη αναμενόμενη πολιτική εξέλιξη προκάλεσε έκπληξη και προβληματισμό για την αυριανή ημέρα της Ένωσης χωρίς το Ηνωμένο Βασίλειο στους κόλπους της. Όσον αφορά στο γλωσσικό καθεστώς της Ένωσης και πιο συγκεκριμένα τον γλωσσικό ηγεμονισμό της αγγλικής μέσα σε αυτήν, έχουν ήδη εκφραστεί κάποιες πρώιμες προβλέψεις. Η πεποίθηση ότι η αγγλική γλώσσα θα χάσει την ηγεμονία της, αφού θα εξαφανιστεί από επίσημη γλώσσα της Ένωσης με την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου, φαίνεται ότι αποτελεί απομακρυσμένο ενδεχόμενο, τουλάχιστον σε πρώτη φάση.

Το Βρετανικό Συμβούλιο είναι σε εγρήγορση να αποδείξει ότι οι Βρετανοί παραμένουν Ευρωπαίοι και μια επικείμενη αποχώρηση δεν θα επηρεάσει στο ελάχιστο τις πολιτισμικές τουλάχιστον σχέσεις του Ηνωμένου Βασιλείου με την Ευρώπη. Το άγχος για τη διατήρηση

---

¹¹⁹ "The more Languages, the more English": On the Language Constellation in the European Union. Part 2. 2014-15 Europe Seminar. Columbia. European Institute.

της κυριαρχίας της αγγλικής γλώσσας μέσα στην Ένωση είναι έκδηλο από πλευράς Βρετανικού Συμβουλίου, καθώς, όπως και αποδείχθηκε στην παρούσα διατριβή, η πετυχημένη πολιτιστική διπλωματία που ασκείται από το Βρετανικό Συμβούλιο για την προώθηση των βρετανικών συμφερόντων, αποφέρει οικονομικό όφελος ασύγκριτα μεγάλο για το Ηνωμένο Βασίλειο. Η προώθηση της αγγλικής γλώσσας είναι μία επιχείρηση παγκόσμιας εμβέλειας, πολύ προσοδοφόρα για το Ηνωμένο Βασίλειο, που, σε καμία περίπτωση, δεν είναι διατεθειμένο να διακινδυνεύσει τη φθίνουσα πορεία της εξαιτίας του μελλοντικού *“Brexit”*. Οι βιβλιογραφικές πηγές είναι ελάχιστες, καθώς οι μελλοντικές πολιτικές εξελίξεις θα καθορίσουν και την πορεία της αγγλικής γλώσσας μέσα στην Ένωση. Αν, όμως, θεωρηθεί ότι ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής είναι απόρροια του ρεύματος της παγκοσμιοποίησης και της οικονομικής ευρωστίας των Η.Π.Α., όπως ο Phillipson υποστηρίζει ως την κύρια αιτία της ηγεμονίας της αγγλικής γλώσσας, τότε το *“Brexit”* δεν θα επηρεάσει στο ελάχιστο τη θέση της αγγλικής στην Ευρώπη. Το γλωσσικό καθεστώς της Ε.Ε. και η θέση της αγγλικής μέσα σε αυτό μετά την πραγματοποίηση της αποχώρησης του Ηνωμένου Βασιλείου από αυτήν, μπορεί, κάλλιστα, να αποτελέσει αντικείμενο περαιτέρω έρευνας και μελέτης στο μέλλον, όταν, πλέον, θα υπάρχουν περισσότερα στοιχεία, περισσότερες βιβλιογραφικές αναφορές, περισσότερα δεδομένα για τη νέα τάξη πραγμάτων στην Ευρώπη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ολοκληρώνοντας την έρευνα για την παρούσα διατριβή, όσον αφορά στο φαινόμενο του γλωσσικού ηγεμονισμού της αγγλικής μέσα στον πολυγλωσσικό χώρο της Ε.Ε., τα συμπεράσματα που αντλούνται αποτελούν χρήσιμο πεδίο για γόνιμο προβληματισμό, τόσο για την πορεία των γλωσσών στην Ευρώπη, όσο και για την πορεία της Ένωσης γενικότερα. Η πολυγλωσσία της Ένωσης από τη μία μεριά, με κάθε δυνατή προσπάθεια να προστατευτεί θεσμικά ως πολιτισμικός θησαυρός των ευρωπαϊκών λαών, και η ηγεμονία της αγγλικής γλώσσας από την άλλη μεριά, με την επισκίαση των υπολοίπων γλωσσών και την καθιέρωσή της ως *“lingua franca”* στο ευρωπαϊκό γίνεσθαι είναι δύο καταστάσεις συνυπάρχουσες αλλά άκρως αντιφατικές.

Είναι γνωστό ότι η Ένωση βασίζεται στην αρχή του σεβασμού της διαφορετικότητας και της ενότητας στην πολυμορφία, μία σημαντική πτυχή της οποίας είναι και η πολυγλωσσία, στη δημοκρατική εκπροσώπηση των ευρωπαίων πολιτών, στη συμμετοχική διακυβέρνηση, στην ισότητα κάθε είδους χωρίς αποκλεισμούς και διακρίσεις με κοινό στόχο την ευημερία και τη διασφάλιση της ειρήνης. Η γλωσσική πολυμορφία παρουσιάστηκε από την αρχή ως ένα *«ανταγωνιστικό πλεονέκτημα»*, που καθιστούσε την Ε.Ε. ως ένα μοναδικό οργανισμό σε όλο τον κόσμο¹²⁰. Καθώς οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης φτάνουν και επηρεάζουν τον κάθε ευρωπαίο πολίτη, και προκειμένου αυτές οι αποφάσεις να γίνονται κατανοητές από τους ευρωπαίους πολίτες και οι ίδιοι να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έχει ενεργοποιηθεί ένας ολόκληρος μηχανισμός μετάφρασης και διερμηνείας, με πολλούς εργαζόμενους καθημερινά καθιστώντας, τελικά, την μετάφραση ως την 25^η επίσημη γλώσσα της Ε.Ε., σύμφωνα και με την από χρόνια διατυπωμένη άποψη του Umberto Eco, ότι *«η μετάφραση είναι η γλώσσα της Ευρώπης»*.

Η πολυγλωσσική ταυτότητα της Ένωσης με τις 24 επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες ήταν, σίγουρα, μία περίπλοκη πραγματικότητα για τη συνεννόηση των ευρωπαίων αξιωματούχων και τη διασύνδεση των κρατών- μελών μεταξύ τους. Η Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης και η Γενική Διεύθυνση Διερμηνείας εργάζονται πυρετωδώς για την προάσπιση του δικαιώματος στην πολυγλωσσία και τη γλωσσική πολυμορφία.

---

¹²⁰ «Η Ένωση σέβεται τον πλούτο της πολιτιστικής και γλωσσικής της πολυμορφίας και μεριμνά για την προστασία και ανάπτυξη της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς», Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, Άρθρο 3 ΣΕΕ.

Εντούτοις, η γλώσσα της μετάφρασης, όσο ισχυρή και αν είναι, δεν καταφέρνει πρακτικά να επικρατήσει γιατί η πρώτη θέση στο γλωσσικό μωσαϊκό της Ευρώπης έχει ήδη καταληφθεί από την αγγλική γλώσσα. Ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής είναι ένα πολυπαραγοντικό φαινόμενο που παρατηρείται όχι μόνο στον ευρωπαϊκό χώρο, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Πρόκειται για μια πραγματικότητα, απόρροια της σαρωτικής πορείας των Η.Π.Α. σε οικονομικό και εμπορικό επίπεδο, της παγκοσμιοποίησης, αλλά και της ήπιας ισχύος που ασκούν οι Η.Π.Α. και το Ηνωμένο Βασίλειο μέσω της πολιτιστικής διπλωματίας, προκειμένου να εδραιωθούν και να επιβάλουν τη δική τους πολιτική και να εξυπηρετήσουν τα δικά τους συμφέροντα.

Η ηγεμονία της αγγλικής γλώσσας, ιστορικά, ήρθε να ανατρέψει την ισχύ της άλλοτε *“lingua franca”* της διπλωματίας, των διεθνών σχέσεων και των διεθνών οργανισμών, της γαλλικής γλώσσας. Το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου αποτέλεσε την αφετηρία της ιμπεριαλιστικής πορείας της αγγλικής γλώσσας με ηθικό αυτουργό το Βρετανικό Συμβούλιο. Άλλωστε, η αρχική του αποστολή ήταν η ξεκάθαρη προώθηση των βρετανικών συμφερόντων με όχημα την αγγλική γλώσσα, ένα αδιαμφισβήτητο προτέρημα της τότε Βρετανικής Κοινοπολιτείας. Ταυτόχρονα, στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, ξεκίνησε η ραγδαία ανάπτυξη της βιομηχανίας, της τεχνολογίας των Η.Π.Α., των οποίων τα προϊόντα κατέκλυσαν τις διεθνείς αγορές. Η οικονομική ισχύς που απέκτησαν οι Η.Π.Α. τους έδωσε την ελευθερία και την πολυτέλεια να επιβάλουν τους δικούς τους όρους χωρίς δυσκολία σε οποιαδήποτε συναλλαγή μαζί τους. Η αγγλική γλώσσα ήταν σίγουρα ένας από τους όρους, εφόσον *«η γλώσσα αποκτά τη δύναμη των ομιλητών της»* (Aitchison, 2001). Η νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων επηρέασε και την Ευρώπη. Ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής ενισχύθηκε κατά πολύ από τις επιτυχείς δράσεις άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας του Βρετανικού Συμβουλίου, της προσχώρησης κρατών στην Ένωση της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης, στα οποία η αγγλική γλώσσα έχει περίοπτη θέση.

Η σαρωτική της πορεία εξοβέλισε τη γαλλική γλώσσα, ενώ τα τελευταία χρόνια κατέλαβε κυρίαρχη θέση και στα θεσμικά όργανα της Ένωσης. Η αντίφαση που συναντάται στην Ε.Ε. με την πρόκληση της πολυγλωσσίας και τον ηγεμονισμό της αγγλικής γλώσσας είναι πρωτοφανής, όπως πρωτοφανής είναι και ο τρόπος που η Ε.Ε. προσπαθεί να ξεπεράσει αυτό τον σκόπελο. Προκειμένου να διατηρηθεί η γλωσσική οικολογία και κατ' επέκταση η ενότητα και η ισότιμη μεταχείριση των ευρωπαίων πολιτών της με σεβασμό στη διαφορετικότητα εν γένει, η Ε.Ε. ενεργοποιεί έναν μοναδικά μεγαλειώδη μεταφραστικό οργανισμό, που θα σέβεται και θα περιλαμβάνει και τις 24 επίσημες

γλώσσες χωρίς διακρίσεις ή αποκλεισμούς, για να εμπνέει σε κάθε ευρωπαϊό πολίτη σε κάθε γωνιά της Ε.Ε. το αίσθημα του δικαίου και της ισότιμης αντιμετώπισης ανεξαρτήτως εθνικότητας και γλώσσας. Εντούτοις, η διεύρυνση της Ένωσης τα τελευταία χρόνια προκάλεσε εμφανή προβλήματα στην εύρυθμη λειτουργία της, αφού οι επίσημες γλώσσες έφτασαν τις 24. Η μετάφραση και η διερμηνεία των 24 γλωσσών με τους συνδυασμούς τους έφτασε να γίνει ανέφικτη. Δεδομένων των καινούριων συνθηκών, η Ένωση κατέφυγε στη λύση της μετάφρασης των ενδιάμεσων γλωσσών, με πρώτη επιλογή την αγγλική γλώσσα, πρώτη ένδειξη της ουσιαστικής ανισότητας των ευρωπαϊκών γλωσσών και της αγγλικής πρωτοκαθεδρίας. Η μετάφραση αποτέλεσε την 25^η γλώσσα της Ευρώπης, λειτουργώντας σαν γέφυρα μεταξύ των ευρωπαϊών πολιτών, όπως άλλωστε έχει υποστηρίξει εύστοχα και ο Victor Hugo ¹²¹ ότι «οι μεταφραστές είναι γέφυρες μεταξύ των ανθρώπων» (Ασδεράκη & Γκούσιος, 2011: 34). Ακόμη, όμως και ο κόσμος της μετάφρασης, πάνω στον οποίο προσπαθεί να στηριχτεί όλο το οικοδόμημα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, δεν μπορεί να καταφέρει να καταπιέσει τη δύναμη της αγγλικής γλώσσας, που αντλείται βέβαια από τη δύναμη των ομιλητών της, φυσικών και μη, δημιουργώντας τις συνθήκες για μια πραγματικότητα γλωσσικής ανισοτιμίας στην Ευρώπη. Ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής λειτουργεί εις βάρος των υπολοίπων 23 επίσημων ευρωπαϊκών γλωσσών.

Συμπερασματικά, η ηγεμονική πορεία της αγγλικής είναι προδιαγεγραμμένη και δύσκολα, πλέον, μπορεί να αναχαιτισθεί. Άλλωστε, δεν μπορούν να επιβληθούν κανόνες στους ομιλητές όσον αφορά στην προφορική χρήση της γλώσσας. Από γλωσσολογική άποψη, η γλώσσα είναι ένας ζωντανός οργανισμός που παίρνει ζωή με την εκφορά του λόγου και επιπλέον, γεννιέται για να εξυπηρετήσει τις επικοινωνιακές ανάγκες των ομιλητών της. Η αγγλική γλώσσα έχει μετατραπεί σε μία «γλώσσα-όχημα»¹²² από μη φυσικούς ομιλητές, κυρίως στην Ευρώπη, που καταφέρνουν να απλοποιήσουν και να ελαχιστοποιήσουν τις διαδικασίες μετάφρασης ή διερμηνείας που, ενδεχομένως, θα λάμβαναν χώρα με σοβαρές, όμως, επιπτώσεις στην ισορροπία των γλωσσών, στο καθεστώς της θεσμοθετημένης και προστατευόμενης πολυγλωσσίας της Ένωσης. Ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής μέσα στην Ε.Ε. είναι εμφανής μέρα με τη μέρα και έχει μετατραπεί σε μία παγιωμένη πρακτική, που δύσκολα, πλέον, μπορεί να ανατραπεί. Η επικείμενη αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ε.Ε., όταν αυτή πραγματοποιηθεί, είναι πολύ πιθανό να μην ανατρέψει την αγγλική γλωσσική κυριαρχία

---

¹²¹ “*Translators are bridges between peoples*”

¹²² “*Langue vehiculaire*”

στην Ε.Ε. για τον απλούστατο λόγο ότι ο ηγεμονισμός της αγγλικής γλώσσας μέσα στην Ένωση έχει τη βάση της στο ρεύμα της παγκοσμιοποίησης, που πλήττει όλο το δυτικό κόσμο, με την ταυτόχρονη οικονομική και εμπορική άνοδο της δύναμης των Η.Π.Α. στις διεθνείς αγορές. Επιπλέον, η ήπια ισχύς που ασκείται επιτυχώς από τις Η.Π.Α. και το Ηνωμένο Βασίλειο βαρύνει σημαντικά μέσω της δύναμης της θελκτικότητας της αγγλικής και αμερικάνικης κουλτούρας οδηγώντας σε πολυεπίπεδη ηγεμονία των Η.Π.Α. και του Ηνωμένου Βασιλείου.

Το γλωσσικό καθεστώς της Ε.Ε. με τη μοναδικότητα που το διακρίνει σε σύγκριση με άλλους περιφερειακούς οργανισμούς, δίνει τη δυνατότητα στον κάθε ευρωπαίο πολίτη να θέτει ερωτήσεις, να λαμβάνει απαντήσεις στην επίσημη γλώσσα του κράτους του από τα θεσμικά όργανα, να συμμετέχει ως ακροατής στις ανοικτές συνεδριάσεις των θεσμικών οργάνων και να ενημερώνεται για τα νομοθετήματα της Ένωσης, που εκδίδονται και στις 24 επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες στην επίσημη εφημερίδα της Ε.Ε. μέσα από το “*Europa*”, τον διαδικτυακό κόμβο της. Όμως, ταυτόχρονα, η Ένωση, όπως αναλύθηκε και αποδείχθηκε επαρκώς στην παρούσα διατριβή, κινείται με δύο ταχύτητες. Η πολυγλωσσία και ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής είναι δύο φαινόμενα αντιφατικά και αλληλοσυγκρουόμενα, με την αγγλική γλωσσική ηγεμονία να υπερτερεί έναντι της γλωσσικής πολυμορφίας, ακολουθώντας τις επιταγές των διεθνών αγορών και του διεθνούς κεφαλαιοκρατικού ρεύματος. Ακόμη και η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ε.Ε. στο προσεχές μέλλον δύσκολα θα μπορέσει να επηρεάσει, να αλλάξει ή να ανατρέψει την παγιωμένη κυρίαρχη θέση της αγγλικής γλώσσας, ακριβώς γιατί ο ηγεμονισμός της αγγλικής γλώσσας ξεφεύγει από τα στενά όρια του ευρωπαϊκού χώρου, αφού αποτελεί αποτέλεσμα άσκησης ήπιας ισχύος παγκόσμιας εμβέλειας, μία ισχύ κατά πολύ αποτελεσματικότερη από την σκληρή ισχύ του εξαναγκασμού και της βίας. Η πολιτική και οικονομική διάσταση του γλωσσικού ηγεμονισμού της αγγλικής είναι ενδεικτική της επιτυχούς άσκησης πολιτιστικής διπλωματίας και πολιτικής των Η.Π.Α. και του Ηνωμένου Βασιλείου προς όφελός τους και για την εξυπηρέτηση των δικών τους εθνικών συμφερόντων. Οι δύο αυτές χώρες μετά από πολύχρονες προσπάθειες, έχουν καταφέρει να θεωρείται η αγγλική γλώσσα “*lingua franca*” της εποχής σε όλο τον κόσμο, επισκιάζοντας τον πολιτιστικό πλούτο των γλωσσών της Ευρώπης, μιας Ευρώπης που καθημερινά παλεύει να πείσει για την ισοτιμία, τη δικαιοσύνη και τη δημοκρατία, τις θεμελιώδεις αρχές της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το γλωσσικό καθεστώς της Ε.Ε. αποτέλεσε από την αρχή της ύπαρξής της πεδίο γόνιμου προβληματισμού. Η πολιτική διεύρυνσης της Ένωσης που ακολουθείται τα τελευταία χρόνια οδήγησε σταδιακά στην αύξηση των επίσημων γλωσσών, που από 4 αρχικά έφτασαν αισίως στις μέρες μας τις 24. Από την ίδρυσή της, το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αυτού του οργανισμού, το πολύγλωσσο καθεστώς, αλλά και η πολιτική βούληση για άμεση συμμετοχή των πολιτών στη διακυβέρνηση του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, αποτέλεσαν στοιχεία που την διαφοροποίησαν από άλλους περιφερειακούς οργανισμούς. Η Ένωση με την κατάλληλη στήριξη του θεσμού της μετάφρασης και διερμηνείας κατάφερε να θεμελιώσει την πολυγλωσσία στον ευρωπαϊκό χώρο, σεβόμενη τα ανθρώπινα γλωσσικά δικαιώματα.

Αρχικά και σε πρώτο επίπεδο, η πολυγλωσσία δρα ενωτικά και όχι διχαστικά μεταξύ των 28 κρατών- μελών της, καταρρίπτοντας την ευρωσκεπτικτική άποψη ότι η Ένωση είναι μία σύγχρονη γλωσσική Βαβέλ χωρίς σημεία σύγκλισης, με ετερόκλητες πολιτιστικές ταυτότητες και αντικρουόμενα συμφέροντα. Το μοναδικό πολυγλωσσικό καθεστώς των 24 επίσημων γλωσσών και οι εμφανείς προσπάθειες για προστασία και των μειονοτικών γλωσσών της Ευρώπης καταδεικνύουν βασικά τις αρχές που διέπουν την Ένωση από την ίδρυσή της και που είναι η ισότητα, η δημοκρατία, η ελεύθερη έκφραση, ο διάλογος, η συνεργασία, η συνέργεια, η αλληλεγγύη, η διασφάλιση της ειρήνης. Βασικό εργαλείο για τη διατήρηση της πολυγλωσσίας και την προστασία του διαλόγου και της απρόσκοπτης συνεργασίας μεταξύ των λαών της Ευρώπης είναι η μετάφραση και η διερμηνεία, απαραίτητες υπηρεσίες για την ομαλή και εύρυθμη λειτουργία του οργανισμού. Η μετάφραση και η διερμηνεία μέσα στην Ε.Ε. αποτελούν ένα ουσιώδες κεφάλαιο στην πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Προχωρώντας, όμως, σε ένα δεύτερο επίπεδο και εξετάζοντας αναλυτικά τον τρόπο εφαρμογής της θεσμοθετημένης πολυγλωσσίας στην εσωτερική λειτουργία των οργάνων και των θεσμών της Ένωσης, είναι εμφανές το γεγονός μιας «ελεγχόμενης», «περιορισμένης» πολυγλωσσίας, η οποία συμπιέζεται από τη σαρωτική πορεία της αγγλικής γλώσσας ανάμεσα στις υπόλοιπες 23 επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες. Ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής απαντάται σε όλο τον κόσμο, γιατί όχι, επομένως, και στην Ευρώπη. Η αγγλική γλώσσα αποτελεί τη συνηθέστερη γλώσσα εργασίας και διαδικασίας μέσα στην Ε.Ε. παραγκωνίζοντας όλες τις υπόλοιπες. Ακόμη και η μετάφραση και η διερμηνεία την χρησιμοποιούν ως «ενδιάμεση γλώσσα».

Ο ηγεμονισμός της αγγλικής γλώσσας έχει αντίκτυπο και στις εκπαιδευτικές πολιτικές που ακολουθεί η Ένωση, όπου η γλωσσομάθεια είναι μία από τις προτεραιότητες των κρατών- μελών για τους πολίτες της. Όντας απόρροια της παγκοσμιοποίησης και διαταράσσοντας την οικολογία των γλωσσών της Ευρώπης, η αγγλική γλώσσα ακολουθεί μία ανοδική πορεία, παραγκωνίζοντας αισθητά οποιαδήποτε άλλη ευρωπαϊκή γλώσσα, συμπεριλαμβανομένης της γαλλικής, την παραδοσιακή *“lingua franca”*. Η οικονομική δύναμη των Η.Π.Α., η Βρετανική Κοινοπολιτεία, το Βρετανικό Συμβούλιο με δράσεις για την προστασία των βρετανικών συμφερόντων κατέστησαν την αγγλική γλώσσα μία διεθνή γλώσσα, αλλά και *“lingua franca”* της Ένωσης.

Οι κλυδωνισμοί της Ε.Ε. είναι, επίσης, μία πραγματικότητα που απεικονίζει τη δυσκολία ολοκλήρωσης του ευρωπαϊκού εγχειρήματος. Το Ηνωμένο Βασίλειο σε μία απρόβλεπτη και μη αναμενόμενη κίνηση τον Ιούνιο του 2016 επέλεξε να αποχωρήσει από την Ε.Ε. μέσω δημοψηφίσματος. Η επικείμενη αποχώρηση της χώρας από την Ένωση ή αλλιώς *“Brexit”* αναμένεται να επιφέρει πολλές αλλαγές στα ευρωπαϊκά δεδομένα. Εντούτοις, το ωστικό κύμα που θα πλήξει την Ένωση, αλλά και το Ηνωμένο Βασίλειο μετά το *“Brexit”* έχει πολλές πιθανότητες να αφήσει ανέπαφο ένα πεδίο δράσης της Ε.Ε., αυτό του γλωσσικού καθεστώτος.

Στην παρούσα διατριβή συμπεραίνεται ότι ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής πηγάζει περισσότερο από τον πολιτικό, οικονομικό και εμπορικό ηγεμονισμό των Η.Π.Α. και λιγότερο από την ιστορία της Βρετανικής Κοινοπολιτείας ή τις δράσεις του Βρετανικού Συμβουλίου. Η ήπια ισχύς που ασκείται από τις Η.Π.Α. σε όλο τον κόσμο έχει επηρεάσει βαθύτατα την Ένωση και το γλωσσικό καθεστώς της. Η αγγλική γλώσσα έχει αποκτήσει ένα status quo διαφορετικό από τις άλλες επίσημες ευρωπαϊκές γλώσσες, μία εδραιωμένη πρωτοκαθεδρία όχι μόνο σε επίπεδο ευρωπαϊκών θεσμών, αλλά και σε επίπεδο καθημερινής διαπροσωπικής επικοινωνίας των ευρωπαίων πολιτών. Αδιαμφισβήτητα, το *“Brexit”* και ο ηγεμονισμός της αγγλικής γλώσσας μέσα στην Ε.Ε. θα αποτελέσουν αντικείμενα προβληματισμού και περαιτέρω μελέτης στο κοντινό μέλλον. Οι πολιτικές εξελίξεις μέσα στην Ε.Ε. ενδέχεται να πυροδοτήσουν γόνιμο προβληματισμό, που θα οδηγήσει την Ένωση στο σημείο να επαναπροσδιορίσει τους στόχους της, το καθεστώς της, μέσα σε αυτό και το γλωσσικό. Ακόμη και να μην αλλάξει η ηγεμονία της αγγλικής γλώσσας μέσα στην Ένωση, η Ε.Ε. είναι σίγουρο ότι θα συνεχίσει να μάχεται για την *«ενότητα στη διαφορά»* και για την πολυγλωσσία της ως πλεονέκτημα. Η υλοποίηση της Στρατηγικής της

Λισσαβόνας, όσον αφορά στην πολυγλωσσία, αποτελεί πρωταρχικό στόχο και προϋπόθεση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Ο γλωσσικός ηγεμονισμός της αγγλικής μέσα στην Ένωση στέκεται εμπόδιο σε οποιαδήποτε πολυγλωσσική πολιτική προσέγγιση μέσα στην Ε.Ε. Η πολυγλωσσία της Ένωσης είναι ένας πλούτος και ένα δικαίωμα για κάθε Ευρωπαίο πολίτη, που δίνει ζωή και μέλλον στην Ένωση. Από την άλλη, η ηγεμονική θέση της αγγλικής γλώσσας ανάμεσα σε όλες τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές γλώσσες είναι μία δεδομένη πραγματικότητα με σοβαρές συνέπειες για τον πλούτο αυτό του ευρωπαϊκού πολυγλωσσικού μωσαϊκού. Το γλωσσικό καθεστώς της Ε.Ε. είναι δύο ταχυτήτων, με τον ηγεμονισμό της αγγλικής γλώσσας να υπερτερεί έναντι της πολυγλωσσίας και να κινδυνεύει έτσι να διαταραχθεί η γλωσσική οικολογία της Ένωσης. Εν τέλει, θα έχει πολύ ενδιαφέρον η συμπόρευση και η συνύπαρξη της πολυγλωσσίας με τον ηγεμονισμό της αγγλικής γλώσσας μέσα στην Ε.Ε. των 28 πλέον κρατών- μελών, ένα οικοδόμημα με πολλούς κλυδωνισμούς, πολλά ετερόκλητα στοιχεία, αλλά και κοινή στοχοθεσία που καταφέρει να παραμένει ενωμένο για περισσότερο από 65 χρόνια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

ΑΡΘΡΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ

Αναγνωστοπούλου, Κ. (2009). *Η γλώσσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Διδακτορική Διατριβή: Ρέθυμνο.

Αποστόλου, Φ. (2011). *Εισαγωγή: Η διερμηνεία και η μετάφραση στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, όπως ανακτήθηκε στις 31 Οκτωβρίου 2017 από <http://www.enl.auth.gr/gramma/gramma11/Apostolou3.pdf>.

Ασδεράκη, Φ. (2008). *Ευρώπη και Παιδεία*. Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης. Αθήνα: Σιδέρης.

Ασδεράκη, Φ. & Γκούσιος, Χ. (2011). *Εκπαιδευτικές Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Η Πρόκληση της Πολυγλωσσίας. Αθήνα: Έλλην.

Βασιλειάδης, Ν. & Μπουτσιούκη, Σ. (2015). *Πολιτιστική Διπλωματία*. Ελληνικές και Διεθνείς διαστάσεις. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα. www.kallipos.gr

Γιανναράς, Χ. (2003). *Πολιτιστική Διπλωματία- Προθεωρία Ελληνικού Σχεδιασμού*, Ίκαρος, Αθήνα, β' έκδοση.

Γκόβαρης, Χρ. , Ρουσσάκης, Ι. (2008). *Ευρωπαϊκή Ένωση: Πολιτικές Στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Δενδρινού, Β. & Μητσικοπούλου, Β. (2004). *Πολιτικές γλωσσικού πλουραλισμού και ξενόγλωσση εκπαίδευση στην Ευρώπη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Δεσποτόπουλος, Κ.Ι. (2001). *Φιλοσοφία και Θεωρία του Πολιτισμού*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Κοιλιάρη, Α. (2016). «Πολυγλωσσία: Από τον δημόσιο λόγο στην εκπαιδευτική πρακτική», στις Καραβά, Ε., Μητσικοπούλου, Μ., Δρόσου, Μ., Ζουγανέλη, Κ. & Λύκου, Χ. (επιμ. εκδ.), *Ο Κοινωνικός και Πολιτικός Λόγος Σήμερα για την Ξενόγλωσση Εκπαίδευση στην Ε.Ε.: Βιβλίο Περιλήψεων Διεθνούς Συνεδρίου 4-6 Νοεμβρίου 2016*, Αθήνα, Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, σ.12.

Κορδία, Σ. (2015). «Διδακτική της αγγλικής με επίγνωση της λειτουργίας της γλώσσας ως διεθνούς lingua franca: από τη θεωρία στην εκπαιδευτική πράξη», στο Σ. Χ. Πανταζής, Ε. Π. Μαράκη, Μ. Ι. Καδιανάκη & Ε. Δ. Μπελαδάκης (επιμ. έκδ.), *Το Σύγχρονο Σχολείο μέσα από το πρίσμα των Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών: Από τη θεωρία στην καθημερινή πρακτική: περιλήψεις πρακτικών 1^{ου} Πανελληνίου Επιστημονικού Συνεδρίου 24-26 Απριλίου 2015*, Ηράκλειο Κρήτης, Ινστιτούτο Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών (Ι.Α.Κ.Ε.), σ.60.

Κουμαριανού, Μ., *Ο ρόλος της μετάφρασης στην εποχή της Αυτοκρατορίας και του Γνωστικού Καπιταλισμού*, όπως ανακτήθηκε στις 10 Ιουνίου 2016 από <http://www.frl.auth.gr/sites/metafrasi/PDF/koumarianou.pdf>.

Κουτσούρης, Α. (2009). *Η θέση της νεοελληνικής γλώσσας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη μετά το 1990 και η ελληνική πολιτική γλωσσικής διάχυσης*, Μεταπτυχιακή Εργασία. ΠΜΣ, «Πολιτιστική Διαχείριση» του Τμήματος Επικοινωνίας Μέσων και Πολιτισμού του Πάντειου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

Μαρωνίτης, Δ.Ν. (1997). *Προσφώνηση στο «Ισχυρές» και «Ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού*. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας: Θεσσαλονίκη.

Παντολέων, Β. (2013). *Η εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας σε πρώιμη παιδική ηλικία: στάσεις και απόψεις των γονιών*. Μεταπτυχιακή Εργασία. Κόρινθος.

Πολίτης, Μ. (2016). *Το μέλλον της αγγλικής γλώσσας στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετά το Brexit. Διαζύγιο με πολλές συνέπειες και παράπλευρες απώλειες...*, όπως ανακτήθηκε στις 15 Οκτωβρίου 2017 από <https://michelpolitis.blogspot.gr/2016/06/brexit.html>.

Τσινιζέλης, Μ. (2001). *Quo Vadis Europa?*. Σύγχρονες Ακαδημαϊκές και Επιστημονικές Εκδόσεις.

Χατζησαββίδης, Σ., *Οι “ασθενείς” γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η στάση τους απέναντι στο γλωσσικό ηγεμονισμό: η περίπτωση της ρομανές*, όπως ανακτήθηκε στις 10 Ιουνίου 2016 από http://6dim-diap-elfth.thess.sch.gr/Greek/Ekpaidefsi_Tsigganopaidon/EishghseisEkpshsTsigg/EishghseisEkpsTsigg1999/oi_astheneis_glosses_tis_evropaikis_enosis.pdf.

Χριστίδης, Α.Φ. (επιμ.) (1997). *Ισχυρές και ασθενείς γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Nugent, N. (2009). *Πολιτική και διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Ιστορία, θεσμοί, πολιτικές*. 2^η Έκδοση. Επιμέλεια Μαρία Μενδρινού. Αθήνα: Σαββάλας.

Haberland, H. (1997). «Μικρές και Απειλούμενες Γλώσσες. Απειλή για τη γλώσσα ή για τον ομιλητή;» στο Α.Φ. Χριστίδης (επιστ. επιμ.), «*Ισχυρές*»-«*Ασθενείς*» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού (2 τόμοι): πρακτικά διεθνούς συνεδρίου 26-28 Μαρτίου 1997, Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, σ.12.

Phillipson, R. (1999). «Η υπόσχεση και η απειλή της αγγλικής ως “Ευρωπαϊκής” γλώσσας» στο Α.Φ. Χριστίδης (επιστ. επιμ.), «*Ισχυρές*»-«*Ασθενείς*» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού (2 τόμοι): πρακτικά διεθνούς συνεδρίου 26-28 Μαρτίου 1997, Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, σ. 304-311.

Wodak, R. (2004). «Διακήρυξη της Βιέννης: «Το κόστος της μονογλωσσίας»» στο Δενδρινού, Β. & Μητσικοπούλου, Β. (2004). *Πολιτικές γλωσσικού πλουραλισμού και ξενόγλωσση εκπαίδευση στην Ευρώπη*. Αθήνα: Μεταίχμιο, σ. 91-94.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

BIBLIA ΚΑΙ ΑΡΘΡΑ

Aitchison, J. (2001). *The triumph of English, A world Empire by other means*. The Economist print edition. <http://www.economist.com/node/883997>.

Al Hosni J.K. (2015). “Globalization and the Linguistic Imperialism of the English Language”. Arab World English Journal (AWEJ). Vol.6. No 1.2015, όπως ανακτήθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου 2016 από <https://ssrn.com/abstract=2834452>.

Aliakbari, M. (2001-02). *Linguistic Imperialism, linguistic democracy and English language teaching*, όπως ανακτήθηκε στις 31 Μαρτίου 2017 από <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.624.1887&rep=rep1&type=pdf>.

Ammon, U. (2006). “Language conflicts in the European Union. On finding a politically acceptable and practicable solution for EU institutions that satisfies diverging interests”. *International Journal of Applied Linguistics* Vol. 15 (3), pp.319-338.

Ammon, U. (2012). Language Policy in the European Union (EU). In B. Spolsky (Ed.), *Cambridge handbook of language policy*. Cambridge, MA: Cambridge University Press, pp. 570-591.

Archibugi, B. (2005). "The Language of Democracy: Vernacular or Esperanto? A Comparison Between the Multiculturalist and Cosmopolitan Perspectives". *Political Studies* 53, pp. 537-555.

Austin, K. P. & Sallabank, J. (2011b). Introduction. In K.P. Austin & J. Sallabank (Eds.), *The Cambridge handbook of endangered languages*. Cambridge, MA: Cambridge University Press, pp. 1-24

Bernini, A. (2014). *Languages as Intangible Cultural Heritage: About an "Ecolinguistic Capital"*, όπως ανακτήθηκε στις 31 Μαρτίου 2017 από <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=182446>.

British Council Annual Reports 1940-41 to 1989-90.

Brosch, C. (2015). "On the Conceptual History of the Term *Lingua Franca*". *Apples- Journal of Applied Language Studies*, Vol. 9, 1, pp. 71-85.

Calvet, L. J. (1974). *Linguistique et colonialisme: petit traite de glottophagie*. Paris : Payot.

Cenoz, J. & Jessner, U. (2000). *ENGLISH IN EUROPE, The Acquisition of a Third Language*. Multilingual Matters.

Cooke, D. (1988). "Ties that constrict: English as a Trojan Horse" in Cumming, A, Gagne, A, Dawson, J (eds), *Awarenesses: proceedings of the 1987 TESL Ontario Conference*, Toronto: TESL Ontario, pp. 56-62.

Coombs, D. (1988). *Spreading the word: the library work of the British Council*. London and New York: Mansell Publishing.

Crystal, D. (1995). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Crystal, D. (1997). *English as a Global Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Day, R. (1980). "ESL: a factor in linguistic genocide?", in Fisher, J.C., Clarke, MA, Schachter, J. (eds). *On TESOL '80, Building Bridges: research and practice in teaching English as a second language*. Washington, DC: TESOL.

- Day, R. (1985). "The ultimate inequality: linguistic genocide", in Wolfson, N, Manes, J (eds), *Language of inequality*. Berlin: Mouton (pp.163-181).
- De Swaan, A. (2001). *Words of the World*, Chapter Eight, *The more languages, the more English*. Polity Press and Blackwell Publishers Inc.
- De Swaan, A. (2004). *English in the Social Sciences*. Article in: ALLEA Biennial Yearbook 2004. Critical Topics in Science and Scholarship (pp.135-146). Amsterdam: ALLEA.
- De Swaan, A. (2014). "*The more languages, the more English: On the Language Constellation in the European Union*". Part 2. 2014-15 Europe Seminar. Columbia. European Institute.
- Diamantis, G. (2009). *Language Policy and Translation in the European Union and World Organisations*. Is Translation the Language of Europe?. Athens: Interbooks.
- Dombi, J. (2011). *English as a Lingua Franca in Intercultural Communication*. Bulletin of the Transilvania University of Braşov, Series IV: Philology & Cultural Studies 1:183-186, όπως ανακτήθηκε στις 6 Οκτωβρίου 2016 από <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=12213>.
- Donaldson, F. (1984). *The British Council: The First 50 Years*. London: Cape.
- Eco, U. (1993), "*The language of Europe is translation*". Lecture given at the conference of ATLAS Assises de la traduction littéraire in Arles. 14 November 1993.
- Extra, G. & Yagmur, K. (2012). *LANGUAGE RICH EUROPE. TRENDS IN POLICIES AND PRACTICES FOR MULTILINGUALISM IN EUROPE*. Cambridge University Press: The British Council.
- Gâz, R. (2012). *THE SUPREMACY OF ENGLISH. A CHALLENGE FOR THE EUROPEAN UNION*. Studia Universitatis Babeş-Bolyai - Studia Europaea 2:109-127, όπως ανακτήθηκε στις 6 Οκτωβρίου 2016 από <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=56719>.
- Gazzola, M. (2006). "*Managing Multilingualism in the European Union: Language Policy Evaluation for the European Parliament*". *Language Policy* 5 (pp. 393-417).
- Gazzola, M. & Grin, F. (2013). '*Is EFL more effective and fair than translation? An evaluation of the EU's multilingual regime*'. *International Journal of Applied Linguistics* 23, 1, 93-107.
- Gerhards, J. (2017). *Why the EU should change its language policy: making the case for promoting English as Europe's Lingua Franca*. Working paper. Freie Universität Berlin. Berlin

Studies on the Sociology of Europe (BSSE) 32, όπως ανακτήθηκε στις 30 Νοεμβρίου 2017 από http://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/42710/ssoar-2014-gerhards-Why_the_EU_should_change.pdf?sequence=1.

Graddol, D. (2006). *English Next*. London: British Council.

Guo, Y. & Beckett, G.H. (2007). *The hegemony of English as a Global Language: Reclaiming Local Knowledge and Culture in China*. *Convergence, Volume XL, Number 1-2*.

Hamel, R.E. (2005). *Language Empires, Linguistic Imperialism, and the Future of Global Languages*. Universidad Autonoma Metropolitana. Department of Anthropology: Mexico.

Haberland, H. (2007). *ENGLISH- THE LANGUAGE OF GLOBALISM?*. Department of Culture and Identity. Roskilde University, όπως ανακτήθηκε στις 30-11-2017 από <https://static.sdu.dk/mediafiles/5/E/6/%7B5E6D2239-0E26-4EF4-A5E3-901E4E8F2E04%7DHartmut%20Haberland,%2017-45.pdf>.

Hoffman, C. (2000). The Spread of English and the Growth of Multilingualism with English in Europe. Chapter One. In Cenoz, J. & Jessner, U. (2000). *ENGLISH IN EUROPE, The Acquisition of a Third Language*. Multilingual Matters.

House, J. (2002). "A stateless language that Europe must embrace". *Guardian Unlimited*. August 26.

Ives, P. (2006). 'Global English': Linguistic Imperialism or Practical Lingua Franca?, *Studies in Language & Capitalism 1*, 121-141. Politics Department, University of Winnipeg, Canada.

Jacobsen, U. C. (2017). English in the European Union after Brexit: Inclusion effects of a language without an owner. *Culture, Practice and European Policy*. 2017. Vol.2. No 1. pp 9-11.

Jenkins, J. (2009). English as a lingua franca: interpretations and attitudes. *World Englishes*, Vol.28, No 2, p.p. 200-207.

Kachru, B.B. (1985). Standards, codification and sociolinguistic realism: The English language in the outer circle. In R. Quirk and H.G. Widdowson (eds) *English in the World* (pp.11-30). Cambridge: Cambridge University Press.

Kachru, B.B. (1992). Models for non-native Englishes. In B.B. Kachru (ed.) *The Other Tongue* (pp.48-74). Urbana: University of Illinois Press.

- Koskinen, K. (2000). Translating in the EU Commission. *The Translator* 6 (1), pp. 49-65.
- Koskinen, K. (2008). *Translating Institutions: An Ethnographic Study of EU Translation*. Manchester: St Jerome.
- Lenzerini, F. (2011). *Intangible cultural heritage: The living culture of peoples*. The European Journal of International Law, 22(1), 101-120. DOI: 10.1093/ejil/chr006.
- Lujan- Garcia, C. (2012). *ENGLISH AS A LINGUA FRANCA AND ITS IMPACT ON SPANISH LANGUAGE AND SOCIETY: EVIDENCE FROM DIFFERENT SETTINGS*, όπως ανακτήθηκε στις 31 Μαρτίου 2017 από <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=181352>.
- McCluskey, B. (2001). *Respecting multilingualism in the enlargement of the European Union- the organizational challenge*.
- Modiano, M. (1996). *The Americanization of Euro- English*. *World Englishes* 15, 207-15.
- Nye, J. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Public Affairs.
- Pennycook, A. (1994). *The Cultural Politics of English as an International Language*. Longman.
- Pennycook, A. (2007). *Global Englishes and Transcultural Flows*. New York: Routledge.
- Phillipson, R. (1992). *Linguistic Imperialism*. Oxford: Oxford University Press.
- Phillipson, R. (1997). *Realities and Myths of Linguistic Imperialism*, *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 18:3, 238-248, DOI: 10.1080/01434639708666317.
- Phillipson, R. (1999). International languages and international human rights. In M. Kontra, R. Phillipson, T. Skutnabb-Kangas & T. Varady (Eds.), *Language: A right and a resource. Approaching linguistic human rights* (pp.25-46). Budapest-New York: Central European University Press.
- Roth, M. (2016). "We may vote to leave the EU, but we will always be Europeans". *The Morning After: The future of the UK's cultural relationship with other European nations*. British Council. p.4.
- Shaw, D. (1981). "Asian students attitudes towards English" in L. Smith (Ed.). 1983. *Readings in English as an international language*. Pergamon Press.

Skutnabb-kangas, T. & Phillipson, R. (1989). *Wanted! Linguistic human rights*. ROLIG-papir 44, Roskilde: Roskilde University Centre. pp. 63.

Skutnabb-Kangas, T. (1999). *Linguistic diversity, human rights and the "free" market*'. In Kontra, Miklós, Phillipson, Robert, Skutnabb-Kangas, Tove & Várady, Tibor (eds.). *Language: A Right and a Resource. Approaches to Linguistic Human Rights*. Budapest: Central European University Press. pp.187-222.

Tibor, F. (2016). *The Language of Europe is Translation*. Hungarian Review 05:32-37, όπως ανακτήθηκε στις 30 Απριλίου 2017 από <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=430048>.

Tosi, A. (2002). *Crossing Barriers and Bridging Cultures, The Challenges of Multilingual Translation for the European Union*. Multilingual Matters.

Tsuda, Y. (1994). *The diffusion of English: its impact on culture and communication*. Keio Communication Review 16. pp.49-61.

Wardhaugh, R. (1987). *Languages in Competition: Dominance, Diversity and Decline*. Oxford: Blackwell.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016). «*Κωδικοποιημένο Κείμενο του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης*».

Ελεγκτικό Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2010). «*ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ*». Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L 103/1, 23.04.2010.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. «*Οδηγός για τη σύνταξη, τη μετάφραση και την αναθεώρηση των νομικών πράξεων και λοιπών εγγράφων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα ελληνικά*», όπως ανακτήθηκε στις 25 Νοεμβρίου 2017 από http://ec.europa.eu/translation/greek/guidelines/documents/styleguide_greek_dgt_el.pdf.

Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης EE C 340, 10.11.1997.

Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου 2009), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης C 115, 9.05.2008.

Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ΕΕ C 83, 30.03.2010.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2003α). Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή Περιφερειών. *Η προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής πολυμορφίας: Σχέδιο Δράσης 2004-2006*. COM (2003) 449 τελικό, Βρυξέλλες, 24.07.2003.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2005α). Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή Περιφερειών. *Ένα νέο στρατηγικό πλαίσιο για την πολυγλωσσία*. COM (2005) 596 τελικό, Βρυξέλλες, 22.11.2005.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2007b). Έκθεση σχετικά με την εφαρμογή του σχεδίου δράσης. *Η προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής πολυμορφίας*. COM (2007) 554 τελικό, Βρυξέλλες, 15.11.2007.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2008c). Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή Περιφερειών. *Πολυγλωσσία: πλεονέκτημα για την Ευρώπη και κοινή δέσμευση*. COM (2008) 566 τελικό, Βρυξέλλες, 18.09.2008.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Βαρκελώνης, 15-16 Μαρτίου 2002. *Συμπεράσματα της Προεδρίας*. REV 1, 16/3/2002(Ελληνικά) Nr: 100/1/02.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (1958). Κανονισμός αριθ. 1, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει σήμερα. «Περί καθορισμού του γλωσσικού καθεστώτος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας». ΕΕ L 17. 6.10.1958.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2005). Κανονισμός 920/2005 (ΕΚ) της 13^{ης} Ιουνίου 2005, για την τροποποίηση του κανονισμού αριθ. 1, της 15^{ης} Απριλίου 1958, *περί καθορισμού του γλωσσικού καθεστώτος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας*- και του κανονισμού αριθ. 1, της 15^{ης} Απριλίου 1958, *περί καθορισμού του γλωσσικού καθεστώτος της*

Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενεργείας και για τη θέσπιση προσωρινών μέτρων παρέκκλισης από τους ως άνω κανονισμούς. *EE L 156*, 18.06.2005.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016). «*Σχολιασμός του Εσωτερικού Κανονισμού του Συμβουλίου. Εσωτερικός Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου*». Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.. *EE C 364*, 18.12.2000.

Ψήφισμα των Υπουργών Παιδείας της 24^{ης} Μαΐου 1988 σχετικά με την ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση. Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C 175/5, 06.07.1988.

Commission of the European Communities (2010a). *“Translation at the European Community- a history”*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Council of Europe (2002). *“European Charter for Regional or Minority Languages”*. CETS No: 148. 05.11.1992.

European Commission (2006). *“Europeans and their languages”*. Special Eurobarometer 243. Directorate General for Press and Communication for Directorate General for Education and Culture.

European Commission (2014). *“Improving the effectiveness of language learning: CLIL and computer assisted language learning”*. Education and Training. ICF.

European Commission (2016). *“Annual Activity Report”*. Directorate General for Translation.

European Commission (2016). *“Interpretation in figures”*. Directorate General for Interpretation.

European Commission (2017). *“The Education and Training Monitor”*. Directorate- General for Education, Youth, Sport and Culture. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Parliament (2016). Research for Cult Committee- European Strategy for Multilingualism. Benefits and Costs. Study. Policy Department B: Structural and Cohesion Policies. Culture and Education. Michele Gazzola. Brussels. Directorate- General for Internal Policies.

European Commission (2016). The LEARNMe White Paper on Linguistic Diversity. Mercator. Life Learning Programme of the European Union.

EUCIS-LLL (2015). *“EU GUIDE: EUROPEAN CIVIL SOCIETY PLATFORM FOR LIFELONG LEARNING”*, *GUIDEBOOK TO EU DECISION- MAKING IN EDUCATION AND TRAINING*. Brussels.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

www.europa.eu/interpretation/index_el.htm

<http://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20140219RES36458/20140219RES36458.pdf>

www.europarl.eu/pdf/multilinguisme/EP_translators_el.pdf

<http://www.iefimerida.gr/news/>

https://ec.europa.eu/info/departments/interpretation_el

https://ec.europa.eu/info/departments/translation_el

https://ec.europa.eu/info/education/skills-and-qualifications/develop-your-skills/language-skills/juvenes-translatores_en

https://ec.europa.eu/info/events/translatingeurope-forum-2017-nov-06_el

https://ec.europa.eu/education/policy/multilingualism_el

www.consilium.europa.eu/el/european-council

www.consilium.europa.eu/el/about-site/language-policy/

<http://www.consilium.europa.eu/el/council-eu>

<http://www.eca.europa.eu/el/Pages/ecadefault.aspx>

https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_14834/emplois

<https://www.ecb.europa.eu/ecb/html/index.el.html>

<https://www.ombudsman.europa.eu/decision/en/061008.htm>

www.eesc.europa.eu

cor.europa.eu

www.eib.org

http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/news/docs/55-57

www.coe.int/t

http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/barcelona_european_council.pdf

[http://6dim-diap-
elefth.thess.sch.gr/Greek/Ekpaidefsi_Tsigganopaidon/EishghseisEkpshsTsigg/EishghseisEkps
hsTsigg1999/oi_astheneis_glosses_tis_evropaikis_enosis.pdf](http://6dim-diap-
elefth.thess.sch.gr/Greek/Ekpaidefsi_Tsigganopaidon/EishghseisEkpshsTsigg/EishghseisEkps
hsTsigg1999/oi_astheneis_glosses_tis_evropaikis_enosis.pdf)

<http://www.economist.com/node/883997>

<https://www.britishcouncil.org/organisation/history>.

www.britishcouncil.gr

http://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results

<https://sarantakos.wordpress.com/2016/06/30/brexit-2/>

<http://www.politico.eu/article/english-will-not-be-an-official-eu-language-after-brexit-senior-mep/> .

<http://www.tanea.gr/news/world/article/5370377/telos-ta-agglika-apo-epishmh-glwssa-ths-ee/> .

<https://michelpolitis.blogspot.gr/2016/06/brexit.html>.

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/aar-dgt-2016_en_0.pdf

https://ec.europa.eu/dgs/scic/docs/about_dg_int/statistics-brochure.pdf

https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_el.